

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MÜZİKTE ETKİLENİM
DÜZEYLERİYLE PROSOSYAL EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Samet EKİN

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ANKARA
2019**

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MÜZİKTE ETKİLENİM
DÜZEYLERİYLE PROSOSYAL EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Samet EKİN

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. İsmihan Zeliha ARTAN**

**ANKARA
2019**

ONAY SAYFASI**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MÜZİKTE ETKİLENİM DÜZEYLERİYLE PROSOSYAL
EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ****Öğrenci: Samet EKİN****Danışman: Prof. Dr. İsmihan ARTAN**

Bu tez çalışması 24.07.2019 tarihinde jürimiz tarafından "Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı" nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Doç. Dr. Zeynep ÇETİN (Hacettepe Üniversitesi)	
Tez Danışmanı:	Prof. Dr. İsmihan ARTAN (Hacettepe Üniversitesi)	
Üye:	Doç. Dr. Saniye BENCİK KANGAL (Hacettepe Üniversitesi)	
Üye:	Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU (Hacettepe Üniversitesi)	
Üye:	Doç. Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR (Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)	

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

30 Temmuz 2019

Prof. Dr. Diclehan Orhan
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

30/07/2019

Samet EKİN

ⁱ“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir. Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir*

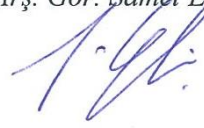
* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. İsmihan Zeliha ARTAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

30.07.2019

Arş. Gör. Samet EKİN

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca varlığını her zaman hissettiren ihtiyacım olduğunda bana her anlamda destek olan, kendi sıkıntıları içerisinde olsa bile yardımına koşan ve çalışmamızda göremediğim noktaları sabırla tekrar tekrar anlatan güler yüzlü danışman hocam Prof. Dr. İsmihan Zeliha ARTAN'a,

Tez çalışmam sırasında desteğini benden hiç esirgemeyen, çalışmam konusunda bana her seferinde cesaret veren, benim için fedakarlıklar yapan eşim Hatice'ye,

Çalıştığım zamanlarda en güzel zamanlarında olan ve yanında her zaman olamadığım oğlum Kayra Mete'ye

Bulduğum konuma gelmemde beni her anlamda destekleyen kendi oğullarıymış gibi davranan, takıldığım her noktada yardımlarını aldığım, tezime katkıları bulunan Dr. Öğr. Üyesi Sultanberk HALMATOV ve Dr. Öğr. Üyesi Medera HALMATOV'a,

Bilimsel konularda bana yardımlarını esirgemeyen başta Arş. Gör. Serdar SAFALI ve Arş. Gör. Büşra KOÇAK MACUN olmak üzere tüm çalışma arkadaşlarıma,

Eleştiri ve yorumları ile bana katkı sağlayan, çok değerli jüri hocalarım Doç. Dr. Zeynep ÇETİN'e, Doç. Dr. Saniye BENCİK KANGAL'a, Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU'na ve Doç. Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR'e

Çok teşekkür ederim.

ÖZET

Ekin, S., Lise Öğrencilerinin Müzikten Etkilenim Düzeyleriyle Prososyal Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019. Bu çalışma, lise öğrencilerinin müzikten etkilenimleri ile prososyal davranışlar arasındaki ilişkiyi ve bazı değişkenlerin bu davranışlar üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ağrı İl Merkezi'nde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı 19 lisede öğrenim gören 1401 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma grubuna dahil olan öğrencilere önce araştırmacı tarafından geliştirilen genel bilgi formu sonra sırasıyla Prososyal Eğilimler Ölçeği ve Müzikten Etkilenim Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan; iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla korelasyonel (ilişkisel) tarama yoluyla yapılan betimsel bir çalışmadır. Lise öğrencilerinin demografik bilgileri % ve frekans "f" alma teknikleri ile analiz edilmiştir. Ölçeklerden alınan puanların değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla; tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve t testi yapılmıştır. ANOVA'nın anlamlı çıkması sonucunda ise örneklem büyüklüklerinin birbirinden farklı olması sebebiyle Post-Hoc testlerinden LSD testi uygulanmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre Müzikten Etkilenim Ölçeği ile ya da Prososyal Eğilimler Ölçeği'nin alt boyutlarının en az bir tanesi ile arasında anlamlı bir ilişki olan değişkenler şu şekildedir; cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, aile ve öğretmen yardım ettiğini düşünme durumu, sınıf düzeyi, lise türü ve müzik türü. Müzikten etkilenim ile prososyal davranışlar arasında yapılan basit doğrusal regresyon sonucuna göre de prososyal davranışların alt boyutlarından duygusal, acil, gizli ve itaatkâr prososyal davranışlar ile müzikten etkilenim arasında ilişki olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Prososyal davranışlar, sosyal gelişim, müzikten etkilenim, lise öğrencileri, gelişim.

ABSTRACT

Ekin, S., Examination of the Relationship Between High School Students' Music Affected Levels and Their Prosocial Tendencies, Hacettepe University Graduate School of Health Sciences, Program of Child Development and Education, Master Dissertation, Ankara, 2019. This study was conducted to examine the relationship between the influences of high school students on music and prosocial behaviors, and the effect of some variables on these behaviors. The sample group of the study consisted of 1401 students studying in 19 high schools affiliated to the Ministry of National Education in Ağrı Province in 2018-2019 academic year. The general information form developed by the researcher, the Prosocial Tendency Measure, and the Music Influence Measure were respectively applied to the students in the study group. Research, one of the quantitative research methods, is a descriptive study conducted by examining the relationship between two or more variables and correlational (relational) screening for the purpose of obtaining clues about cause and effect. Demographic data of high school students were analyzed with percent “%” and frequency “f” techniques. One-way analysis of variance (ANOVA) and T test were conducted to examine whether the scores from the scales show a meaningful difference to the variables. As a result of having a significant difference of ANOVA, the LSD test was applied from Post-Hoc tests due to the different sample sizes.

According to the findings of the study, the variables related to the Music Influence Measure or at least one of the sub-dimensions of the Prosocial Tendency Measure are as follows: gender, parents education status, father working status, family and teacher helping thought status, class level, high school, and music type. According to the results of simple linear regression between music influences and prosocial behaviors, there is a relationship between emotional, dire, anonymous and compliant prosocial behaviors which are sub-dimensions of prosocial behaviors and musical influences.

Key words: Prosocial behavior, social development, music influences, high school students, development.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
ŞEKİLLER	xii
TABLolar	xiii
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Problemleri	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Araştırma Varsayımları	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Sosyal Gelişim	5
2.1.1. Bebeklik Döneminde Sosyal Gelişim	6
2.1.2. Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Gelişim	6
2.1.3. Okul Döneminde Sosyal Gelişim	7
2.1.4. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim	7
2.1.5. Yetişkinlik Döneminde Sosyal Gelişim	7
2.2. Prososyal Davranışlar	8
2.2.1. Prososyal Davranışların Alt Boyutları	10
2.2.2. Ergenlik Dönemi Prososyal Davranışlar	12
2.2.3. Prososyal Davranışı Etkileyen Faktörler	13
2.2.4. Prososyal Davranışların Değerlendirilmesi	16
2.2.5. Prososyal Davranışlar ile İlgili Çalışmalar	16
2.3. Müzik ve Kitle İletişim Araçları	19
2.3.1. Sosyal Gelişim ve Müzik	24
2.3.2. Müziğin İnsan Yaşamı Üzerinde Etkisi	24
2.4. Ergenlik Dönemleri	24
2.4.1. Erken Ergenlik	25

2.4.2. Orta Ergenlik	25
2.4.3. Geç Ergenlik	25
3. GEREÇ ve YÖNTEM	27
3.1. Araştırmanın Deseni	27
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi	27
3.3. Veri Toplama Araçları	33
3.3.1. Genel Bilgi Formu	33
3.3.2. Prososyal Eğilimler Ölçeği	34
3.3.3. Müzikten Etkilenim Ölçeği	35
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	35
3.5. Verilerin Analizi	36
4. BULGULAR	38
5. TARTIşMA	65
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	77
6.1. Sonuçlar	77
6.2. Öneriler	78
7. KAYNAKLAR	80
8. EKLER	95
EK 1. Hacettepe Etik Komisyon İzni	
EK 2. Ağrı Valilik Oluru	
EK 3. Genel Bilgi Formu	
EK 4. PTM-R Geliştirici Ölçek İzni	
EK 5. PTM-R Türkçe Uyarlayıcı Ölçek İzni	
EK 6. Prososyal Eğilimler Ölçeği	
EK 7. Müzikten Etkilenim Ölçeği Geliştirici İzin Maili	
EK 8. Müzikten Etkilenim Ölçeği	
EK 9. Çocuk/Ergen İzin Formu	
EK 10. Dijital Makbuz ve Orijinallik Raporu	
9. ÖZGEÇMİş	

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEÖ: Müzikten Etkilenim Ölçeği

PTM-R: Prososyal Eğilimler Ölçeği

ŞEKİLLER

Şekil	Sayfa
2.1. Yardım etme davranışı, prososyal davranış ve fedakârlık arasındaki ilişki	10

TABLOLAR

Tablo	Sayfa
3.1 Çalışmada yer alan liselerin öğrenci dağılımları	28
3.2 Öğrencilerin lise türü, sınıf düzeyi ve cinsiyet demografik bilgileri	29
3.3 Öğrencilerin kardeşleri ile ilgili demografik bilgileri	30
3.4 Öğrencilerin ailelerinin demografik bilgileri	31
3.5 Öğrencilerin ailelerinin ve öğretmenlerinin yardım edip etmedikleri durumlarına ilişkin görüşleri	32
3.6 Öğrencilerin dinledikleri müzik türleri	33
4.1 MEÖ ve PTM-R ölçeklerinin puanlarının cinsiyet değişkenine göre t testi sonucu	37
4.2 Öğrencilerin kardeş sayılarının ölçeklere göre ANOVA bulguları	39
4.3 Öğrencilerin doğum sırasının ölçeklere göre ANOVA bulguları	41
4.4 Öğrencilerin anne yaşının ölçeklere göre ANOVA bulguları	42
4.5 Öğrencilerin baba yaşının ölçeklere göre ANOVA bulguları	43
4.6 Anne eğitim durumuna göre ANOVA sonucu	45
4.7 Baba eğitim durumuna göre ANOVA sonucu	47
4.8 Anne çalışma durumuna göre t testi sonucu	48
4.9 Baba çalışma durumuna göre t testi sonucu	49
4.10 Kendine ait odası olma durumuna göre t testi sonucu	50
4.11 Ailesinin yardım ettiğini düşünme durumuna göre PTM-R t testi sonucu	51
4.12 Öğretmenlerinin yardım ettiğini düşünme durumuna göre PTM-R t testi sonucu	52
4.13 Sınıf düzeyi değişkenine göre ANOVA sonucu	53
4.14 Öğrenim görülen lise türüne göre ANOVA sonucu	55
4.15 Tercih edilen müzik türlerine göre ANOVA sonucu	58
4.16 Müzikten etkilenim ile prososyal eğilimlere ilişkin korelasyon	62
4.17 Prososyal eğilimlerin alt boyutlarının yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonucu	62
4.18 Bağımlı değişkenlere göre MEÖ ve PTM-R sonuçlarına ilişkin tablo	63

1. GİRİŞ

İnsanların en temel özelliklerinden biri sosyal bir yapı olan toplumlar halinde bir arada olmalarıdır. Sosyalleşme ise yaşamın her döneminde kendini gösteren, toplumların bir arada yaşayabilmelerini sağlayan bir olgudur. Sosyal yapının devamını sağlamak olumlu davranışlar ile mümkündür. Bu davranışların çocukluktan itibaren öğretilmeye başlanması geleceğin yetişkinleri olan çocukların toplum içerisinde nasıl davranmaları gerektiği konusunda yol gösterecektir.

Toplumların temel amaçları içerisinde çocukların ve gençlerin eğitimi yer almaktadır. Çünkü toplumun daha iyi refah seviyesine ulaşması ve çağdaş bir toplum haline gelebilmesi çocukların ruhsal, bedensel ve zihinsel olarak iyi yetişmesi ile mümkündür.

Prososyal davranışlar, kişiler veya grupların standartlarına veya sosyal hedeflerine göre karşılıklı yararları öngörmekte olup, kişilerarası veya sosyal ilişkilerde kaliteyi ve dayanışmayı arttırmakta olduğu için (1) insan yaşamında önemli bir yere sahiptir. Prososyal davranışlar denilen olumlu sosyal davranışların eğitimi ise aile içerisinde daha bebekken başlamaktadır. Aile farkında olmadan bebeğine prososyal davranışları öğretmektedir. Çünkü bebekler ve çocuklar ilk öğrenme evrelerinde taklit yoluyla öğrenmektedirler. Ailenin davranışları da aynı şekilde bebek için rol model olabilmektedir. Bebeklikten itibaren öğrenilen bu davranışlar yaş ilerledikçe çevresinden de etkilenebilmektedir.

Prososyal davranışlar sosyal gelişim içerisinde önemli bir yere sahiptir çünkü toplumda oluşabilecek kargaşayı engelleyerek toplumların uyumlu bir şekilde yaşamasını sağlamaktadır. Prososyal davranışların temelinde, bir kişinin ya da bir grubun yararı için hiçbir karşılık beklenmeksizin yapılan olumlu davranışlar yer almaktadır. Yardımlaşma, paylaşma, fedakârlık ve iş birliği gibi davranışlar prososyal davranışlardan bazılarıdır.

Müziğin insanın ruh halinde etkileri olduğu herkesçe bilinmektedir. Radyoda çalan hareketli bir şarkı esnasında kişi kendini çok mutlu hissedip ardından çalan

hüzünlü bir şarkıda ise kendini çok kötü hissedebilmektedir. Müziğin yaptığı bu anlık değişimler uzun vadede davranışları etkilemektedir. Her zaman depresif müzik dinleyen bireylerin davranışları da depresif hale dönüşebilmektedir.

Lise dönemindeki çocukların davranışları üzerinde birçok etken bulunabilmektedir. Bunlar arasında akran ilişkileri, öğretmen, aile, sınıf düzeyi ve cinsiyet gibi etmenler vardır (2). Müzik de lise öğrencilerinin sosyal gelişimleri üzerinde oldukça etkilidir. Dinlenen müzik türleri benlik saygısı ve benlik kavramlarına etki etmektedir. Belirli müzik tarzları, sosyal ve kültürel bağlamlarda büyüyen lise öğrencilerinin kimlik gelişimi üzerinde bir etkiye sahiptir (3, 4).

Lise döneminde akran, müzik dinleme konusunda oldukça etkili olabilmektedir. Çünkü bulunulan ortam kişinin müzik zevkini geliştirebilmekte ve değiştirebilmektedir. Bu dönemde lise öğrencileri hem ailelerinden çok akranlarıyla birlikte vakit geçirmesi hem de beğenilme kaygısı taşıdığı için akranlarının dinledikleri müzik türlerini benimseme eğiliminde olacaklardır.

Görüldüğü üzere lise öğrencilerinin dinledikleri müzik türleri ve etkilenimleri sosyal yaşamları ile ilişkilidir. Bu bağlamda lise öğrencilerinin dinledikleri müzik türlerini belirlemede ailelerin ve okulların gerekli ilgiyi göstermeleri için sorumluluklar düşmektedir. Lise öğrencilerinin dinledikleri müzikler konusunda daha seçici olmaları gerektiği hakkında gerekli eğitimler verilmesi çocuğun yaşamını olumlu yönde etkileyebilir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Alanyazın incelendiği zaman prososyal davranışlara yönelik lise öğrencileri ile yapılmış az sayıda çalışma görülmektedir. Yapılan çalışmalar içerisinde lise öğrencilerinin duyguları ve prososyal davranışları karşılaştırılmasına rağmen müziğin prososyal davranışlar üzerine etkisi ile ilgili alanyazında bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, lise öğrencilerinin müzikten etkilenimleri ile prososyal davranışlar arasındaki ilişkiyi ve müzikten etkilenimin bu davranışlar üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Ayrıca hangi müzik türlerinin lise

öğrencilerinin prososyal davranış eğilimleri üzerine etkisi olduğunu belirlemek amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Prososyal davranışlar yaşamın her döneminde görülebilen davranışlardır. Davranışlar kişilerin toplum içerisinde bulunduğu konumunu etkilemektedir. Sosyal davranışlarda etkisi olan müziğin prososyal davranışların üzerinde de etkililiği sorgulanmalıdır. Yapılan bu çalışma, alanyazında prososyallik ile ilgili az sayıda çalışma olduğu için ilgili literatüre katkı sağlayacaktır. Ayrıca müzikten etkilenim ile müzik türlerinin prososyal eğilimler üzerinde etkisi olduğu düşünüldüğü için lise öğrencilerinin dinledikleri müzik türlerine de dikkat edilmesi gerekmektedir. Lise öğrencilerinin ölçeklere verdikleri cevaplar ile yapılan istatistiksel çözümler sayesinde bu alanda çözüm yolları üretmek isteyen araştırmacılara ışık olacaktır.

1.3. Araştırmanın Problemleri

Temel Problem: Lise öğrencilerinin müzikten etkilenim düzeyleri ile prososyal eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Müzikten etkilenimin ve prososyal eğilimin bazı değişkenlere göre incelenmesi.

Çalışmanın temel probleme göre belirlenmiş olan alt problemleri aşağıda sıralanmıştır.

- Lise öğrencilerinin prososyal eğilimleri;
 - Cinsiyetine,
 - Kardeş sayısına,
 - Doğum sırasına,
 - Kendisine ait odası olma durumuna,
 - Sınıf düzeylerine,
 - Okudukları lise türüne,
 - Ebeveynlerinin eğitim düzeyine, yaşına, çalışma durumuna ve muhtaç insanlara yardım edip etmediklerini düşünme durumuna,
 - Öğretmenlerinin yardıma muhtaç insanlara yardım edip etmediklerini düşünme durumuna,

- Dinledikleri müzik türlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- Müzikten etkilenim düzeyleri;
 - Cinsiyetine,
 - Kardeş sayısına,
 - Doğum sırasına,
 - Kendisine ait odası olma durumuna,
 - Sınıf düzeylerine,
 - Okudukları lise türüne,
 - Ebeveynlerinin eğitim düzeyine, yaşına, çalışma durumuna ve muhtaç insanlara yardım edip etmediklerini düşünme durumuna,
 - Dinledikleri müzik türlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- Lise öğrencilerinin prososyal eğilimleri ile müzikten etkilenme düzeyleri arasında ilişki var mıdır? Var ise ilişkinin boyutu ne düzeydedir?

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın Ağrı Merkez İlçe ile sınırlı tutulması, 2018-2019 Bahar Yarıyılında Eğitim-Öğretime devam eden lise öğrencileri ile çalışma yapılması, öğrencilerde prososyal eğilimleri ölçebilmek için “Prososyal Eğilimler Ölçeği”nin ve müzikten etkilenimlerini ölçebilmek için “Müzikten Etkilenim Ölçeği”nin yer aldığı anket formları kullanılarak ölçülmesi araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

1.5. Araştırma Varsayımları

Araştırmanın yapılmasında geçerli olması beklenen varsayımlar aşağıda gösterilmiştir.

- Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeklerdeki ifadeleri doğru anladıkları ve sorulara samimi yanıtlar verdikleri,
- Kullanılmış olan ölçeğin, araştırmada istenilen kavramları ölçmede yeterli olduğu,
- Örneklemin evreni temsil ettiği, varsayılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Sosyal Gelişim

İnsan ilişkileri, kişisel ve mesleki yaşamların her alanında olan ve insanlar arasındaki etkileşimlerin birleşimidir. İnsanlar arasındaki ilişkileri incelemek başkalarıyla düzgün bir şekilde nasıl etkileşime girilmesi gerektiğine ve kendimizi anlamamıza yardımcı olur (5). Kişinin sosyal gelişim özelliklerinin kalıtımın etkisinden çok, çevrenin etkisi ile olduğu yani sosyal bir birey olmada öğrenmenin daha etkili olduğu görüşü baskındır. Sosyalleşme en geniş anlamıyla bireylerin bir ya da daha fazla sosyal grup içerisinde yer almasıdır. Ayrıca sosyalleşme bazı kuralları, rolleri, standartları ve değerleri içermektedir (6).

Çocukların kazanması gereken becerilerin en önemlilerinden biri de sosyal beceridir. Bebekler doğdukları andan itibaren ailede, toplumda ve kültürel gruplar içerisinde yer alan sosyal varlıklardır. Çocukların sosyal ve duygusal gelişimi yaşamlarında çevreye uyum sağlaması için büyük bir öneme sahiptir (7-9). Çubukçu ve Gültekin (10)'e göre bireyin toplum içerisinde kuracağı iletişim ve erken çocukluk dönemlerinde öğrenilen bilgiler; bireye sosyal becerileri kazandırarak sosyalleşmesini, grup içerisindeki yerini ve sosyal gelişimini etkiler.

İnsanların dünyasını anlamak; davranış ve ilişkileri yönlendiren psikolojik süreçler, sosyal rollerin ve kurumların doğası, grup süreçleri ve diğer sosyal fenomenler, psikolojik olarak olgunlaşma için gereklidir. Her yaşta, sosyal bilişsel anlayış, sosyal yeterliliğe, kişilerarası duyarlılığa ve benliğin karmaşık bir sosyal yapıdaki diğer bireylerle ve gruplarla nasıl ilişkili olduğuna dair bir farkındalığa katkıda bulunur (11).

Sosyal psikolojinin temelleri, Mc Doughall'ın 1908 de bu alan ile ilgili olan ilk ders kitabının yayınlanması ile atılmıştır (12). Sosyal davranışlar bu kaynak ile beraber bireye özgü olarak incelenmeye başlanmıştır (13). Davranış en genel anlamda bir canlının yaptığı aktivitenin sadece bir parçasıdır veya aktivite dışında olan başka birinin yapılanı gözlemlediği şeydir (14). Özetlemek gerekirse sosyal gelişim en geniş

anlamıyla bireyin çevresindeki kişiler, diğer canlılar ve nesnelere ile arasındaki ilişkidir (15).

Sosyalleşme ile ilgili alan çalışmaları genellikle erken çocukluk ve orta çocukluk dönemlerine yönelik yapılmaktadır. Çünkü bu dönemler içerisinde olan çocuklar her konuda daha kolay şekillendirilebilmektedir ve çevreden daha kolay etkilenebilmektedirler. Fakat sosyalleşme, hayatın her döneminde farklı boyutlarda olduğu gibi ergenlik döneminde de çeşitli boyutlarda devam etmektedir. Ergenlik döneminde sosyalleşmenin kendine has bir yönü vardır (16). Bu dönemde ergenler; duyguları tanıma ve yönetme, başkalarına karşı ilgi oluşturma, olumlu ilişkiler kurma, sorumluluk içeren kararlar verme ve zor durumları yapıcı bir şekilde ele alma yetilerini geliştirmektedirler (17). Sosyal gelişimi daha iyi anlayabilmek için tüm yaşam dönemlerinde sosyal gelişimi incelemek gerekir.

2.1.1. Bebeklik Döneminde Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim her ne kadar doğumdan önce net bir şekilde gözlemlenemese de doğumdan sonraki ilk anda sosyal ilişkilerin varlığından bahsedilebilir. Pek çok gelişim teorisine göre bebek, kendi ile dış dünyayı ayırmakta zorlanır. Bebeğin dünyaya gözlerini açmasından sonra gelişen sosyal ilişkileri bilinçli olmamasına rağmen kısa bir süre içerisinde çevreye olan ilgisi artmaktadır (15, 18).

2-3 aylık bebekler yaptıkları hareketler sonucunda çevresindeki insanlardan bir cevap alabileceklerini öğrenmektedirler (18). Çocuğun iletişim kurma becerilerinde ilerleme kaydetmesi ve sosyal davranış alanındaki gelişimi, çocuk ile ilgilenen kişinin çocuğun iletişim sinyallerini doğru anlama ve bunlara doğru tepkileri gösterme yeteneğine bağlıdır (19). Bakıcısı ile etkileşimi daha fazla olan bebeklerin daha güçlü sosyal ilişkiler kurduğu görülmektedir (20).

2.1.2. Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Gelişim

Yapılan çalışmalar, bu dönemde kazanılan davranışların büyük bir kısmının, çocuğun ilerideki kişiliğini, alışkanlıklarını, tavrını, inançlarını ve değer yargılarını şekillendirdiğini ortaya koymaktadır (21).

Bu dönemde çocuk, akranları ile daha fazla iletişim kurmaya başlamıştır. Bu dönemin genel özellikleri içerisinde ise; çocuk belirli hoşlanma ve hoşlanmama ifadelerini kullanır, iş birliğine dayalı arkadaşlıklar kurmaya başlar ve cinsiyet özelliklerine göre oyunları belirlemesi gibi özellikler artık belirginleşmiştir (22).

2.1.3. Okul Döneminde Sosyal Gelişim

Okul döneminin başlarında çocuklar, önemli bir sosyalleşme kurumu olan aileden sonra okul ile tanışırlar. Okul, çocuğun kendisi ile ilgili birçok yeni özelliğinin farkına varmasını sağlar (23).

Bu dönemin genel özellikleri içerisinde ise; çocuk enerjisinin ve zamanının büyük bir kısmını yeni bilgiler ve beceriler öğrenme ile geçirir. Kendilerini öğrenmeye, başarılı olmaya ve problem çözmeye yönelik motive ederler. Okulda başarılı oldukları zaman içsel duygularına başarı duygusunu eklerler (9).

2.1.4. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim

Ergenlik döneminde sosyallik daha çok arkadaş çevresi ile oluşmaktadır. Kişilik kazanma, bağımsızlık kazanma ve etraftan kabul almaya çalışma süreci olan bu dönemde aile ile çatışmalar yaşanmaktadır (24).

Ergenlik döneminde kişinin kendini anlamaya çalışması ve kimlik arayışı içerisinde olması sosyoduygusal değişimin temel öğeleri içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda aile ve akranlar ile ilişkilerinde dönüşümler ortaya çıkar (20) ve bu dönemde ergen kendisine sosyal kimlik edinmeye çalışır.

2.1.5. Yetişkinlik Döneminde Sosyal Gelişim

Bu dönemde hayat kontrol edilebilir ve sosyal destekler güçlü olduğunda, yaşlı insanlar gençlere göre daha iyi sosyal iletişim kurmaktadır. Bununla birlikte, stresli durumlar kaçınılmaz olduğunda ve strese maruz kalma süresi uzadığında ise yetişkin sosyal olarak daha fazla zarar görür (25).

Yetişkin, arkadaşlık ilişkilerini artık kategorize edebilmektedir. En yakın arkadaş tanımını ergenlik dönemine göre daha net bir şekilde yapabilecek düzeydedir

(26). Yetişkinler için sosyal gelişim; günlük hayat içerisindeki başkalarıyla olan ilişkilerinde duygusal bağlamda uyumlu bir şekilde bir bütünlük içerisinde olması ile tanımlanabilmektedir (20).

Yapılan bu çalışmanın temel konusu olan prososyal davranışları sosyal gelişimin altında incelemek mümkündür.

2.2. Prososyal Davranışlar

Sosyalleşmenin temelleri içerisinde olan olumlu sosyal davranışlar prososyal davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Prososyal davranışlar toplum içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir çünkü bir toplumun devamını sağlamak toplumdaki bir kimsenin yardıma ihtiyaç duyduğunda yardım edilmesi ile mümkündür (27). Prososyal kelimesi çoğu sözlükte görülmemektedir; sosyal bilim insanları tarafından antisosyal kavramına zıt olarak yaratılmıştır (28). Evrimsel bir bakış açısına göre insanların başkalarına yardım ettiklerindeki duygusal ödüller prososyal davranışı kolaylaştırmak için geliştirilen bir mekanizma olarak işlev görebilir (29).

Prososyal davranışlar, başkaları için amaçlanan sonuçları açısından tanımlanır; bunlar, baskı altında olmaktan ziyade gönüllü olarak yapılır (30). Geleneksel psikanalitik ve bilişsel gelişim teorilerine göre prososyal davranışlar 5-7 yaş civarında başlar yani Oedipus ve Elektra karmaşasının çözümünden sonra gerçekleşir. Fakat Radke-Yarrow ve Zahn-Waxler (31) çocukların 1.5-2 yaşından sonra dışarıdan harici bir pekiştirici gelmeden prososyal davranışlarda bulduklarını belirtmişlerdir. Bu davranışlar 2-7 yaşlarında ise daha düzenli hale gelmektedirler. Svetlova, Nichols ve Brownell (32) de prososyal davranışların 2 yaşın altında başladığını belirtmektedir.

Genel anlamda ise prososyal davranışlar çocuklarda empati mekanizmasının gelişmesi ile görülmeye başlamaktadır. Yani çocuklar kendisinin ve başkasının duygusal durumlarını anlamaya başladıktan sonra bilişsel olarak prososyal davranışları gerçekleştirmek için hazır duruma gelebilmektedirler (33).

İnsanlar sık sık başkalarının faydası için davranışlarda bulunurlar. Bu davranışlar prososyal davranışlar için örnek olabilecek davranışlardır. Daha geniş

anlamıyla toplum tarafından diğer insanlara ve toplumun devamı için gerekli olan sisteme genel olarak yararlı diye tanımlanan bir davranış kategorisi etikettir (34).

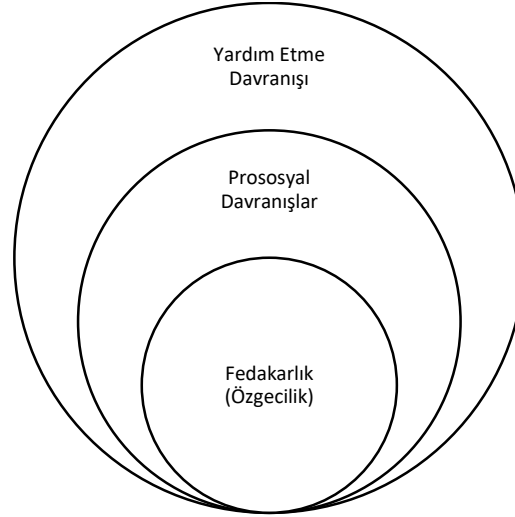
Herhangi bir ödül beklentisi olmadan başkasına yardım etme anlamı taşıyan özgecilik, yardımlaşma ve sosyal dayanışma gibi olgular da dahil olmak üzere, prososyal davranışların bilimsel incelemesi teori ve araştırma konusunda uzun ve zengin bir tarihe sahiptir (35). Fakat prososyal çalışmaları 1960'ların ikinci yarısı kadar erken bir tarihte, sistematik olarak Polonya'da çalışılmaya başlanmıştır. Sovyet psikolojisi çalışmaları içerisinde bu konunun farklı isimler altında olmasına rağmen uzun bir geleneği vardır. Prososyal davranış çalışmaları ise hala erken aşamadır. Elde edilen verilerde hala sayısız tutarsızlık ve alan görüşlerinde entegrasyon eksikliği bulunmaktadır (36).

Bazı kavramları açıklayarak prososyal davranışın diğer kavramlar ile karışmasını engellemek gerekir. Prososyal davranışlar yerine kullanılan bu kavramlar yardım etme ve fedakarlıktır. Fedakâr davranmak ne anlama geliyor? Prososyal davranış ile fedakâr davranış arasındaki fark nedir? "Yardım davranışı", "prososyal davranış" ve "fedakârlık" terimleri sıklıkla birbirinin yerine kullanılan terimlerdir. Fakat kavramsal olarak ayırt edilebilirler (37). Bu kavramları kısaca açıklamak gerekirse;

Yardım etme davranışı: Tüm kişilerarası destek biçimleri de dahil olmak üzere en geniş terimdir (38). Yardım etme davranışları, bir başkasına fayda sağlamak amacıyla gerçekleştirilen gönüllü eylemler olarak tanımlanır (39).

Prososyal davranış: Yapılan eylemin yardım alıcısının durumunu iyileştirme amacı taşıması nedeniyle daha dardır çünkü yapan kişi harici pekiştireçlerin yerine getirilmesiyle motive olmaz (38). Başkalarına fayda sağlaması amaçlanan eylemleri ifade eder (40).

Fedakarlık: Diğer adıyla özgecilik ek bir kısıtlama ile olan, yani yardım eden kişinin motivasyonunun perspektif alma ya da empati ile nitelendirildiği bir prososyal davranış ifade eder (38). Daha geniş anlamıyla bir başkasının uğruna kendi refahını feda etme isteğidir (41).

Şekil 2.1. Yardım etme davranışı, prososyal davranış ve fedakarlık arasındaki ilişki (42)

Bu terimlerin birbiri ile olan ilişkisi Şekil 2.1’de görülebilir. Prososyal davranışlar terimi farklı alanlar içerisinde kullanılsa da temelinde mutlaka kendi çıkarları olmadan ve içerisinde biraz da olsa fedakar davranışlar içeren bir kavramdır (43).

Prososyal davranışları daha iyi anlayabilmek için kendi içerisindeki alt boyutlarını incelemek gerekir.

2.2.1. Prososyal Davranışların Alt Boyutları

Prososyal davranışlar; yardım, paylaşım, bağış, olaya acil müdahale, teselli etmek ve aktörün dahil olduğu risk derecesine veya öz-fedakarlığa bağlı olarak değişirler (44). Prososyal davranışları özgecil, duygusal, kamusal, itaatkar, acil ve gizli olmak üzere altı farklı alt boyutta incelemek mümkündür (45).

Özgecil Prososyal Davranışlar: Özgecil prososyal davranışlar, “bir başkasına fayda sağlamayı amaçlayan, özünde motive edilmiş gönüllü davranışlar”dır. Özgecil davranışların gerçekleşmesi; başkaları için endişeyle yaklaşma, somut ya da sosyal kazanç beklentisi olmadan veya cezadan kaçınma yerine; içsel değerler, hedefler ve kendi kendine özünde motive edilmiş olan ödüller tarafından sağlanır (46).

Yani özgecil davranış, yakından ilişkili olmayan başka bir insana fayda sağlayan davranış olarak tanımlanabilir, davranış esnasında yarar ve zarar açık bir şekilde gösterilir. Örneğin; bir insan suya düştüğünde onu boğulmaktan kurtarmak için birinin suya atılması özgecil davranış örneği olabilir. Fakat kendi çocuğunu kurtarmak için suya atlayacak olsaydı, davranış mutlaka "özgecilik" örneği olamazdı; çünkü sadece kendi genlerinin hayatta kalmasını istediği için yapılmış bir davranış olabilirdi (47).

Duygusal Prososyal Davranışlar: Empati, duygusal bir yanıt olmasına rağmen, bilişsel ve motivasyon bileşenlerine sahiptir. Empati ile duygusal prososyal davranışlar birbiri ile ilişki içerisindedir. Çünkü insanların, bir duyguyu doğrudan deneyimlemiş olmaları durumunda, başkalarının aynı duygu durumlarında empati kurmaları daha muhtemeldir (46, 48, 49).

Duygusal prososyal davranışlar, duygusal olarak uyarıcı koşullar altında başkalarına yardım etmeye yönelik bir yönelim olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu davranışlar özellikle duygusal olarak birileri üzüldüğünde yardım etme davranışı olarak tanımlanabilir (45).

Kamusal Prososyal Davranışlar: Kamusal prososyal davranışlar, topluluk içerisinde yapılan olumlu davranışlar ile bireyin etrafındaki kişilerin onayını, saygısını kazanma ve kendi öz değerlerini geliştirme amacıyla yapılan davranışlardır (50).

Başkalarının onayını almak, ergenler için genellikle bir endişe kaynağı olduğundan dolayı kamusal prososyal davranışlar ergenler için normal sayılabilir. Kamusal prososyal davranışlar, izleyicinin saygısını veya onayını kazanma arzusu tarafından tamamen veya kısmen motive edilmesi olasıdır (27, 45). Bu nedenle, kamusal prososyal davranışlar dışsal sosyal ödüller ile daha fazla motive edilebilir (51). Yani kişi yaptığı yardımların bilinmesini istemektedir.

İtaatkâr Prososyal Davranışlar: İtaatkâr prososyal davranışlar, bir başkasının sözel olarak ya da sözel olmadan bir isteği üzerine yapılan davranışları açıklamaktadır. Kendiliğinden yardım etmekten daha sık görülmektedir (45, 52). İtaatkar prososyal

davranış, başkalarına sözlü veya sözsüz bir isteğe yanıt olarak yardım etmek olarak tanımlanır (46).

Birinin eşyasını paylaşmak için istekte bulunması durumunda eşya paylaşımı itaatkâr davranış için örnek gösterilebilir.

Acil Prososyal Davranışlar: Acil prososyal davranışlar, herhangi bir kriz ortamı içerisinde ya da acil bir durumda yardım etme olarak tanımlanmaktadır.

Örneğin olası bir trafik kazası esnasında yardıma koşmak (45, 53).

Gizli Prososyal Davranışlar: Gizli prososyal davranışlar, kimin yardım ettiği bilgisi olmadan yapılan yardım olarak tanımlanmaktadır (45, 53). Büyük yaş gruplarında gizli prososyal davranışlar daha sık görülmektedir (54).

Bir hasta için isimsiz imza kampanyasında bulunmak ya da özellikle isimsiz para bağışları yapmak gizli prososyal davranışlara örnek olarak gösterilebilir (55).

Ayrıca prososyal davranışlar birbiri ile ilişki içerisinde olabilmektedir. Yani gerçekleştirilen bir davranış alt boyutların aynı anda birkaç tanesini içerebilmektedir.

Prososyal davranışlar her yaş döneminde farklılıklar gösterebilmektedir. Türkiye’de lise dönemi orta ergenlik dönemi içerisinde olduğu için ergenlik dönemindeki prososyal davranışlar hakkında bilgi vermek doğru olacaktır.

2.2.2. Ergenlik Dönemi Prososyal Davranışlar

Ergenlik çağındaki prososyal davranışlarda yaşa bağlı değişikliklerin incelenmesi, bu dönemde gerçekleşen bireysel ve sosyal değişiklikler göz önüne alındığında önemlidir (56). Çünkü prososyal davranışların kalitesi yaş ve bilişsel yetenekler arttıkça artmaktadır (33).

Ergenlik döneminin ortasındaki veya yetişkinliğin erken dönemlerindeki prososyal davranış veya oryantasyondaki değişiklikler hakkında çok az araştırma bulunmaktadır (57). Ergenlik dönemlerini içeren prososyal davranışlar ile ilgili çalışmalar alana ışık katacaktır. Çocukluktan ergenliğe geçiş ve yeni bir okul ortamına

geçişin dönemi olan lise dönemi, ergenlerin akranlarıyla olan sosyal ilişkilerini etkileyip etkilemediği henüz açık değildir (58). Ayrıca, ergenler ebeveynleriyle çocuklara göre daha az zaman harcamaktadırlar. Sonuç olarak ergenlerin, akranlarından daha fazla etkilenmeleri muhtemeldir (59).

Ergenlerin kendilerinden küçük çocuklardan daha fazla prososyal davranış gerçekleştirmekte olduğu yapılan çalışmalarda belirtilmiştir (57, 60). Ergenlik dönemi prososyal davranışların gelişimini anlamada çok önemli bir dönemdir çünkü birçok genç insana, sosyal davranışlarda bulunmaları için yeni fırsatlar sunulmaktadır (61).

Prososyal davranışların gerçekleşmesi bazı faktörlerden etkilenebilmektedir. Bu faktörleri alt başlıklar altında incelemek mümkündür. Aşağıda prososyal davranışları etkileyen faktörler sunulmuştur.

2.2.3. Prososyal Davranışı Etkileyen Faktörler

Prososyal davranışların hem çevresel ve hem de biyolojik faktörlerden etkilendiği yapılan çalışmalarda belirtilmiştir (62, 63). Biyolojik faktörler içerisinde yaş, mizaç ve cinsiyet; çevresel faktörler içerisinde ise arkadaşlık ilişkileri, aile ve kültür bazı faktörlerdendir (64).

Yaş: Çocukların yaşı arttıkça davranışları da değişmektedir. Prososyal davranışların gerçekleşmesinde yaşın önemli etkisi vardır. Yaşın artması ile olgunlaşma doğru orantılı olduğundan dolayı bazı davranışların gerçekleşmesi için olgunlaşma şarttır.

Prososyal davranışın gelişimsel bir desen içinde yaşla birlikte arttığı kanıtlanmıştır. Farklı yaşlar ile yapılan prososyal davranış eğilimleri çalışmaları farklı sonuçlar sunmuştur (63, 65-67). Küçük çocukların prososyal davranışlarının, büyük çocukların prososyal davranışlarından farklı bir süreçte gelişebileceği gösterilmektedir (68).

Cinsiyet: Cinsiyet davranışların gerçekleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Cinsiyet farklılıkları bilişsel gelişimi ve toplumsal statüyü etkilediği için kişinin davranışlarını da etkilemektedir (69, 70). Çünkü çocuklar erken yaş dönemlerinde

kendisi ile aynı cinsiyetten olan çocukları tercih ederler ve dahil oldukları cinsiyet grubunun özelliklerini sergilerler (71).

Tannen (72), kızların ve erkeklerin farklı konuşma dünyalarında büyüdüğünü söylemektedir. Bu da cinsiyetin davranışlar üzerindeki etkisini göstermektedir. Prososyal davranışların gerçekleşmesinde cinsiyet faktörü incelendiğinde kızların erkeklere göre daha fazla prososyal davranışlarda bulunduğu ortaya çıkmıştır (61, 67).

Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek kamusal prososyal eğilime sahip olduğu, kadınların ise erkeklerden daha fazla duygusal ve özgecil prososyal eğilimler gösterdiği bulunmuştur (73).

Mizaç: Mizaç belli bir derecede deneyim yoluyla değişebilse de temelde genetik olarak edinilmektedir (74). Mizaç, biyolojik bir temele sahip olduğu düşünülen ve bireyin çeşitli durumlarda duygusal, dikkat ve motor tepkilerini belirleyen bireysel özellikleri ifade eder (75).

Prososyal davranışlar, sempati, saldırganlık ve antisosyal davranışlar gibi bir çok sosyal davranış mizaçtan etkilenmektedir (76). Çocukların mizaç özellikleri ile prososyal davranışları arasında ilişki olduğu yapılan araştırma sonuçlarında da belirtilmiştir (77, 78). Örneğin zor mizacı olan çocukların sosyal ilişkileri diğer mizaçta olan çocuklara göre daha olumsuz yönde duygusallık içermektedir ve dikkatlerini düzenlemede daha düşük kapasitede olmaktadır (77).

Aile: Doğum ile dünyaya gelen çocuk, belli karakter ve yapıya sahip bir ailenin içerisinde kendini bulur. İçine girdiği bu sosyal yapı onu sosyal, bedensel, ruhsal ve bilişsel olarak şekillendirecek en temel örgüttür (79).

Ebeveynler ve kardeşler prososyal davranışlar içerisinde etkin rol almaktadırlar (80). Kardeşler arasındaki iletişimin kalitesi davranışları doğrudan etkileyebilmektedir. Kardeşler aynı zamanda başkalarının düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını anlamada da etkili olabilmektedir. Çünkü başkalarının davranışlarını anlayabilmenin oyunlarından biri olan -miş gibi oyun kardeş ile daha çok oynanmaktadır (81).

Prososyal davranışların da dahil olduğu birçok sosyal davranış aile içerisinde daha fazla görülmektedir (82). Bu da prososyal davranışların aile içerisinde oluşmaya başladığını ve en çok görülme sıklığının da bu yapı içerisinde olduğunu göstermektedir (83). Çocuk aile içerisinde anne-babayı model alarak davranışlarının temellerini oturtmaktadır. Örneğin; babasının birilerine yardım ettiğini gören çocuk görmeyene göre daha fazla prososyal davranışta bulunur (84). Bundan dolayı prososyal davranışların gerçekleşmesi için aile oldukça önemli bir konumda bulunmaktadır.

Arkadaşlık İlişkileri: Prososyal davranışlar arkadaşlar arasında, birbirleri ile olan önceki deneyimler ve bu deneyimden kaynaklanan beklentilerden dolayı davranışın gerçekleşme etkisini azaltabilir veya değiştirebilir (82, 85). Yakın arkadaşlar arasında özgecil davranışlar daha fazla görülmektedir (86).

Yarış anlamı taşımayan ortak projeler, grup ödevleri ve grup yararına olacak görevlerin verilmesi prososyal davranışın arkadaşlık ilişkileri içerisinde artmasını sağlamaktadır (87).

Kültür: Birçok kaynağı barındıran kültürün insan gelişimine etkisi oldukça fazladır. Yaşanılan toplumun en genel anlamda yazılı olmayan kural olarak adlandırılan; gelenek, görenek, örf-adet ve alışkanlıkları bireyin gelişimini olumlu ya da olumsuz açıdan etkileyebilir (88).

Kültürel farklılıklar ve benzerlikler, çocukların duygusal tepkileri, prososyal davranışları ve her ikisi arasında olan etkileşim açısından ilişkili bulunmaktadırlar (89). Yani kültür çocukların duygusal davranışlarını etkilemektedir. Yapılan çalışmalar da göstermektedir ki kültür, içinde bulunulan toplum ve etnik köken prososyal davranışları etkilemektedir (46, 54, 90). Oyserman, Coon ve Kimmelmeier yaptıkları kültürler arası çalışmada Amerika ya da Norveç gibi bireyci olan ülkeler ile Türk toplumu karşılaştırıldığında toplulukçu değerlerin Türklerde daha fazla olduğunu belirtmişlerdir (91).

Prososyal davranışların nasıl ölçülebileceğine ve değerlendirilebileceğine dair birçok yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemlerden bazıları aşağıda sıralanmıştır.

2.2.4. Prososyal Davranışların Değerlendirilmesi

Değerlendirme birçok yöntem ile olabilmektedir. Davranış değerlendirmeleri ölçekler ile sağlanmaktadır. Yapılacak olan değerlendirmenin mutlaka uygulanabilir olması gerekmektedir. Ayrıca değerlendirme için uygun yöntemin seçilmesi, değerlendirme aracının ihtiyacı karşılaması ve geçerli olması gerekmektedir (92).

Birçok psikolojik durumları ya da bilişsel beceriler için geliştirilmiş testler vardır. Ama bazı duygusal durumlar için herkes tarafından kabul gören standart testler bulunmamaktadır. Araştırmacılar kendi kriterlerine göre aşağıda verilmiş olan ölçütlere uygun ölçekler geliştirirler ve bu ölçekleri çalışmalarında kullanırlar (30).

Doğal Gözlemler: Gözlem insan davranışlarının doğal ortam içerisinde gözlemlenmesi sonucunda oluşur. Doğal ortam içerisinde olması davranışın yapılandırılmış bir davranış olmaması için en önemli koşuldur. Kendi ortamı içerisinde bulunmayan birisinin davranışları tam olarak gerçeği yansıtmayabilir (93).

Doğal gözlem kişinin kendi ortamı içerisinde davranışların kayıt edilmesiyle oluştuğu için en doğru ve güvenilir gözlemlerden bir tanesidir (30). Fakat birey günlük yaşamda belirli davranışları sergilemeyebileceğinden dolayı kısıtlılık oluşturabilir (94).

Durumsal Testler: Durumsal testler deneysel testler olarak da adlandırılabilir. Durumsal testler içerisinde yapay bir ortam oluşturulur ve etkisi ölçülecek durumun belirli koşullar altında elde edilen sonucu tartışılır (95).

Prososyal davranışlar için örnek durum testi verilecek olur ise; çocuğun istediği bir aktivite sonucunda kazandığı ödülü başış yapabileceği bir ortamın sağlanması. Yani çocuğun deney ortamı içerisinde birilerinin yardıma ihtiyaç duyduğu durumlar meydana getirip çocuğun yardım edip etmeyeceği incelenir. Çocuğun gerçekleştirdiği prososyal davranışlar not edilir. Bu durumlarda gerçekleştirdiği davranışlar çocuğun doğal ortamda da gerçekleştirebileceği davranışlar olarak varsayılır (30).

Derecelendirmeler: Derecelendirme, değerlendirilecek olan kişiyi iyi tanıyan ya da derecelemeyi yapabilecek yetkin birisi tarafından yapılması gerekmektedir (96).

Dereceleme kişi hakkında sorulacak olan soruların tanıyan bir başka birey tarafından cevaplandırılmasıdır.

Derecelemeler okul öncesi dönemde daha etkili olmaktadır. Öğretmen ya da ebeveyn tarafından yapılabilmektedir. Çünkü bu kişiler çocuğun en doğal olduğu ortamları tekrar tekrar gözlemleyebilme fırsatına sahiplerdir (30).

Sosyometri: Sosyometri tekniğinin odaklanma noktası sosyal gelişimdir. Çocuğun kendi arkadaşlarını tanıyor olmasından yola çıkılarak sosyal davranış açısından düşüncelerini öğrenme amaçlı kullanılır. Özellikle prososyal davranışlar hakkında çocuğa sorular sorarak arkadaşlarının davranış durumları ortaya çıkartılabilir (92).

Sosyometrik sorular hazırlanırken dikkatlice hazırlanmış yönlendirici olmayan sorular sorulması oldukça önemlidir. Örneğin verilmiş bir tanımın sınıf arkadaşlarına ne kadar uyduğu sorularak puanlanabilir (30).

Prososyal Davranış Ölçekleri: Ölçekler, kullanılan ölçüm aleti, kullanılan davranış kriteri ve davranışın meydana geldiği durum türü ile sınıflandırılmaktadırlar (97). Ölçek belirli bir davranış ya da durumun bazı kriterler ile kodlanarak ifade edilmesi faaliyetidir (98).

Prososyal davranış ölçekleri çok geçerli olmayabilir çünkü eğer bir toplumda yardım etme davranışı önemli bir yere sahip ise kişi kendisini olduğundan farklı göstermek isteyebilir. Prososyal davranış için geliştirilmiş olan ölçekler başka ölçüm yöntemleri ile birlikte kullanıldığı takdirde daha etkili olabilmektedirler (30).

Yapılan bu çalışmanın tam olarak anlaşılabilmesi için geçmişte prososyal davranışlar ile ilgili yapılmış bazı çalışmalara bir göz atmak doğru olacaktır.

2.2.5. Prososyal Davranışlar İle İlgili Çalışmalar

Prososyal davranışlar ile ilgili yapılmış çalışmaların 1960'lı yıllara kadar sadece birkaç kitapla sınırlı olduğu görülmektedir (99, 100). 1970'lerin sonları ve 1980'lerin başlarında prososyal ile ilgili literatür hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Bu dönemler arasında olumlu sosyal davranışlara yönelik ilgi oldukça artmıştır (33).

Prososyal ile ilgili yapılan ilk makalelerden birinde Krebs (101) önce özgecilik ile ilgili literatürü gözden geçirerek bu kavramı incelemiştir. Olumlu ve olumsuz duygusal durumların gözlemlenmesiyle teşvik edilen durumların, yararlanıcıların özgeciliği etkilediğini bulgulamıştır. Ayrıca bağımlılık ve kişilerarası çekiciliğin, alıcıların özgeciliğini ortaya çıkaran kapasitesini etkilediğini bulmuştur. Özgeciliği etkileyen faktörleri; cinsiyet, yaş, sosyal sınıf ve arkadaşlık statüsü gibi özelliklere göre sıralamanın mümkün olduğunu belirtmiştir.

Carlo ve arkadaşları (102) 233 ergen üzerinde ebeveynlik stilleri, ebeveyn uygulamaları, sempati ve prososyal davranışlar arasındaki ilişkileri incelemiştir. Genel olarak, ebeveynlik uygulamalarının ergenlerin prososyal davranışlarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca bulgular ebeveynlik uygulamaları ve prososyal davranışlar arasındaki ilişkilerin çoğunlukla sempatinin dolaylı etkisinden kaynaklandığını göstermiştir. Ebeveynlik stilleri ile prososyal davranışlar arasında ise nispeten daha düşük bir ilişki bulgulanmıştır. Ayrıca sempati prososyal davranışları oldukça etkilemektedir.

Çalık ve arkadaşlarının (103) 6., 7. ve 8. kademede eğitimine devam eden 456 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada zorbalık ve prososyal davranışlar arasında olumlu bir ilişki bulmuşlardır. Prososyal davranışları yüksek olan çocukların zorbalık yapma düzeylerinin daha düşük olasılıkta olduğunu bulgulamışlardır.

Çekin (104) imam hatip lisesine giden 178 öğrencinin prososyal davranış eğilimleri üzerine yaptığı çalışmada öğrencilerin hafızlık, cinsiyet, babanın eğitim durumu, kardeş sayısı ve ailenin ortalama geliri değişkenlerine göre prososyal eğilimleri üzerinde anlamlı farklılıklar bulmuştur.

Sommerville vd. (105) bebeklerin sosyalleşmesinin doğası ile ilgili tartışmaları göz önüne alarak, 160 tane 18 aylık bebeğin prososyal davranışının bebeğin beklediği maliyet ve faydalardan etkilenip etkilenmediğini araştırmışlardır. Bulgularına göre kendilerine düşük fayda sağlayan yardımları yapmadıkları belirtilmiştir.

Hofmann ve Müller (106) boylamsal olarak 864 ortaokul öğrencisi üzerinde ergenlerin antisosyal davranış gelişimi ve altta yatan mekanizmaları üzerindeki olumlu

akran etkisinin yararlarını araştırmıştır. Sonucunda sınıf arkadaşları arasında daha fazla prososyal davranışın olmasını ve olumlu akran etkisinde olan çocukların gelecekte kişisel antisosyal davranış düzeylerinin daha düşük olduğunu göstermiştir. Yani akranların prososyal davranışları antisosyal davranışlarını etkilediği bulgulanmıştır.

Van der Graaff ve arkadaşlarının (107) 497 ergen ile yaptığı boylamsal çalışma sonuçlarına göre prososyal davranışların gerçekleştirilmesinde belirgin cinsiyet farkları ortaya çıkmıştır. Erkek çocuklar için prososyal davranış seviyeleri 14 yaşına kadar sabit kalmıştır, ardından 17 yaşına kadar davranışlarda artış ve sonrasında hafif bir düşüş olmuştur. Kızlar için ise prososyal davranışın gerçekleşme düzeyi 16 yaşına kadar artmış ve ardından hafifçe azalmıştır. Benzer bir çalışmayı 2018'de Padilla-Walker ve arkadaşları (108) da 500 ergen ile yürütmüştür. Prososyal davranışların ergenlik döneminin başından ortalarına kadar arttığını ve daha sonra yetişkinliğe geçişte düzleşmekte olduğunu belirtmişlerdir. Ergenlik döneminin ileri yaşlarına doğru arkadaşlara yönelik prososyal davranışların giderek arttığını ve aileye yönelik prososyal davranışların ergenlik dönemine nispeten istikrarlı olduğunu ve daha sonra arttığını göstermiştir.

Türkmen'in (109) 160 tane 48-60 aylık çocuk ve onların ebeveynlerinden elde ettiği bulgulara göre prososyal davranışlar doğum sırası, cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı gibi değişkenler içerisinde kardeş sayısının prososyal davranışlar üzerine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Yine araştırmanın bulgularına göre zekâ alanlarının prososyal davranışlar ile ilişkisinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Prososyal davranışların ne olduğu ve nelerden etkilendiği konusunda yeteri kadar bilgi edindikten sonra müzik hakkında da bazı bilgiler edinilmesi gerekmektedir. İlk başta kitle iletişim araçlarının müzik ile olan ilgisinden bahsetmek gerekir.

2.3.Müzik ve Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları topluma yön veren ve etkileyen bir unsurdur. Kitle iletişim araçları ile haberlere, bilgilere, müziklere ve daha birçok etkinliğe ulaşmak

mümkündür. Kitle iletişim araçları; telefon, televizyon, gazete, radyo, dergi, sinema, internet, billboard vb. gibi sosyal araçlar da olmak üzere aynı anda birçok insana ulaşan ve her konuda bilgi verebilen herhangi bir iletişim biçimi olarak tanımlanabilir (110, 111).

Kitle iletişim araçlarının işlevlerini dört başlık altında toplamak mümkündür (112);

- Sosyal işlevi,
- Siyasi işlevi,
- Ekonomik işlevi,
- Enformasyon işlevi.

Kitle iletişim araçları sağladığı bu etkinliklerin amacının yanı sıra artık daha çok eğlence amaçlı araçlar haline gelmiştir. Eğlence haline gelen bu araçlar aynı zamanda sinemalar, filmler ve müzikler gibi kanallar aracılığı ile şiddete ve tüketime yöneltmektedir. İçerdiği şiddet unsurları ile önce çocuklar olmak üzere toplumdaki bireyleri oldukça etkilemektedir (113).

Müzik, yaşamın her anında insanın yanında olan, insanla iç içe olan bir olgudur. Müzik aracılığıyla sevinç, hüznün, aşk, öfke, mizah gibi bir çok duyguyu ve ruhsal durumu hissedebiliriz (114). Yurga'nın (115) çalışmasına göre sosyal değişim müziğe olan eğilimleri etkilemekte ve değiştirmektedir. Ayrıca sosyal etkileşimin müziği etkilediği gibi, müziğin de sosyal gelişimden etkilendiğini belirtmiştir (116). Müzik insan düşüncesine ait bir ürün olduğu kadar duygusal olarak deşarj yolu olan bir araçtır. Yaratıldığı ortam ile bulunduğu çağın görüşünü, yani insan yaşamının ve toplumun kendisini oldukça iyi tanımlayabilen ve bunlarla sıkı sıkıya bağlı olan müzik (117) kitle iletişim araçları ile daha çok yaygınlaşabilmektedir.

Medya olarak da adlandırdığımız kitle iletişim araçlarının kişi üzerinde olan etkisi yaş, cinsiyet ve sosyal yaşamı gibi birçok etkene göre değişmektedir (118). Yapılan çalışmalar sosyal becerilerin ve kişilik gelişiminin müzik ile birbirlerinden etkilendiğini göstermektedir. Ayrıca müziğin lise öğrencilerinin duygularını etkilediği sonucuna ulaşılması yapılan çalışmalar arasındadır (119, 120). Kitle iletişim

araçlarının müziği doğrudan etkilediği inkâr edilemez bir gerçektir. Kitle iletişim araçlarına ulaşım çok kolay olduğu için her türlü müzik dinlenilebilir hale gelmiştir. Bundan dolayı kitle iletişim araçları dinlenen müzik tarzını değiştirmede ya da belirlemede oldukça büyük bir etkiye sahiptir.

Bu yapıyı daha iyi anlayabilmek için müziğin insanlar üzerinde olan etkisini incelemek gerekmektedir.

2.3.1. Sosyal Gelişim ve Müzik

Bir sosyal yapı olan toplum müzikten etkilenmektedir. Aynı şekilde bu sosyal yapı içerisinde yer alan prososyal davranışlar da müzikten etkilenmektedir (4, 121). Yapılan çalışmalarda prososyalliği etkileyen birçok faktör bulunmuştur. Bu çalışmalar içerisinde müziğin prososyalliği etkilediği de değinilen konulardan birisidir (4, 121-124).

Yurga (115)'nin çalışmasına göre sosyal değişim müziğe olan eğilimleri etkilemekte ve değiştirmektedir. Ayrıca Walworth (116) sosyal etkileşimin müziği etkilediği gibi, müziğin de sosyal gelişimden etkilendiğini belirtmiştir. Yapılan çalışmalar sosyallik ve kişilik gelişimi ile müziğin birbirinden etkilendiğini göstermektedir. Müziğin lise öğrencilerinin duygularını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (119, 120).

Müzik dinlemenin kişilerin sosyal gelişimini etkilediği gibi dinlenen müzik türleri de duygu durumlarını ve davranışlarını etkilemektedir. Arabesk, rock ve yabancı pop dinleyen ergenlerde kendine zarar verme veya bulunduğu ortamdan kendini soyutlama diğer müzik türlerini dinleyenlere göre daha çok gerçekleşmektedir (125, 126). Yapılan çalışmalar göstermektedir ki müzik türlerinin her biri bireylerin davranışlarını, sosyal çevrelerini, duygu durumlarını ve sosyal gelişimlerini etkilemektedir (120, 125, 127-131).

Şendurur ve Akgül Barış (132)'in yaptıkları çalışmada sistematik bir şekilde müzik eğitimi verildiği zaman çocukların akademik başarılarını, çevresindeki olayları daha iyi anlamalarını ve iç görü gibi süreçlerini arttırmalarında oldukça etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Pekşen Akça ve Şenol (133) dinlenen müzik türünün ergenlerin

giydiği kıyafetlerde anlamlı bir farklılık yarattığını belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmalar sonucunda müzikten etkilenmenin ve dinlenen müzik türlerinin insanın yaşamı üzerinde anlamlı farklılıklar olduğu bulgulanmıştır.

Müzik türlerinin insan yaşamı üzerindeki etkisini daha iyi anlayabilmek için müzik türlerine ve özelliklerine değinmek gerekmektedir.

Türk Halk Müziği: Türk halkının duygularını, yaşayışlarını ve düşüncelerini anlatan ustadan çırağa, babadan oğula geçerek günümüze gelen sözlü ve sözsüz anonim eserlerden oluşmaktadır (131). Yaşam içerisinde yer alan hemen her varlığı konu edinebilmektedir (134).

Türk Sanat Müziği: Geçmişte usta-çırak ilişkisi ile nota olmadan hafızaya dayalı biçimde meşk ismi verilen bir sistem ile icra edilmiştir. Makamsal bir müziktir ve farklı makamları vardır. Geleneksel müzik türlerimizden en önemlilerinden bir tanesidir. Koro ile ya da solo şeklinde icra edilebilmektedir (135).

Tasavvuf Müziği: Tasavvuf islami düşüncenin temel prensiplerinden bir tanesidir. Çeşitli tanımları bulunan tasavvuf en genel anlamda nefsi terbiye etmek ve dünyevi nimetlerden uzak durarak mütevazı bir hayat sürdürmektir (136). Tasavvuf müziğinin ibadete yaklaştıracı etkisi, peygamberi ve Allah'ı anlatan, dini duyguları ifade eden ve farkındalık oluşturan yönleri bulunmaktadır (137).

Arabesk Müzik: Arabesk müzik türü, Türkiye'ye özgü olan bir çeşit halk müziğidir. Genel yapısı duygusal olan arabesk müzik; umutsuz aşklar, yalnızlık, çekilen çileler, karamsarlık, umutsuzluk, ölüm ve bireyin karışık duyu dünyası temalarını ele almaktadır. Dinleyicilerinin çektikleri dertlerini, acılarını ve kederlerini unutturmak amaçlı kaderlerine ve hayatlarına isyan etmelerini amaçlayarak alkol ve sigara kullanımına özendirir (137).

Pop Müzik: Popüler müzik dinleyen kişi için, hem dinleyebilme olanakları içerisinde çalışma ortamında, hem de işinden arta kalan boş vaktini değerlendirirken dinlenebilen bir müziktir. Pop müzik, duyguların belli tarzlarda ifade edildiği, belli bir gruba aidiyetin simgesi olarak benimsendiği bir müzik tarzını yansıtmaktadır ve bu özelliğiyle toplumun bir çok kesiminde dinlenmektedir (138). Pop müzik kavramı

güncel olan, eğlenceye yönelik ama diğer türlere göre daha geçici ve basit bir tür olarak da tanımlanmaktadır. Pop müziğini tanımlayan bazı çalışmacılar; gençlere, dansa, basit ve kolay anlaşılır olmaya uygun bir tür olduğunu söylemektedirler (139).

Klasik Müzik: “Klasik müzik” terimi, Rönesans’tan Batı müzik stillerini yirminci yüzyılın başlarına kadar tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Klasik müzik terimi, on sekizinci yüzyıldan beri üretilen ve dinlenmeyi amaçlayan özgün bir müziği ifade eder (140). Klasik batı müziğinin farklı ülkelerin klasik müziklerinden daha farklı olduğunu gösteren belirgin ayrımları vardır. Bunların en başında çoklu seslendirme çalışmalarının farklı sanatsal dönemlerde birçok teknik geliştirilerek uygulanmasıdır (113). Ayrıca klasik müzik dinleyen kişiler kurallara ve düzene daha çok önem verdikleri bulunmuştur (141).

Rap: Sıklıkla tüm Hip-Hop kültürünü kapsayacak şekilde bahsedilen rap müzik, uzmanlar tarafından özellikle doğaçlama şarkı sözünü yazan, şarkıyı söyleyen, rap stilini belirleyen, bass ve ritim ayarını müziğe uyduran MC olarak adlandırılan kişiler tarafından; vuruşların, örneklerin ve şarkı düzenlemelerini içerecek şekilde müziğin oluşturulması biçimine atıfta bulunmak için kullanılır (142, 143). 1970’li yıllarda Amerika’da azınlık olarak yaşam sürdüren siyahi insanların eğlenmek amacıyla oluşturduğu bir kültür ve yaşam tarzıdır. İkinci sınıf vatandaş olarak yaşamak, itilmişlik, ezilmişlik insanları suça teşvik eder ve agresifleştirir. Bundan dolayı rap müzik, oldukça fazla küfür ve hakaret içermektedir (144).

Rock Müzik: 1980’lerin başlarında ortaya çıkan rock müzik birçok kültürde tartışmaların kaynağı olmuştur. Çünkü rock müziğin sözleri uyuşturucuya, şiddete, sekse ve satanizme yönlendirmektedir (145, 146). Ayrıca rock müzik isyanın müziğidir. Rock müziği kültür olarak yaşayan kişilerin her hareketi; normal olanı kırmadır, isyandır, kuralları bozmadır. Bu kişiler genelde siyah kıyafetler giyinirler. Rock müzik, ergenlerin kendilerini sorgulama ve isyan döneminde kendini ifade etmek adına dinledikleri müziklerin başında gelmektedir (144).

2.3.2. Müziğin İnsan Yaşamı Üzerinde Etkisi

İnsan üzerinde büyük bir etkisi olabilen müzik, tarihte hükümetlerin yönetim vasıtası olarak da kullanılmıştır. Eski dönemlerdeki müziğin amacı insanlara iyi duyguları aşılayabilmek olmuştur. Bu görüşlere Konfüçyüs, “Müzik, ihtirasları alevlendirmek için değil, yatıştırmak için yapılmıştır” diyerek katılmıştır (147). Dinlenen müzik türü duyguların, kültürün ve düşüncelerin etkisi ile seçilmektedir. Seçişte özellikle hangi duygu ön plandaysa o duyguyu veren müzik türleri tercih edilmektedir (148).

Müzik dinleyicisinin yaşı, cinsiyeti ve yaşadığı ülkenin o kişinin müzik dinleme tercihi üzerinde önemli bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Fakat, bu değişkenlerin her biri karmaşık etkileşimlere dahil olduğu için her ülkede aynı şekilde sonuç alınamamıştır (149). Yani müzik toplumsal işlevleri açısından incelenirse görülmektedir ki bireyler arasında bağlar kurmakta, ortak duygu ve düşüncelerin oluşmasını sağlamaktadır (114).

Yapılan bu araştırma lise öğrencileri üzerinde yürütüldüğü için ergenlik dönemlerinden de bahsetmek gerekmektedir.

2.4. Ergenlik Dönemleri

Lise öğrencileri için ergen tanımını yapmak uygun görülmektedir. Ergenlik, 10 yaş ile 19 yaşları arasında önemli bir psikolojik ve fiziksel değişim döneminin olması yanı sıra, sosyal etkileşim ve ilişkiler içerisinde de büyük değişimlerin olduğu bir dönemdir (150). Gelişim kuramcıları da ergenliği uzun zamandır önemli bir psikolojik ve biyolojik değişim dönemi olarak tanımlamışlardır (151).

Çocukluk ve yetişkinlik arasındaki geçiş aşaması olarak tanımlanan ergenlik, özellikle uzun vadeli hedeflerin ve kişisel isteklerin belirlenmesinde doğal bir öğrenme ve ayarlama zamanıdır (152). Holland-Hall ve Burstein (153) ergenlik dönemlerini üç başlık altında incelemektedir. Bunlar 10-13 yaş arası erken ergenlik, 14-17 yaş arası orta ergenlik ve 18-21 yaş arası geç ergenliktir. Fakat bu yaş dönemleri farklı kaynaklarda küçük değişikliklerde olabilmektedir. Kız ve erkek ergenlik yaş dönemleri farklılık gösterebilmekle beraber verilen rakamlar mutlaklık içermemektedir (154).

Yörükoğlu (155) ergenlik döneminin 12-21 yaş arasında olduğunu belirtirken Birleşmiş Milletler ise 12-25 yaş arasında olduğunu belirtmiştir (156).

2.4.1. Erken Ergenlik

Erken ergenlik döneminde ergenler ergenliğin başlangıç evrelerini tecrübe ederler. Her iki cinsiyette önemli fiziksel büyüme gerçekleşir ve cinsel ilgileri artar. Bilişsel olarak, bu aşamadaki ergenler soyut düşünce için sınırlı bir kapasiteye sahiptir, ancak bilgi dağarcıkları genişler ve daha önemli hale gelir. Her ne kadar bu aşamadaki ergenler geleceğe sınırlı ilgi duysalar da erken ergenlik döneminde daha derin ahlaki düşünce geliştirirler (157). Ayrıca erken ergenlik döneminde kişinin eğitim yaşamında dönüm noktasını yaşadığı, kendinin farkına varmaya başladığı ve kimlik arayışına girdiği belirtilmektedir (158). Bu dönem yaş aralığı Türkiye’de ortaokul dönemini kapsamaktadır.

2.4.2. Orta Ergenlik

Orta ergenlik döneminde ergenlik, erkekler ve kadınlar için tamamlanmaktadır. Fiziksel büyüme kadınlarda yavaşlar, ancak erkekler için devam eder. Bu aşamada ergenler soyut düşünce için artan bir kapasiteye sahiptir. Ayrıca ergenler uzun vadeli hedefler koymaya, yaşamın anlamını ve ahlaki akıl yürütmeye ilgilenmeye başlarlar. Bu gelişim aşamasındaki ergenler, artan kişisel katılım ve bağımsızlık da dahil olmak üzere çok sayıda sosyal ve duygusal değişiklik yaşarlar (157). Ergenliğin ortasında kişiler arası ilişkiler için daha cana yakın olmaktadır. Daha fazla kişisel arkadaşlık sadece ergenliğin orta döneminde kurulur (159). Bu dönem yaş aralığı Türkiye’de lise dönemini kapsamaktadır.

2.4.3. Geç Ergenlik

Geç ergenlik dönemi lisenin bittiği yıllara denk gelmektedir. Çoğu kültürde, geç ergenlik döneminde, yasal özerklik, artan sosyal ve ekonomik bağımsızlık döneminin başladığı anlamına gelir. Her ne kadar bu dönemdeki bireyler fiziksel olgunluğa ulaşmış gibi görünse de beyin gelişimi devam etmektedir. Birçok gelişim teorisyeni, uzun süredir devam eden bir “ergenliğin” karmaşık sanayileşmiş toplumlarda yetişkinliğe geçiş için kültürel bir zorunluluk haline geldiği sonucuna

varmıştır. Geç ergenlik dönemindeki birey giderek artan bir şekilde, ahlaki muhakeme repertuarına hukuka ve otoriteye dayanan “sosyal sistem ahlakını” ve “toplumsal bakış açısını” içselleştirir (160). Geç ergenlik döneminde kişi artık aileden ayrılıp kendi yaşamını kurma eğilimine sahip olabilmektedir ve bu dönemde hayatının tamamını etkileyebilecek kararlar verebilmektedir (161). Bu dönem yaş aralığı Türkiye’de niversite döneminin kapsamaktadır.

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde yapılan çalışmanın yöntemi, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Bu çalışma için Hacettepe Üniversitesi Senato Etik Kurul Komisyonu'nun 5 Şubat 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantı sonucunda etik açıdan bir sakınca olmadığı belirtilmiştir ve ilgili belge ekte sunulmuştur (Bkz. Ek-1).

Etik kurul onayından sonra Ağrı Valiliği'nin 2507130 sayılı oluru ile Ağrı Merkez İlçe'deki bütün liselerde çalışma yapılabileceğine dair olur alınmıştır ve ilgili belge ekte sunulmuştur (Bkz. Ek-2).

3.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan; iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla hem korelasyonel (ilişkisel) hem de tarama yoluyla yapılan betimsel bir çalışmadır (162). Evreni temsil etmesi düşünülen tarama araştırmaları örneklem ile yapılan uygulamalar aracılığıyla evrenin tutumları, eğilimleri ve görüşlerini nicel ya da sayısal olarak betimlenmesini sağlamaktadır (163). Araştırmada lise öğrencilerinin prososyal eğilimleri ve müzikten etkilenim düzeyleri saptanıp çeşitli değişkenler ile incelenmiştir ve aralarındaki ilişkinin boyutu üzerinde çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 Bahar Yarıyılı Eğitim-Öğretim yılında Ağrı il merkezinde lise eğitimine devam eden 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Ağrı İl Milli Eğitim Müdürlüğü 2018-2019 Güz Yarıyılı verilerine göre 9. Sınıf 3364, 10. Sınıf 2707, 11. Sınıf 2409 ve 12. Sınıf 2258 öğrencisi olmak üzere toplamda 10.738 öğrenciye eğitim veren 21 lise vardır.

Araştırmada örneklem büyüklüğünü belirlemek için her bir sınıf için hata oranı %5, güven aralığı ise %95 kabul edilmiştir (164).

2018-2019 Eğitim-Öğretim Bahar Yarıyılında Ağrı ili merkezindeki liselere giden öğrencilerin evren sayısına uygun olacak şekilde ve çeşitliliği arttırmak için her liseden rastgele örnekleme yolu ile seçilen 9., 10., 11. ve 12. sınıf düzeyindeki öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmada 21 liseden 19'una ulaşılmıştır Hayrettin Atmaca Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Ağrı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi yakın zamanda açıldığı için sadece 9. sınıf öğrencileri vardır, bundan dolayı bu 2 lise araştırmaya dahil edilmemiştir. Çalışılan liselerin isimleri ve ulaşılan öğrenci sayıları Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Çalışmada yer alan liselerin öğrenci dağılımları.

Lisenin Adı	Sayı
15 Temmuz Şehitleri Anadolu Lisesi	119
Ağrı Dağı Anadolu Lisesi	108
Cumhuriyet Anadolu Lisesi	128
Hayrettin Atmaca Anadolu Lisesi	100
Naci Gökçe Anadolu Lisesi	95
Öğretmenler Anadolu Lisesi	74
Şemsi Türkmen Anadolu Lisesi	110
Yılmaz Hatunoğlu Anadolu Lisesi	75
Nurettin Dolgun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	73
Öğretmen Nurgül Gelturan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	92
Semerkant Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96
Şerife Bacı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	80
Ağrı Anadolu İmam Hatip Lisesi	69
Necip Fazıl Kısakürek Anadolu İmam Hatip Lisesi	70
Şinasi Ünsal Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	84
Ağrı Hüseyin Celal Yardımcı Fen Lisesi	72
Türk Telekom Sosyal Bilimler Lisesi	66
Ağrı Güzel Sanatlar Lisesi	75
Ağrı Spor Lisesi	55
Toplam	1641

Toplamda 19 farklı lisede 1641 öğrenciye ulaşılmıştır. Bu öğrencilere uygulanan ölçeklerden 209 tanesi eksik verilen bilgilerden dolayı geçersiz sayılarak çalışmadan çıkartılmıştır. Ayrıca çalışmadan tek çocuk olanlar (6 kişi), babası (10 kişi) veya annesi sağ olmayanlar (1 kişi), ailesinin medeni durumu boşanmış olanlar ya da ayrı yaşayanlar (14 kişi) sayıları az olması ve karşılaştırma yapılamaması sebebiyle örneklem içerisinden çıkartılmıştır. İlgili veriler çıkartıldıktan sonra toplamda 1401 öğrenci ile çalışmanın geri kalanı yürütülmüştür.

Çalışmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri Tablo 3.2 ile Tablo 3.6 arasında verilmiştir.

Tablo 3.2’de öğrencilerin lise türü, sınıf düzeyi ve cinsiyeti verilmiştir.

Tablo 3.2. Öğrencilerin lise türü, sınıf düzeyi ve cinsiyet demografik bilgileri.

Cinsiyet	Sayı	%
Kız	792	56,5
Erkek	609	43,5
Toplam	1401	100,0
Lise Türü	Sayı	%
Anadolu Lisesi	682	48,7
Meslek Lisesi	296	21,1
İmam Hatip Lisesi	187	13,3
Fen Lisesi	69	4,9
Sosyal Bilimler Lisesi	62	4,5
Güzel Sanatlar Lisesi	61	4,4
Spor Lisesi	44	3,1
Toplam	1401	100,0
Sınıf Düzeyi	Sayı	%
9. sınıf	357	25,5
10. sınıf	391	27,9
11. sınıf	376	26,8
12. sınıf	277	19,8
Toplam	1401	100,0

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyet bilgileri incelendiğinde öğrencilerin %56,5’inin kız %43,5’inin erkek olduğu görülmektedir. Lise tür dağılımında en yüksek oran %48,7 ile Anadolu Lisesi en düşük oran ise %3,1 ile Spor Lisesi türü olarak tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin sınıf düzeylerine bakıldığında %25,5’i 9. sınıf, %27,9’u 10. sınıf, %26,8’i 11. sınıf ve %19,8’i 12. sınıf düzeyinde eğitim görmektedir.

Tablo 3.3’te öğrencilerin kardeşleri ile ilgili demografik bilgiler verilmiştir.

Tablo 3.3. Öğrencilerin kardeşleri ile ilgili demografik bilgileri.

Kardeş sayısı	Sayı	%
1 kardeş	67	4,8
2 kardeş	191	13,6
3 kardeş	292	20,8
4 kardeş	294	21,0
5 kardeş	214	15,3
6 kardeş ve üstü	343	24,5
Toplam	1401	100,0
Kardeşleri içerisinde doğum sırası	Sayı	%
İlk çocuk	300	21,5
Ortanca çocuk	806	57,5
Son çocuk	254	18,1
Cevapsız	41	2,9
Toplam	1401	100,0
Kendisine ait odası var mı?	Sayı	%
Evet	565	40,3
Hayır	836	59,7
Toplam	1401	100,0

Katılanların %24,5'inin altı kardeşi veya daha fazla kardeşi vardır. Yalnızca %4,8'inin bir kardeşi vardır. Kardeşler arasında doğum sırasında bu soruya %2,9'u cevap vermemiştir. Öğrencilerin %57,5'i ortanca çocuk olup ilk çocuk ile son çocuk arasında bir doğum sırasına sahiptir. Öğrencilerin %21,5'i ilk çocuk, %18,1'i de son çocuktur. Öğrencilerin %40,3'ü tek başına kaldığı bir odaya sahiptir. %59,7'si ise odasını en az bir kişi ile paylaşmaktadır.

Tablo 3.4'te öğrencilerin anne ve babaları ile ilgili demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 3.4. Öğrencilerin anne ve babalarının demografik bilgileri.

Anne Yaşı	Sayı	%
33 yaş ve altı	69	4,9
34-38 yaş	435	31,0
39-43 yaş	400	28,6
44-49 yaş	349	24,9
50 yaş ve üstü	148	10,6
Toplam	1401	100,0
Baba Yaşı	Sayı	%
38 yaş ve altı	85	6,1
39-43 yaş	318	22,7
44-49 yaş	577	41,2
50 yaş ve üstü	421	30,0
Toplam	1401	100,0
Anne Eğitim Durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	407	29,1
Okur yazar	157	11,2
İlkokul	469	33,5
Ortaokul	219	15,6
Lise ve üstü	149	10,6
Toplam	1401	100,0
Baba Eğitim Durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	77	5,5
Okur yazar	103	7,4
İlkokul	426	30,4
Ortaokul	358	25,5
Lise	334	23,8
Lisans ve lisansüstü	103	7,4
Toplam	1401	100,0
Anne Çalışma durumu	Sayı	%
Çalışıyor	70	5,0
Çalışmıyor	1331	95,0
Toplam	1401	100,0
Baba Çalışma Durumu	Sayı	%
Çalışıyor	1105	78,9
Çalışmıyor	296	21,1
Toplam	1401	100,0

Çalışmaya katılan öğrencilerin annelerinin yaşları incelendiğinde %4,9'unun 33 yaş ve altında olduğu görülmektedir. Çoğunluk %31 ile 34-38 yaş arasındadır. Baba yaş durumuna bakıldığında ise %6,1'i 38 yaş ve altındadır. Çoğunluğu ise %41,2 ile 44-49 yaş arasındadır.

Ebeveynlerin eğitim durumları incelendiğinde, annelerin çoğunluğunun %33,5 ile ilkökul mezunu olduğu görülmektedir. %29,1'i okuryazar değildir. %10,6'sı ise lise ve üstü eğitim almıştır. Babaların eğitim durumlarında ise %5,5'i okuryazar değildir. %23,8'i lise mezunu, %7,4'ü ise lisans veya daha üstü eğitim almıştır. Tablodan da anlaşılacağı gibi babaların eğitim durumları annelere göre daha yüksektir.

Anne ve babaların çalışma durumları incelendiğinde, annelerin yalnızca %5'i çalışmaktadır. Babaların ise %78,9'u çalışmakta iken %21,1'i çalışmamaktadır.

Tablo 3.5.'te öğrencilerin ailelerinin ve öğretmenlerinin muhtaç durumda olan kişilere yardım edip etmediğine ilişkin görüşleri verilmiştir.

Tablo 3.5. Öğrencilerin ailelerinin ve öğretmenlerinin yardım edip etmedikleri durumlarına ilişkin görüşleri.

Ailenin Yardım Ettiğini Düşünme	Sayı	%
Evet	987	70,4
Hayır	414	29,6
Toplam	1401	100,0
Öğretmenlerin Yardım Ettiğini Düşünme	Sayı	%
Evet	821	58,6
Hayır	580	41,4
Toplam	1401	100,0

Lise öğrencilerine yöneltilen ailenizin ve öğretmeninizin muhtaç durumda olan kişilere yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 3.5.'te gösterilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiği zaman %70,4'ü ailelerinin muhtaç kişilere yardım ettiğini düşünmektedir. Öğretmenlerin muhtaç olan kişilere yardım ettiğini düşünmeleri de %58,6 ile daha düşük sonuç vermiştir.

Tablo 3.6.'da çalışmaya katılan öğrencilerin dinledikleri müzik türlerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.6. Öğrencilerin dinledikleri müzik türleri.

Dinledikleri Müzik Türleri	Sayı	%
Yerli Pop	372	26,6
Yabancı Pop	187	13,3
Türk Halk Müziği	176	12,6
Rap	175	12,5
Arabesk	173	12,3
Klasik Müzik	129	9,2
Türk Sanat Müziği	37	2,6
Tasavvuf	33	2,4
Rock	31	2,2
Diğer	63	4,5
Kararsız	25	1,8
Toplam	1401	100,0

Öğrencilerin dinledikleri müzik türleri yukarıdaki tabloda incelenmiştir. Dinledikleri müzik türleri analiz edildiğinde en yüksek oran %26,6 ile yerli pop bulunmuştur. En çok dinlenen ikinci müzik türü ise %13,3 ile yabancı pop müzik olmuştur. En az dinlenen müzik türü %2,2 oran ile rock müzik olmuştur. En az dinledikleri müzik türünde ikinci sırada da %2,4 ile tasavvuf türü müzik olmuştur. Öğrencilerin %1,8'i ise en çok dinledikleri müzik türü konusunda kararsız kalmıştır.

Çalışmada yer alan öğrencilerin demografik bilgileri bu bölümde verilmiştir. Veri toplama araçları aşağıdaki şekildedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri “Genel Bilgi Formu”, “Sosyal Etkilenim Ölçeği” ve “Müzikten Etkilenim Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

3.3.1. Genel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri hakkında bilgi toplamak için genel bilgi formu kullanılmıştır (Bkz Ek-3).

Genel bilgi formu, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi toplama amacıyla alan yazın temel alınarak, araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Araçta lise öğrencilerinin yaşı, sınıfı, cinsiyeti, lise türü ve ailesel özellikleri; kardeş

sayısı, anne baba yaşı, eğitim düzeyi ve anne baba birlikteliği özellikleri sorgulanmaktadır.

3.3.2. Prososyal Eğilimler Ölçeği

Prososyal Eğilimler Ölçeği'ni (PTM) 2002 yılında Carlo ve Randall (45) prososyal eğilimleri ölçmek amacıyla geliştirmiştir. Hazırlanmış olan bu ölçekte her madde 5 dereceli likert tipi olup ölçek 1- beni iyi tanımlamıyor; 5- beni çok iyi tanımlıyor olarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin kamusal, duygusal, özgecil, itaatkâr, gizli ve acil prososyal davranışlar olmak üzere altı alt boyutu vardır. Her bir alt boyuttan alınacak puanlar yükseldikçe o alt boyutun ölçtüğü prososyal davranış düzeyi yükselmektedir (Bkz. Ek-6). Ölçekten alınabilecek en yüksek puan ters maddelerin dahil edilmesiyle 125 en düşük puan ise 25 puandır.

Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması ise 2004'te Kumru, Carlo ve Edwards (54) tarafından yapılmıştır. Uyarlama çalışması ergenliğin başında ve ortasında bulunan gençlerle yapılmıştır ve uyarlama çalışmasında ölçeğin “Kamusal Prososyal Davranışlar Alt Ölçeği” nin (dört madde, “en çok etrafta başka insanlar varken yardım ederim”) iç tutarlılığı .52, “Duygusal Prososyal Davranışlar Alt Ölçeği”nin (dört madde, “başkalarına genelde onlar çok üzgünken yardım ederim”) iç tutarlılığı .60, “Özgeci Prososyal Davranışlar Alt Ölçeği”nin (beş ters madde, “birilerine yardım edersem onların bana yardım etmeleri gerektiğini düşünürüm”) iç tutarlılığı .55, “İtaatkâr Prososyal Davranışlar Alt Ölçeği”nin (iki madde, “insanların yardım isteklerini gerçekleştirmede asla tereddüt etmem”) iç tutarlılığı .54, “Gizli Prososyal Davranışlar Alt Ölçeği”nin (beş madde, “kimin yardım ettiği bilinmediğinde daha çok yardım yaparım”) iç tutarlılığı .68, olarak bulunmuştur. “Acil Durumlarda Prososyal Davranışlar Alt Ölçeği”nin (üç madde, “kendine kötü bir şekilde zarar vermiş insanlara yardım etme eğilimindeyimdir”) iç tutarlılığı ise .42 olarak bulunmuştur. Çalışmanın ergenler üzerinde de uygulanabilmesi için Carlo ve arkadaşları (53) ölçeğe 2 madde daha ekleyerek PTM-R olarak güncellemişlerdir. Prososyal Eğilimler Ölçeği toplamda 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin kullanılabilmesi için gerekli izin önce ölçeğin geliştirici sahiplerinden alınmıştır (Bkz. Ek-4). Daha sonrasında ölçeğin Türkçe uyarlamasını geliştiren kişiden izin alınmıştır (Bkz. Ek-5).

PTM-R ölçeği için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları daha önceden başka kaynaklarda da yapılmıştır (54, 165-167). Aydın Sünbül'ün (165) lise öğrencileri ile yapmış olduğu geçerlik güvenilirlik çalışmasının sonuçlarında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları, “Duygusal Olumlu Sosyal Davranışlar Alt Ölçeği” için .65, “Kamusal Olumlu Sosyal Davranışlar Alt Ölçeği” için .57, “İtaatkar Olumlu Sosyal Davranışlar Alt Ölçeği” için .52, “Özgeci Olumlu Sosyal Davranışlar Alt Ölçeği” için .66, “Acil Durumlarda Olumlu Sosyal Davranışlar Alt Ölçeği” için .67 ve “Gizli Olumlu Sosyal Davranışlar Alt Ölçeği” için .80 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Müzikten Etkilenim Ölçeği

Müzikten Etkilenim Ölçeği'nin amacı lise öğrencilerinin müzikten ne kadar etkilendiklerini ölçmektir. Müzikten Etkilenim Ölçeği'ni Uzun (131) başlangıçta 28 maddeden oluşturmuştur ve ölçeğin güvenilirlik çalışmalarından sonra 21 maddelik son hali elde edilmiştir. Ölçeğin güvenirliliği (Cronbach Alpha) .95 bulunmuştur. Ölçek tek boyutlu olup içerisinde ters madde bulunmamaktadır. Müzikten Etkilenim Ölçeği'nden alınan yüksek puan müzikten etkilenme düzeyinin de yüksek olduğu anlamına gelmektedir (Bkz. Ek-7). Ölçek 12-20 yaş arasına uygulanabilmektedir. Ölçeğin kullanım ve yayın izinleri ölçeğin geliştiricisi tarafından alınmıştır (Bkz. Ek-8).

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Ağrı Valiliğinden alınan izinler doğrultusunda gidilen okullarda önce ilgili kişiye çalışma tanıtılmıştır. Sonrasında her sınıf düzeyinden rastgele seçilmiş birer şubeye okulun rehber öğretmeni ya da müdür yardımcısı eşliğinde girilmiştir. Çalışma öğrencilere tanıtılıp “Hacettepe Üniversitesi etik kurallarına uygun Çocuk/Ergen İzin Formu” dağıtılarak çalışmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Çalışmaya katılmak istemeyen öğrencilere ölçekler verilmemiştir. Ölçek dağıtıldıktan sonra nasıl cevaplandırılması gerektiği anlatılarak sınıfa toplu olarak uygulanmıştır. Uygulama esnasında öğrencilerin anlayamadığı yerleri cevaplandırmak için araştırmacı uygulama bitene kadar sınıftan ayrılmamıştır. Öğrencilerden toplanan “Çocuk/Ergen İzin Formu” aşağıda açıklanmıştır.

Çocuk/Ergen İzin Formu

Önce çalışma hakkında öğrenciler sözel olarak bilgilendirilmiştir ve formun başında da yazılı olarak çalışma hakkında bilgiler verilmiştir. Formun alt kısmında çalışma hakkında sorulabilecek herhangi bir soru için ya da sonuçlarının paylaşılmasını istemek için tez çalışmasını yürüten araştırmacıların iletişim bilgileri de yer almıştır.

Çalışmaya katılmak isteyen lise öğrencilerinin Çocuk/Ergen İzin Formu üzerinde çalışmaya katıldığını onayladığını belirttiği kutucuğu işaretleyip gerektiğinde kendisine ulaşılacak adres, telefon ve isim ya da rumuz kısmını doldurup imzalaması istenmiştir (Bkz. Ek-9).

3.5. Verilerin Analizi

Öncelikle lise öğrencilerinin demografik bilgileri % ve frekans “f” alma teknikleri ile analiz edilmiştir daha sonrasında ölçeklerden alınan puanlar değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla ise; tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve t testi yapılmıştır. ANOVA’nın anlamlı çıkması sonucunda ise örneklem büyüklüklerinin birbirinden farklı olması sebebiyle LSD testi uygulanmıştır (168). Müzikten etkilenimin prososyal davranış eğilimlerini etkileme kuvveti ise çoklu doğrusal regresyon analizi ile bulgulanmıştır. Ayrıca müzikten etkilenim düzeyi ile prososyal eğilimler arasındaki ilişkinin boyutunu görmek amacıyla Pearson Korelasyon katsayısı incelenmiştir.

Tablo 3.7’de verilen çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiği zaman normal dağılım için göstermesi gereken +/-2 değerlerine (169, 170) oldukça yakın çıkmasına rağmen bazı değişkenler bu aralıkta çıkmamıştır.

Tablo 3.7. Ölçeklere ait merkezi eğilim ölçüleri.

	\bar{X}	Medyan	Mod	Çarpıklık	Basıklık
MEÖ	3,73	3,90	5,00	-.863	.569
Kamusal	2,13	2,00	1,00	.716	-.011
Duygusal	3,76	3,80	4,20	-.621	.280
Özgecil	3,23	3,17	3,00	.552	4,072
Acil	3,63	3,67	5,00	-.703	-.163
Gizli	3,81	4,00	5,00	-.642	-.214
İtaatkâr	4,02	4,00	5,00	1,351	29,886

Evren dağılımının normal dağılım göstermediği durumlarda da ANOVA ve t Testi güçlü bir testtir. Örneklem büyüklükleri 20'ye eşit ya da daha yüksek olduğu durumlarda dağılımın normallik sayıltısı problem değildir (171). Yapılan testler içerisinde en düşük örneklem sayısı 25 ikinci en düşük örneklem sayısı ise 31'dir. Bundan dolayı parametrik testler tercih edilmiştir.

Anlamlılık değeri 0,05 olarak kabul edilmiştir. Bu duruma göre $p < 0,05$ çıkması durumunda anlamlı bir farklılığın çıktığı, $p > 0,05$ çıkması durumunda da anlamlı bir farklılığın çıkmadığı çalışma içerisinde belirtilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın amaçları doğrultusunda lise öğrencilerinin Prososyal Eğilimler Ölçeği'nden ve Müzikten Etkilenim Ölçeği'nden aldıkları puanların demografik bilgilere göre ve kendi içerisindeki analizlerin bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 4.1'de çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre Müzikten Etkilenim Ölçeği (MEÖ) ve Prososyal Eğilimler Ölçeği (PTM-R)'nin t testi sonucu verilmiştir.

Tablo 4.1. MEÖ ve PTM-R ölçeklerinin puanlarının cinsiyet değişkenine göre t testi sonucu.

		n	\bar{X}	s.s	sd	t	p
MEÖ	Kız	792	3,87	.90	1399	6,451	.000*
	Erkek	609	3,53	1,01			
Kamusal	Kız	792	1,99	.84	1399	-6,389	.000*
	Erkek	609	2,31	.97			
Duygusal	Kız	792	3,87	.78	1399	6,055	.000*
	Erkek	609	3,61	.81			
Özgecil	Kız	792	3,31	.83	1399	4,735	.000*
	Erkek	609	3,10	.77			
Acil	Kız	792	3,77	.99	1399	5,717	.000*
	Erkek	609	3,44	1.11			
Gizli	Kız	792	3,91	.94	1399	5,196	.000*
	Erkek	609	3,66	.87			
İtaatkâr	Kız	792	4,17	1,12	1399	6,172	.000*
	Erkek	609	3,81	1,05			

*p<.05

Lise öğrencilerinin müzikten etkilenmeleri ve prososyal eğilimlerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 4.1'de incelenmiştir. Cinsiyete göre MEÖ'de ($t_{1399}=6,451$, $p<0,05$) anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark ile kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre müzikten daha çok etkilendiği söylenebilmektedir.

PTM-R'in alt boyutları incelendiği zaman kamusal prososyal davranışlarda cinsiyete göre anlamlı fark bulunmuştur ($t_{1399}=-6,389$, $p<0,05$). Erkek öğrencilerin kamusal prososyal davranışları kız öğrencilere göre daha fazla yapmakta olduğu söylenebilir. Duygusal prososyal davranışlarda cinsiyete göre anlamlı fark bulunmuştur ($t_{1399}=6,055$, $p<0,05$). Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla

duygusal prososyal davranış gerçekleştirdiği söylenebilir. Özgecil prososyal davranışlarda cinsiyete göre anlamlı fark bulunmuştur ($t_{1399}=4,735$, $p<0,05$). Kız öğrencilerin özgecil prososyal davranışları erkek öğrencilere göre daha fazladır. Acil prososyal davranışlarda cinsiyete göre anlamlı fark bulunmuştur ($t_{1399}=5,717$, $p<0,05$). Bulunan anlamlı farkta görülmektedir ki kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla acil prososyal davranış sergilediği söylenebilir. Gizli prososyal davranışlarda cinsiyete göre kız öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur ($t_{1399}=5,196$, $p<0,05$). Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla gizli prososyal davranış gerçekleştirdikleri söylenebilir. İtaatkâr prososyal davranışlarda cinsiyete göre kız öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur ($t_{1399}=6,172$, $p<0,05$). Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla itaatkâr prososyal davranış gerçekleştirdikleri söylenebilir.

Tablo 4.2’de çalışmaya katılan öğrencilerin kardeş sayılarının MEÖ ve PTM-R’ye göre ANOVA sonucu verilmiştir.

Tablo 4.2. Öğrencilerin kardeş sayılarının ölçeklere göre ANOVA bulguları.

	Kardeş Sayısı	n	\bar{X}	s.s	sd	F	p
MEÖ	1 kardeş	67	3,76	1,08	5/1395	.512	.767
	2 kardeş	191	3,73	,97	5/1395		
	3 kardeş	292	3,77	,99	5/1395		
	4 kardeş	294	3,69	,98	5/1395		
	5 kardeş	214	3,77	,88	5/1395		
	6 kardeş ve üstü	343	3,67	,94	5/1395		
Kamusal	1 kardeş	67	1,93	,93	5/1395	1,154	.330
	2 kardeş	191	2,16	1,01	5/1395		
	3 kardeş	292	2,17	,90	5/1395		
	4 kardeş	294	2,10	,88	5/1395		
	5 kardeş	214	2,07	,90	5/1395		
	6 kardeş ve üstü	343	2,18	,90	5/1395		
Duygusal	1 kardeş	67	3,65	,81	5/1395	.445	.817
	2 kardeş	191	3,74	,84	5/1395		
	3 kardeş	292	3,78	,80	5/1395		
	4 kardeş	294	3,78	,79	5/1395		
	5 kardeş	214	3,73	,79	5/1395		
	6 kardeş ve üstü	343	3,76	,82	5/1395		
Özgecil	1 kardeş	67	3,14	,80	5/1395	.934	.458
	2 kardeş	191	3,29	,94	5/1395		
	3 kardeş	292	3,18	,75	5/1395		
	4 kardeş	294	3,27	,81	5/1395		
	5 kardeş	214	3,17	,81	5/1395		
	6 kardeş ve üstü	343	3,23	,80	5/1395		
Acil	1 kardeş	67	3,66	1,11	5/1395	.656	.657
	2 kardeş	191	3,63	1,04	5/1395		
	3 kardeş	292	3,70	1,05	5/1395		
	4 kardeş	294	3,58	1,09	5/1395		
	5 kardeş	214	3,68	,98	5/1395		
	6 kardeş ve üstü	343	3,58	1,06	5/1395		

*p<.05

Tablo 4.2. (Devam) Öğrencilerin kardeş sayılarının ölçeklere göre ANOVA bulguları.

	Kardeş Sayısı	n	\bar{X}	s.s	sd	F	p
Gizli	1 kardeş	67	3,84	,84	5/1395	.191	.966
	2 kardeş	191	3,80	,95	5/1395		
	3 kardeş	292	3,81	,94	5/1395		
	4 kardeş	294	3,83	,90	5/1395		
	5 kardeş	214	3,75	,92	5/1395		
	6 kardeş ve üstü	343	3,80	,91	5/1395		
İtaatkâr	1 kardeş	67	3,92	,97	5/1395	.366	.876
	2 kardeş	191	3,99	1,04	5/1395		
	3 kardeş	292	3,99	1,03	5/1395		
	4 kardeş	294	4,01	,96	5/1395		
	5 kardeş	214	4,00	1,03	5/1395		
	6 kardeş ve üstü	343	4,08	1,37	5/1395		

*p<.05

Müzikten etkilenme düzeylerinin ve prososyal eğilimlerin kardeş sayısına göre anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA sonucunda hem MEÖ'de hem de PTM-R'nin tüm alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı bulgulanmıştır ($p>0,05$). Buna göre kardeş sayısı değişkeninin müzikten etkilenim düzeyini ve prososyal eğilimleri yordamadığı söylenebilir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin doğum sırasının MEÖ ve PTM-R'yi yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi sonucu Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğrencilerin doğum sırasının ölçeklere göre ANOVA bulguları.

		n	\bar{X}	s.s	sd	F	p
MEÖ	İlk çocuk	300	3,78	,99	3/1397	1,343	.259
	Ortanca çocuk	806	3,68	,95	3/1397		
	Son çocuk	254	3,78	,96	3/1397		
	Cevapsız	41	3,79	,98	3/1397		
Kamusal	İlk çocuk	300	2,10	,93	3/1397	2,423	.064
	Ortanca çocuk	806	2,12	,89	3/1397		
	Son çocuk	254	2,15	,95	3/1397		
	Cevapsız	41	2,50	,91	3/1397		
Duygusal	İlk çocuk	300	3,78	,83	3/1397	.564	.639
	Ortanca çocuk	806	3,76	,77	3/1397		
	Son çocuk	254	3,70	,85	3/1397		
	Cevapsız	41	3,79	,91	3/1397		
Özgecil	İlk çocuk	300	3,19	,77	3/1397	.438	.726
	Ortanca çocuk	806	3,22	,79	3/1397		
	Son çocuk	254	3,26	,93	3/1397		
	Cevapsız	41	3,17	,74	3/1397		
Acil	İlk çocuk	300	3,69	1,07	3/1397	1,033	.377
	Ortanca çocuk	806	3,59	1,06	3/1397		
	Son çocuk	254	3,66	1,02	3/1397		
	Cevapsız	41	3,76	1,04	3/1397		
Gizli	İlk çocuk	300	3,83	,89	3/1397	.311	.817
	Ortanca çocuk	806	3,79	,92	3/1397		
	Son çocuk	254	3,81	,93	3/1397		
	Cevapsız	41	3,70	1,03	3/1397		
İtaatkâr	İlk çocuk	300	4,00	1,02	3/1397	.808	.490
	Ortanca çocuk	806	4,01	1,01	3/1397		
	Son çocuk	254	3,99	1,04	3/1397		
	Cevapsız	41	4,28	2,75	3/1397		

*p<.05

Müzikten etkilenme düzeylerinin ve prososyal eğilimlerin doğum sırasına göre anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA sonucunda hem MEÖ'de hem de PTM-R'nin tüm alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı bulgulanmıştır (p>0,05). Buna göre doğum sırası değişkeninin müzikten etkilenim düzeyini ve prososyal eğilimleri yordamadığı söylenebilir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin anne yaşının MEÖ ve PTM-R üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucu Tablo 4.4.'te verilmiştir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin anne yaşının ölçeklere göre ANOVA bulguları.

		n	\bar{X}	s.s	Sd	F	p
MEÖ	33 yaş ve altı	69	3,74	,95	4/1396	.440	.780
	34-38 yaş	435	3,73	,96	4/1396		
	39-43 yaş	400	3,76	,98	4/1396		
	44-49 yaş	349	3,69	,91	4/1396		
	50 yaş ve üstü	148	3,65	1,06	4/1396		
Kamusal	33 yaş ve altı	69	2,17	,80	4/1396	1,104	.353
	34-38 yaş	435	2,17	,94	4/1396		
	39-43 yaş	400	2,07	,92	4/1396		
	44-49 yaş	349	2,17	,91	4/1396		
	50 yaş ve üstü	148	2,05	,88	4/1396		
Duygusal	33 yaş ve altı	69	3,84	,84	4/1396	1,405	.230
	34-38 yaş	435	3,82	,81	4/1396		
	39-43 yaş	400	3,74	,80	4/1396		
	44-49 yaş	349	3,69	,78	4/1396		
	50 yaş ve üstü	148	3,74	,85	4/1396		
Özgecil	33 yaş ve altı	69	3,18	,79	4/1396	.926	.448
	34-38 yaş	435	3,20	,78	4/1396		
	39-43 yaş	400	3,23	,79	4/1396		
	44-49 yaş	349	3,20	,87	4/1396		
	50 yaş ve üstü	148	3,34	,82	4/1396		
Acil	33 yaş ve altı	69	3,55	1,02	4/1396	.790	.532
	34-38 yaş	435	3,66	1,02	4/1396		
	39-43 yaş	400	3,67	1,07	4/1396		
	44-49 yaş	349	3,57	1,04	4/1396		
	50 yaş ve üstü	148	3,58	1,16	4/1396		
Gizli	33 yaş ve altı	69	3,77	,95	4/1396	2,200	.067
	34-38 yaş	435	3,79	,95	4/1396		
	39-43 yaş	400	3,86	,87	4/1396		
	44-49 yaş	349	3,70	,90	4/1396		
	50 yaş ve üstü	148	3,93	,96	4/1396		
İtaatkar	33 yaş ve altı	69	4,02	1,10	4/1396	1,356	.247
	34-38 yaş	435	4,03	,96	4/1396		
	39-43 yaş	400	4,00	1,06	4/1396		
	44-49 yaş	349	3,93	1,01	4/1396		
	50 yaş ve üstü	148	4,18	1,70	4/1396		

*p<.05

Müzikten etkilenme düzeylerinin ve prososyal eğilimlerin anne yaşına göre anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA sonucunda hem MEÖ'de hem de PTM-R'nin tüm alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı bulgulanmıştır ($p>0,05$). Buna göre anne yaşı değişkeninin müzikten etkilenim düzeyini ve prososyal eğilimleri yordamadığı söylenebilir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin baba yaşının MEÖ ve PTM-R üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucu Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Öğrencilerin baba yaşının ölçeklere göre ANOVA bulguları.

		n	\bar{X}	s.s	Sd	F	p
MEÖ	38 yaş ve altı	85	3,76	,97	3/1397	.761	.516
	39-43 yaş	318	3,78	,99	3/1397		
	44-49 yaş	577	3,73	,96	3/1397		
	50 yaş ve üstü	421	3,67	,95	3/1397		
Kamusal	38 yaş ve altı	85	2,27	,94	3/1397	1,615	.184
	39-43 yaş	318	2,14	,94	3/1397		
	44-49 yaş	577	2,08	,90	3/1397		
	50 yaş ve üstü	421	2,17	,92	3/1397		
Duygusal	38 yaş ve altı	85	3,74	,75	3/1397	1,042	.373
	39-43 yaş	318	3,83	,80	3/1397		
	44-49 yaş	577	3,73	,81	3/1397		
	50 yaş ve üstü	421	3,75	,82	3/1397		
Özgecil	38 yaş ve altı	85	3,24	,70	3/1397	.649	.583
	39-43 yaş	318	3,17	,79	3/1397		
	44-49 yaş	577	3,24	,80	3/1397		
	50 yaş ve üstü	421	3,25	,88	3/1397		
Acil	38 yaş ve altı	85	3,72	1,03	3/1397	.921	.430
	39-43 yaş	318	3,70	1,07	3/1397		
	44-49 yaş	577	3,61	1,07	3/1397		
	50 yaş ve üstü	421	3,59	1,05	3/1397		
Gizli	38 yaş ve altı	85	3,90	,94	3/1397	.433	.729
	39-43 yaş	318	3,82	,89	3/1397		
	44-49 yaş	577	3,79	,93	3/1397		
	50 yaş ve üstü	421	3,80	,93	3/1397		
İtaatkâr	38 yaş ve altı	85	4,15	,94	3/1397	1,270	.283
	39-43 yaş	318	4,00	1,00	3/1397		
	44-49 yaş	577	3,96	1,02	3/1397		
	50 yaş ve üstü	421	4,07	1,31	3/1397		

* $p<.05$

Müzikten etkilenme düzeylerinin ve prososyal eğilimlerin baba yaşına göre anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA sonucunda hem MEÖ'de hem de PTM-R'nin tüm alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı bulgulanmıştır ($p>0,05$). Buna göre baba yaşı değişkeninin müzikten etkilenim düzeyini ve prososyal eğilimleri yordamadığı söylenebilir.

Tablo 4.6'da anne eğitim durumu değişkenine göre MEÖ ve PTM-R ölçeklerinin ANOVA sonucu verilmiştir.

Tablo 4.6. Anne eğitim durumuna göre ANOVA sonucu.

		n	\bar{X}	s.s	Sd	F	p	Fark	
MEÖ	Okur-yazar değil	407	3,63	1,02	4/1396	2,323	.055		
	Okur yazar	157	3,63	,98	4/1396				
	İlkokul	469	3,77	,90	4/1396				
	Ortaokul	219	3,84	,87	4/1396				
	Lise ve üstü	149	3,73	1,08	4/1396				
Kamusal	Okur-yazar değil	407	2,17	,93	4/1396	2,019	.089		
	Okur yazar	157	2,13	,93	4/1396				
	İlkokul	469	2,17	,91	4/1396				
	Ortaokul	219	1,98	,80	4/1396				
	Lise ve üstü	149	2,10	1,00	4/1396				
Duygusal	Okur-yazar değil	407	3,80	,80	4/1396	1,732	.140		
	Okur yazar	157	3,74	,86	4/1396				
	İlkokul	469	3,72	,81	4/1396				
	Ortaokul	219	3,84	,68	4/1396				
	Lise ve üstü	149	3,66	,90	4/1396				
Özgecil	Okur-yazar değil	407	3,16	,80	4/1396	1,184	.316		
	Okur yazar	157	3,26	,79	4/1396				
	İlkokul	469	3,27	,79	4/1396				
	Ortaokul	219	3,21	,92	4/1396				
	Lise ve üstü	149	3,21	,77	4/1396				
Acil	Okur-yazar değil	407	3,55	1,09	4/1396	2,505	.041*	D>A	
	Okur yazar	157	3,48	1,13	4/1396				
	İlkokul	469	3,68	,99	4/1396				D>B
	Ortaokul	219	3,76	,96	4/1396				C>B
	Lise ve üstü	149	3,64	1,17	4/1396				
Gizli	Okur-yazar değil	407	3,81	,91	4/1396	.977	.419		
	Okur yazar	157	3,87	,89	4/1396				
	İlkokul	469	3,77	,94	4/1396				
	Ortaokul	219	3,87	,89	4/1396				
	Lise ve üstü	149	3,71	,94	4/1396				
İtaatkar	Okur-yazar değil	407	4,11	1,28	4/1396	3,396	.009*	A>E	
	Okur yazar	157	3,92	1,00	4/1396				
	İlkokul	469	3,99	1,03	4/1396				C>E
	Ortaokul	219	4,12	,92	4/1396				D>E
	Lise ve üstü	149	3,77	1,15	4/1396				

*p<.05 A=Okur-yazar değil B=Okur yazar C=İlkokul D=Ortaokul E= Lise ve üstü

Tablo 4.6 incelendiğinde prososyal eğilimlerin alt boyutlarından olan acil prososyal davranışlarda ($F_{1396}=2,505$, $p<0,05$) ve itaatkar prososyal davranışlarda ($F_{1396}=3,396$, $p<0,05$) anne eğitim durumuna göre anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre anne eğitim durumu acil ve itaatkâr prososyal davranışlar üzerinde etkiye sahip olduğu söylenebilir. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için LSD testi uygulanmıştır. Buna göre acil prososyal davranışlarda hem okur-yazar olmayan ($\bar{X}=3,55$) hem de okur yazar ($\bar{X}=3,48$) olanlar ile ortaokul mezunu ($\bar{X}=3,76$) olan anneler arasında ortaokul mezunu olanların lehine olan fark görülmektedir. Ayrıca okur yazar ($\bar{X}=3,48$) olanlar ile ilkokul mezunu olan anneler arasında da ilkokul mezunu ($\bar{X}=3,68$) olan annelerin lehine fark bulunmuştur. İtaatkâr prososyal davranışlarda ise okur yazar olmayan ($\bar{X}=3,92$), ilkokul ($\bar{X}=3,99$) ve ortaokul mezunu ($\bar{X}=4,12$) annelerin çocukları lise ve üstü mezunu ($\bar{X}=3,77$) annelerin çocuklarına göre daha fazla itaatkâr prososyal davranış sergiledikleri söylenebilir.

MEÖ ve prososyal eğilimlerin diğer alt boyutlarında anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.7’de baba eğitim durumu değişkenine göre MEÖ ve PTM-R ölçeklerinin ANOVA sonucu verilmiştir.

Tablo 4.7. Baba eğitim durumuna göre ANOVA sonucu.

		n	\bar{X}	s.s	Sd	F	p	Fark
MEÖ	Okur-yazar değil	77	3,58	,92	5/1395	2,485	.030*	D>A D>C F>C
	Okur yazar	103	3,63	1,01	5/1395			
	İlkokul	426	3,63	,98	5/1395			
	Ortaokul	358	3,82	,89	5/1395			
	Lise	334	3,75	,97	5/1395			
	Lisans ve üstü	103	3,85	1,03	5/1395			
Kamusal	Okur-yazar değil	77	2,21	1,01	5/1395	1,203	.305	
	Okur yazar	103	2,17	,94	5/1395			
	İlkokul	426	2,17	,89	5/1395			
	Ortaokul	358	2,11	,90	5/1395			
	Lise	334	2,12	,93	5/1395			
	Lisans ve üstü	103	1,94	,89	5/1395			
Duygusal	Okur-yazar değil	77	3,77	,78	5/1395	.935	.457	
	Okur yazar	103	3,76	,81	5/1395			
	İlkokul	426	3,73	,81	5/1395			
	Ortaokul	358	3,79	,77	5/1395			
	Lise	334	3,79	,82	5/1395			
	Lisans ve üstü	103	3,62	,88	5/1395			
Özgecil	Okur-yazar değil	77	3,20	,89	5/1395	.510	.769	
	Okur yazar	103	3,23	,72	5/1395			
	İlkokul	426	3,21	,77	5/1395			
	Ortaokul	358	3,18	,88	5/1395			
	Lise	334	3,26	,81	5/1395			
	Lisans ve üstü	103	3,29	,80	5/1395			
Acil	Okur-yazar değil	77	3,51	,99	5/1395	2,252	.047*	F>A F>B F>C
	Okur yazar	103	3,52	1,11	5/1395			
	İlkokul	426	3,54	1,06	5/1395			
	Ortaokul	358	3,68	1,03	5/1395			
	Lise	334	3,68	1,05	5/1395			
	Lisans ve üstü	103	3,84	1,08	5/1395			
Gizli	Okur-yazar değil	77	3,64	,99	5/1395	1,918	.089	
	Okur yazar	103	3,65	,85	5/1395			
	İlkokul	426	3,79	,93	5/1395			
	Ortaokul	358	3,79	,93	5/1395			
	Lise	334	3,86	,91	5/1395			
	Lisans ve üstü	103	3,96	,90	5/1395			
İtaatkar	Okur-yazar değil	77	3,94	1,16	5/1395	2,049	.069	
	Okur yazar	103	3,87	,98	5/1395			
	İlkokul	426	3,97	1,02	5/1395			
	Ortaokul	358	4,17	1,27	5/1395			
	Lise	334	3,99	1,07	5/1395			
	Lisans ve üstü	103	3,96	1,03	5/1395			

*p<.05 A=Okur-yazar değil B=Okur yazar C=İlkokul D=Ortaokul E= Lise F=Lisans ve Üstü

Tablo 4.7 incelendiğinde MEÖ ($F_{1395}=2,485$, $p<0,05$) ve prososyal eğilimlerin alt boyutlarından olan acil prososyal davranışlarda baba eğitim durumuna göre anlamlı

fark bulgulanmıştır ($F_{1395}=2,252$, $p<0,05$). Buna göre baba eğitim durumu MEÖ ve acil prososyal davranışlar üzerinde etkiye sahip olduğu söylenebilir. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için LSD testi uygulanmıştır. MEÖ için hem okur-yazar olmayan ($\bar{X}=3,58$) hem de ilkokul mezunu ($\bar{X}=3,63$) olan babalar ile ortaokul mezunu ($\bar{X}=3,82$) babalar arasında ortaokul mezunu olanların lehine fark olduğu görülmektedir. Ayrıca ilkokul mezunu ($\bar{X}=3,63$) olanlar ile lisans ve lisansüstü mezuniyeti olan babalar arasında da lisans ve lisansüstü mezunu ($\bar{X}=3,85$) babaların lehine fark olduğu bulunmuştur.

Prososyal eğilimlerin alt boyutlarından olan acil prososyal davranışlarda da anlamlı fark olduğundan dolayı LSD testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda lisans ve üstü mezunu ($\bar{X}=3,84$) olan babaların; okur yazar olmayan ($\bar{X}=3,51$), okur yazar olan ($\bar{X}=3,52$) ve ilkokul mezunu ($\bar{X}=3,54$) olan babalara göre fark olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.8’de çalışmaya katılan öğrencilerin anne çalışma durumlarına göre Müzikten Etkilenim Ölçeği (MEÖ) ve Prososyal Eğilimler Ölçeği (PTM-R)’nin t testi sonucu verilmiştir.

Tablo 4.8. Anne çalışma durumuna göre t testi sonucu.

	Anne Çalışma Durumu	n	\bar{X}	S.s	Sd	t	p																																																																				
MEÖ	Çalışıyor	70	3,76	1,18	1399	.327	.691																																																																				
	Çalışmıyor	1331	3,72	,95				Kamusal	Çalışıyor	70	2,04	1,01	1399	-.851	.395	Çalışmıyor	1331	2,13	,91	Duygusal	Çalışıyor	70	3,72	,96	1399	-.324	.701	Çalışmıyor	1331	3,76	,80	Özgecil	Çalışıyor	70	3,18	,86	1399	-.450	.653	Çalışmıyor	1331	3,22	,81	Acil	Çalışıyor	70	3,67	1,16	1399	.301	.764	Çalışmıyor	1331	3,63	1,05	Gizli	Çalışıyor	70	3,80	,90	1399	-.001	.999	Çalışmıyor	1331	3,80	,92	İtaatkar	Çalışıyor	70	4,07	,90	1399	.407	.684
Kamusal	Çalışıyor	70	2,04	1,01	1399	-.851	.395																																																																				
	Çalışmıyor	1331	2,13	,91				Duygusal	Çalışıyor	70	3,72	,96	1399	-.324	.701	Çalışmıyor	1331	3,76	,80	Özgecil	Çalışıyor	70	3,18	,86	1399	-.450	.653	Çalışmıyor	1331	3,22	,81	Acil	Çalışıyor	70	3,67	1,16	1399	.301	.764	Çalışmıyor	1331	3,63	1,05	Gizli	Çalışıyor	70	3,80	,90	1399	-.001	.999	Çalışmıyor	1331	3,80	,92	İtaatkar	Çalışıyor	70	4,07	,90	1399	.407	.684	Çalışmıyor	1331	4,01	1,12								
Duygusal	Çalışıyor	70	3,72	,96	1399	-.324	.701																																																																				
	Çalışmıyor	1331	3,76	,80				Özgecil	Çalışıyor	70	3,18	,86	1399	-.450	.653	Çalışmıyor	1331	3,22	,81	Acil	Çalışıyor	70	3,67	1,16	1399	.301	.764	Çalışmıyor	1331	3,63	1,05	Gizli	Çalışıyor	70	3,80	,90	1399	-.001	.999	Çalışmıyor	1331	3,80	,92	İtaatkar	Çalışıyor	70	4,07	,90	1399	.407	.684	Çalışmıyor	1331	4,01	1,12																				
Özgecil	Çalışıyor	70	3,18	,86	1399	-.450	.653																																																																				
	Çalışmıyor	1331	3,22	,81				Acil	Çalışıyor	70	3,67	1,16	1399	.301	.764	Çalışmıyor	1331	3,63	1,05	Gizli	Çalışıyor	70	3,80	,90	1399	-.001	.999	Çalışmıyor	1331	3,80	,92	İtaatkar	Çalışıyor	70	4,07	,90	1399	.407	.684	Çalışmıyor	1331	4,01	1,12																																
Acil	Çalışıyor	70	3,67	1,16	1399	.301	.764																																																																				
	Çalışmıyor	1331	3,63	1,05				Gizli	Çalışıyor	70	3,80	,90	1399	-.001	.999	Çalışmıyor	1331	3,80	,92	İtaatkar	Çalışıyor	70	4,07	,90	1399	.407	.684	Çalışmıyor	1331	4,01	1,12																																												
Gizli	Çalışıyor	70	3,80	,90	1399	-.001	.999																																																																				
	Çalışmıyor	1331	3,80	,92				İtaatkar	Çalışıyor	70	4,07	,90	1399	.407	.684	Çalışmıyor	1331	4,01	1,12																																																								
İtaatkar	Çalışıyor	70	4,07	,90	1399	.407	.684																																																																				
	Çalışmıyor	1331	4,01	1,12																																																																							

* $p<.05$

Lise öğrencilerinin müzikten etkilenmeleri ve prososyal eğilimlerinin anne çalışma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 4.8’de

incelenmiştir. Anne çalışma durumuna göre yapılan t testinde hem MEÖ hem de PTM-R’de anlamlı fark bulunamamıştır. Bu durumda anne çalışma durumu MEÖ’yü ve PTM-R’yi yordamadığı söylenebilir ($p>0,05$).

Tablo 4.9’da çalışmaya katılan öğrencilerin baba çalışma durumlarına göre Müzikten Etkilenim Ölçeği (MEÖ) ve Prososyal Eğilimler Ölçeği (PTM-R)’nin t testi sonucu verilmiştir.

Tablo 4.9. Baba çalışma durumuna göre t testi sonucu.

Baba Çalışma Durumu		n	\bar{X}	s.s	Sd	t	p
MEÖ	Çalışıyor	1105	3,74	,95	1399	1.508	.132
	Çalışmıyor	296	3,64	1,02			
Kamusal	Çalışıyor	1105	2,10	,90	1399	-2.069	.039*
	Çalışmıyor	296	2,23	,95			
Duygusal	Çalışıyor	1105	3,75	,80	1399	-.335	.738
	Çalışmıyor	296	3,77	,84			
Özgecil	Çalışıyor	1105	3,24	,82	1399	1.887	.059
	Çalışmıyor	296	3,14	,78			
Acil	Çalışıyor	1105	3,64	1,03	1399	1.006	.288
	Çalışmıyor	296	3,57	1,13			
İtaatkar	Çalışıyor	1105	4,00	1,01	1399	-.812	.417
	Çalışmıyor	296	4,06	1,41			
Gizli	Çalışıyor	1105	3,83	,90	1399	2.497	.013*
	Çalışmıyor	296	3,68	,97			

* $p<0,05$

Lise öğrencilerinin müzikten etkilenmeleri ve prososyal eğilimlerinin baba çalışma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 4.9’da incelenmiştir. Baba çalışma durumuna göre MEÖ, duygusal, özgecil, acil ve itaatkâr prososyal davranışlarda anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Kamusal prososyal davranışlarda ($t_{1399}=-2,069$, $p<0,05$) ve gizli prososyal davranışlarda ($t_{1399}=2,497$, $p<0,05$) anlamlı fark bulunmuştur. Babası çalışmayan çocukların kamusal prososyal davranışları, babası çalışan çocukların ise gizli prososyal davranışları daha fazla gerçekleştirdiği söylenebilir.

Tablo 4.10’da öğrencilerin kendilerine ait odası değişkenine ilişkin t testi sonucu verilmiştir.

Tablo 4.10. Kendine ait odası olma durumuna göre t testi sonucu.

Kendine Ait Odası		n	\bar{X}	S.s	Sd	t	p																																																																				
MEÖ	Evet	565	3,75	,99	1399	.894	.371																																																																				
	Hayır	836	3,70	,94				Kamusal	Evet	565	2,13	,94	1399	-.001	.999	Hayır	836	2,13	,90	Duygusal	Evet	565	3,72	,84	1399	-1,411	.158	Hayır	836	3,78	,78	Özgecil	Evet	565	3,21	,87	1399	-.498	.618	Hayır	836	3,23	,77	Acil	Evet	565	3,66	1,07	1399	.903	.367	Hayır	836	3,61	1,05	Gizli	Evet	565	3,75	,93	1399	-1,739	.082	Hayır	836	3,84	,91	İtaatkâr	Evet	565	3,99	1,02	1399	-.630	.529
Kamusal	Evet	565	2,13	,94	1399	-.001	.999																																																																				
	Hayır	836	2,13	,90				Duygusal	Evet	565	3,72	,84	1399	-1,411	.158	Hayır	836	3,78	,78	Özgecil	Evet	565	3,21	,87	1399	-.498	.618	Hayır	836	3,23	,77	Acil	Evet	565	3,66	1,07	1399	.903	.367	Hayır	836	3,61	1,05	Gizli	Evet	565	3,75	,93	1399	-1,739	.082	Hayır	836	3,84	,91	İtaatkâr	Evet	565	3,99	1,02	1399	-.630	.529	Hayır	836	4,03	1,16								
Duygusal	Evet	565	3,72	,84	1399	-1,411	.158																																																																				
	Hayır	836	3,78	,78				Özgecil	Evet	565	3,21	,87	1399	-.498	.618	Hayır	836	3,23	,77	Acil	Evet	565	3,66	1,07	1399	.903	.367	Hayır	836	3,61	1,05	Gizli	Evet	565	3,75	,93	1399	-1,739	.082	Hayır	836	3,84	,91	İtaatkâr	Evet	565	3,99	1,02	1399	-.630	.529	Hayır	836	4,03	1,16																				
Özgecil	Evet	565	3,21	,87	1399	-.498	.618																																																																				
	Hayır	836	3,23	,77				Acil	Evet	565	3,66	1,07	1399	.903	.367	Hayır	836	3,61	1,05	Gizli	Evet	565	3,75	,93	1399	-1,739	.082	Hayır	836	3,84	,91	İtaatkâr	Evet	565	3,99	1,02	1399	-.630	.529	Hayır	836	4,03	1,16																																
Acil	Evet	565	3,66	1,07	1399	.903	.367																																																																				
	Hayır	836	3,61	1,05				Gizli	Evet	565	3,75	,93	1399	-1,739	.082	Hayır	836	3,84	,91	İtaatkâr	Evet	565	3,99	1,02	1399	-.630	.529	Hayır	836	4,03	1,16																																												
Gizli	Evet	565	3,75	,93	1399	-1,739	.082																																																																				
	Hayır	836	3,84	,91				İtaatkâr	Evet	565	3,99	1,02	1399	-.630	.529	Hayır	836	4,03	1,16																																																								
İtaatkâr	Evet	565	3,99	1,02	1399	-.630	.529																																																																				
	Hayır	836	4,03	1,16																																																																							

*p<.05

Lise öğrencilerinin müzikten etkilenmeleri ve prososyal eğilimlerinin kendine ait odası değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 4.10'da incelenmiştir. Kendine ait odası olma durumuna göre MEÖ ve prososyal eğilimlerin tüm alt boyutlarında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.11'de katılımcıların ailelerinin yardıma muhtaç duyan insanlara yardım ettiklerini düşünüp düşünmedikleri durumunun PTM-R t testi sonucu verilmiştir.

Tablo 4.11. Ailesinin muhtaç insanlara yardım ettiğini düşünme durumuna göre PTM-R t testi sonucu.

Aile Yardım Durumu		n	\bar{X}	S.s	Sd	t	p
Kamusal	Evet	987	2,11	,92	1399	-1,262	.207
	Hayır	414	2,18	,91			
Duygusal	Evet	987	3,80	,79	1399	3,168	.002*
	Hayır	414	3,65	,83			
Özgecil	Evet	987	3,23	,80	1399	.288	.773
	Hayır	414	3,21	,84			
Acil	Evet	987	3,68	1,03	1399	2,517	.010*
	Hayır	414	3,52	1,10			
Gizli	Evet	987	3,87	,90	1399	4,076	.000*
	Hayır	414	3,65	,93			
İtaatkâr	Evet	987	4,04	1,03	1399	1,076	.282
	Hayır	414	3,96	1,28			

*p<.05

Tablo 4.11’de ailenin muhtaç insanlara yardım ettiğini düşünme durumları incelendiğinde kamusal, özgecil ve itaatkâr prososyal davranışlarda anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Ailenin yardım ettiğini düşünme durumuna göre; duygusal prososyal davranışlarda ($t_{1399}=3,168$, $p<0,05$), acil prososyal davranışlarda ($t_{1399}=2,517$, $p<0,05$) ve gizli prososyal davranışlarda ($t_{1399}=4,076$, $p<0,05$) anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark prososyal eğilimlerin belirtilen alt boyutlarında ailesinin muhtaç insanlara yardımcı olduğunu düşünen öğrencilerin düşünmeyenlere göre daha çok etkilendiği söylenebilmektedir.

Tablo 4.12’de katılımcıların öğretmenlerinin yardıma muhtaç duyan insanlara yardım ettiklerini düşünüp düşünmedikleri durumuna göre PTM-R t testi sonucu verilmiştir.

Tablo 4.12. Öğretmenlerinin muhtaç insanlara yardım ettiğini düşünme durumuna göre PTM-R t testi sonucu.

Öğretmen Yardım Durumu	n	\bar{X}	S.s	Sd	t	p	
Kamusal	Evet	821	2,08	,92	1399	-2,603	.009*
	Hayır	580	2,20	,90			
Duygusal	Evet	821	3,84	,76	1399	4,428	.000*
	Hayır	580	3,64	,85			
Özgecil	Evet	821	3,23	,83	1399	.550	.582
	Hayır	580	3,21	,78			
Acil	Evet	821	3,67	1,03	1399	1,684	.089
	Hayır	580	3,57	1,09			
Gizli	Evet	821	3,93	,85	1399	6,017	.000*
	Hayır	580	3,62	,99			
İtaatkâr	Evet	821	4,15	1,11	1399	5,331	.000*
	Hayır	580	3,83	1,07			

*p<.05

Tablo 4.12’de öğretmenlerin yardım ettiğini düşünme durumuna göre; kamusal prososyal davranışlarda ($t_{1399}=-2,603$, $p<0,05$), duygusal prososyal davranışlarda ($t_{1399}=4,428$, $p<0,05$), gizli prososyal davranışlarda ($t_{1399}=6,017$, $p<0,05$) ve itaatkâr prososyal davranışlarda ($t_{1399}=5,331$, $p<0,05$) anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark prososyal eğilimlerin belirtilen alt boyutlarında kamusal prososyal davranışlar hariç öğretmenin muhtaç insanlara yardımcı olduğunu düşünen öğrencilerin düşünmeyenlere göre daha çok etkilendiği söylenebilmektedir. Kamusal prososyal davranışlarda öğretmenin yardım ettiğini düşünmeyen öğrencilerin lehine olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin sınıf düzeylerine MEÖ’de ve PTM-R’de anlamlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan ANOVA sonucu Tablo 4.13’te verilmiştir.

Tablo 4.13. Sınıf düzeyi değişkenine göre ANOVA sonucu.

		n	\bar{X}	s.s	Sd	F	p	Fark
MEÖ	9. sınıf	357	3,66	1,01	3/1397	.719	.541	
	10. sınıf	391	3,72	,99	3/1397			
	11. sınıf	376	3,77	,86	3/1397			
	12. sınıf	277	3,73	,99	3/1397			
Kamusal	9. sınıf	357	2,29	,98	3/1397	6,367	.000*	A>B
	10. sınıf	391	2,12	,87	3/1397			A>C
	11. sınıf	376	1,99	,81	3/1397			A>D
	12. sınıf	277	2,13	,98	3/1397			
Duygusal	9. sınıf	357	3,77	,82	3/1397	1,715	.162	
	10. sınıf	391	3,73	,79	3/1397			
	11. sınıf	376	3,71	,79	3/1397			
	12. sınıf	277	3,84	,81	3/1397			
Özgecil	9. sınıf	357	3,12	,89	3/1397	5,682	.001*	C>A
	10. sınıf	391	3,16	,78	3/1397			D>A
	11. sınıf	376	3,29	,77	3/1397			C>B
	12. sınıf	277	3,35	,79	3/1397			D>B
Acil	9. sınıf	357	3,55	1,12	3/1397	1,245	.292	
	10. sınıf	391	3,61	1,05	3/1397			
	11. sınıf	376	3,69	,98	3/1397			
	12. sınıf	277	3,67	1,07	3/1397			
Gizli	9. sınıf	357	3,60	,98	3/1397	8,134	.000*	B>A
	10. sınıf	391	3,87	,90	3/1397			C>A
	11. sınıf	376	3,82	,83	3/1397			D>A
	12. sınıf	277	3,93	,93	3/1397			
İtaatkâr	9. sınıf	357	3,91	1,12	3/1397	1,560	.197	
	10. sınıf	391	4,08	1,26	3/1397			
	11. sınıf	376	4,03	,96	3/1397			
	12. sınıf	277	4,03	1,05	3/1397			

*p<.05 A=9. Sınıf B=10. Sınıf C=11. Sınıf D=12. Sınıf

Tablo 4.13 incelendiğinde kamusal prososyal davranışlar ($F_{1397}=6,367$, $p<0,05$), özgecil prososyal davranışlarda ($F_{1397}=5,682$, $p<0,05$) ve gizli prososyal davranışlarda ($F_{1397}=8,134$, $p<0,05$) anlamlı fark bulgulanmıştır. Buna göre sınıf düzeyi değişkeni kamusal, özgecil ve gizli prososyal davranışlar üzerinde etkiye sahip olduğu söylenebilir. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için LSD testi uygulanmıştır.

Uygulanan LSD testi sonucuna göre kamusal prososyal davranışlarda 9. sınıf öğrencileri ($\bar{X}=2,29$); 10. sınıf ($\bar{X}=2,12$), 11. sınıf ($\bar{X}=1,99$) ve 12. sınıf ($\bar{X}=2,13$) öğrencilerine göre daha fazla kamusal prososyal davranış sergilediği söylenebilir. Özgecil prososyal davranışlarda ise 9. sınıf ($\bar{X}=3,12$) ve 10. sınıf öğrencileri ($\bar{X}=3,16$) ile 11. sınıf ($\bar{X}=3,29$) ve 12. sınıf ($\bar{X}=3,35$) öğrencileri arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. 9 ve 10. sınıf öğrencileri 11 ve 12. sınıf öğrencilerine göre daha az özgecil prososyal davranış gerçekleştirdikleri söylenebilir. LSD testinin diğer sonuçlarına göre gizli prososyal davranışları 9. sınıf öğrencileri ($\bar{X}=3,60$); 10. sınıf ($\bar{X}=3,87$), 11. sınıf ($\bar{X}=3,82$) ve 12. sınıf ($\bar{X}=3,93$) öğrencilerine göre daha az gerçekleştirdiği söylenebilir.

Tablo 4.14'te öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türlerine göre MEÖ ve PTM-R'nin ANOVA sonucu verilmiştir.

Tablo 4.14. Öğrenim görülen lise türüne göre ANOVA sonucu.

	n	\bar{X}	s.s	Sd	F	p	Fark	
MEÖ	Fen Lisesi	69	3,85	,99	6/1394	.887	.503	
	Anadolu Lisesi	682	3,70	1,00	6/1394			
	İmam Hatip lisesi	187	3,82	,82	6/1394			
	Spor lisesi	44	3,66	,89	6/1394			
	Meslek Lisesi	296	3,67	1,03	6/1394			
	Güzel Sanatlar Lisesi	61	3,72	,87	6/1394			
	Sosyal Bilimler lisesi	62	3,83	,74	6/1394			
Kamusal	Fen Lisesi	69	1,80	,80	6/1394	15,774	.000*	
	Anadolu Lisesi	682	1,98	,86	6/1394			C>A, B, G
	İmam Hatip lisesi	187	2,29	,89	6/1394			E>A, B, G
	Spor lisesi	44	2,90	,94	6/1394			D>A, B, G
	Meslek Lisesi	296	2,33	,94	6/1394			D>C, E, F
	Güzel Sanatlar Lisesi	61	2,40	,94	6/1394			F>A, B, G
	Sosyal Bilimler lisesi	62	1,91	,83	6/1394			
Duygusal	Fen Lisesi	69	3,56	,88	6/1394	2,702	.013*	
	Anadolu Lisesi	682	3,71	,80	6/1394			C>A, B, F
	İmam Hatip lisesi	187	3,89	,81	6/1394			E>A
	Spor lisesi	44	3,78	,69	6/1394			G>A, B
	Meslek Lisesi	296	3,80	,76	6/1394			
	Güzel Sanatlar Lisesi	61	3,66	,88	6/1394			
	Sosyal Bilimler lisesi	62	3,93	,82	6/1394			
Özgecil	Fen Lisesi	69	3,56	,68	6/1394	11,148	.000*	
	Anadolu Lisesi	682	3,33	,84	6/1394			A>B, C, D
	İmam Hatip lisesi	187	3,10	,79	6/1394			A>E, F
	Spor lisesi	44	2,86	,57	6/1394			B>C, D, E, F
	Meslek Lisesi	296	3,01	,75	6/1394			G>C, D, E, F
	Güzel Sanatlar Lisesi	61	3,05	,74	6/1394			
	Sosyal Bilimler lisesi	62	3,44	,83	6/1394			

*p<.05 A=Fen L. B=Anadolu L. C=İmam Hatip L. D=Spor L. E=Meslek L. F=Güzel San. L. G=Sosyal Bil. L.

Tablo 4.14. (Devam) Öğrenim görülen lise türüne göre ANOVA sonucu.

	n	\bar{X}	s.s	Sd	F	p	Fark
Acil	Fen Lisesi	69	3,84	1,05	6/1394	2,294	.033*
	Anadolu Lisesi	682	3,63	1,10	6/1394		
	İmam Hatip lisesi	187	3,77	,89	6/1394		
	Spor lisesi	44	3,37	1,01	6/1394		
	Meslek Lisesi	296	3,50	1,07	6/1394		
	Güzel Sanatlar Lisesi	61	3,69	1,02	6/1394		
	Sosyal Bilimler lisesi	62	3,68	,91	6/1394		
Gizli	Fen Lisesi	69	3,87	,92	6/1394	5,877	.000*
	Anadolu Lisesi	682	3,81	,91	6/1394		
	İmam Hatip lisesi	187	3,98	,93	6/1394		
	Spor lisesi	44	3,64	,72	6/1394		
	Meslek Lisesi	296	3,64	,95	6/1394		
	Güzel Sanatlar Lisesi	61	3,56	,83	6/1394		
	Sosyal Bilimler lisesi	62	4,21	,75	6/1394		
İtaatkâr	Fen Lisesi	69	3,77	,94	6/1394	2,688	.013*
	Anadolu Lisesi	682	3,95	1,04	6/1394		
	İmam Hatip lisesi	187	4,06	1,02	6/1394		
	Spor lisesi	44	4,19	,95	6/1394		
	Meslek Lisesi	296	4,06	1,04	6/1394		
	Güzel Sanatlar Lisesi	61	4,14	,91	6/1394		
	Sosyal Bilimler lisesi	62	4,40	2,20	6/1394		

*p<.05 A=Fen L. B=Anadolu L. C=İmam Hatip L. D=Spor L. E=Meslek L. F=Güzel San. L. G=Sosyal Bil. L.

Tablo 4.14 incelendiğinde görülmektedir ki MEÖ’de anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Buna göre müzikten etkilenimin lise türleri değişkenini yordamadığı söylenebilir. Ancak PTM-R’nin bütün alt boyutlarında lise türü değişkenine göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

PTM-R’de bulunan anlamlı fark sonucunda aradaki farkın hangi değişkenler arasında olduğunu belirlemek için LSD testi yapılmıştır. Ortalama puanlar incelendiğinde Spor Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin kamusal prososyal davranışlarının diğer lise türlerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. En düşük puan ortalaması ise Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilere aittir. Diğer lise türlerinin ortalama puanları arasında da anlamlı fark olduğu Tablo 4.14’te görülmektedir. Duygusal prososyal davranışlarda en büyük fark İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören

öğrencilerde bulunmuştur. En düşük ortalama Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerde çıkmıştır. Ayrıca diğer lise türleri arasında bulunan anlamlı farklar yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Özgecil prososyal davranışlarda puanlar arası en yüksek ortalama Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerdedir. En düşük ortalama da Spor Lisesinde öğrenim gören öğrenciler arasındadır. Buna göre Fen Lisesinde öğrenim gören öğrenciler diğer lise türünde öğrenim gören öğrencilere göre özgecil prososyal davranışlar gerçekleştirmeye yatkındır. Acil prososyal davranışlarda en düşük ortalamalar Spor Lisesinde ve Meslek Lisesinde öğrenim gören öğrencilerde bulunmuştur. En yüksek ortalama Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerdedir. Tablo 4.14'te diğer lise türlerinde olan fark gösterilmiştir. Gizli prososyal davranışlarda Sosyal Bilimler Lisesinde öğrenim gören öğrenciler diğer lise türlerine göre daha yüksek ortalamaya sahiptir. En düşük ortalama Güzel Sanatlar Lisesinde öğrenim gören öğrencilerdedir. Diğer lise türleri arasında bulunan farklar yukarıdaki tabloda verilmiştir. Sosyal Bilimler Lisesinde öğrenim gören öğrenciler diğer lise türlerinde öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla itaatkâr prososyal davranış gerçekleştirmekte iken en düşük ortalama ise Fen Lisesine giden öğrencilerde görülmektedir.

Bulgulara göre lise türü değişkeninin öğrencilerin müzikten etkilenmelerini üzerinde anlamlı bir yordayıcı değilken prososyal eğilimlerin tüm alt boyutlarında anlamlı bir yordayıcı olduğu söylenebilir. Tüm lise türleri arasında olan ilişki Tablo 4.14'te ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 4.15'te çalışmaya katılan öğrencilerin dinledikleri müzik türlerine göre ANOVA sonucu verilmiştir.

Tablo 4.15. Tercih edilen müzik türlerine göre ANOVA sonucu.

		n	\bar{X}	s.s	Sd	F	p	Fark
MEÖ	Türk Halk Müziği	176	3,50	1,00	10/1390			A>K
	Rap	175	3,84	1,04	10/1390			B>A, F, G, J, K
	Türk Sanat Müziği	37	3,62	,87	10/1390			C>K
	Yerli Pop	372	3,90	,86	10/1390			D>A, F, G, H,
	Yabancı Pop	187	3,82	,83	10/1390			J, K
	Klasik Müzik	129	3,57	,99	10/1390	5,617	.000*	E>A, F, G, J, K
	Tasavvuf	33	3,22	1,00	10/1390			F>K
	Arabesk	173	3,70	1,00	10/1390			H>A, G, K
	Rock	31	3,94	,86	10/1390			I>A, G, J, K
	Diğer	63	3,53	1,04	10/1390			J>K
Kararsız	25	3,05	1,18	10/1390				
Kamusal	Türk Halk Müziği	176	2,19	1,00	10/1390			
	Rap	175	2,05	,89	10/1390			
	Türk Sanat Müziği	37	2,49	,80	10/1390			
	Yerli Pop	372	2,05	,86	10/1390			
	Yabancı Pop	187	2,18	,96	10/1390			C>B, D, G, I, J
	Klasik Müzik	129	2,18	,95	10/1390	1,856	.047*	H>B, D, G
	Tasavvuf	33	1,86	,72	10/1390			
	Arabesk	173	2,25	,93	10/1390			
	Rock	31	2,03	,77	10/1390			
	Diğer	63	2,08	,83	10/1390			
Kararsız	25	2,06	,97	10/1390				
Duygusal	Türk Halk Müziği	176	3,72	,85	10/1390			
	Rap	175	3,64	,79	10/1390			
	Türk Sanat Müziği	37	3,88	,77	10/1390			
	Yerli Pop	372	3,79	,79	10/1390			
	Yabancı Pop	187	3,87	,81	10/1390			
	Klasik Müzik	129	3,80	,72	10/1390	1,563	.112	
	Tasavvuf	33	3,63	,91	10/1390			
	Arabesk	173	3,80	,76	10/1390			
	Rock	31	3,78	,87	10/1390			
	Diğer	63	3,55	,92	10/1390			
Kararsız	25	3,59	,85	10/1390				

*p<.05 A=Türk Halk Müziği B=Rap C=Türk Sanat Müziği D=Yerli Pop E=Yabancı Pop
F=Klasik Müzik G=Tasavvuf H=Arabesk I=Rock J=Diğer K=Kararsız

Tablo 4.15. (Devam) Tercih edilen müzik türlerine göre ANOVA sonucu.

	n	\bar{X}	s.s	Sd	F	p	Fark
Özgecil	Türk Halk Müziği	176	3,22	,82	10/1390	1,727	.070
	Rap	175	3,25	,76	10/1390		
	Türk Sanat Müziği	37	3,11	,78	10/1390		
	Yerli Pop	372	3,26	,89	10/1390		
	Yabancı Pop	187	3,19	,79	10/1390		
	Klasik Müzik	129	3,13	,80	10/1390		
	Tasavvuf	33	3,58	,68	10/1390		
	Arabesk	173	3,11	,77	10/1390		
	Rock	31	3,12	,88	10/1390		
	Diğer	63	3,39	,69	10/1390		
	Kararsız	25	3,34	,62	10/1390		
Acil	Türk Halk Müziği	176	3,40	1,13	10/1390	3,726	.000*
	Rap	175	3,69	1,14	10/1390		
	Türk Sanat Müziği	37	3,65	,96	10/1390		
	Yerli Pop	372	3,81	,96	10/1390		
	Yabancı Pop	187	3,73	,96	10/1390		
	Klasik Müzik	129	3,50	1,04	10/1390		
	Tasavvuf	33	3,38	1,03	10/1390		
	Arabesk	173	3,56	1,06	10/1390		
	Rock	31	3,81	,97	10/1390		
	Diğer	63	3,42	1,22	10/1390		
	Kararsız	25	3,04	1,24	10/1390		
Gizli	Türk Halk Müziği	176	3,79	,82	10/1390	.807	.622
	Rap	175	3,82	,94	10/1390		
	Türk Sanat Müziği	37	3,43	1,03	10/1390		
	Yerli Pop	372	3,81	,94	10/1390		
	Yabancı Pop	187	3,87	,92	10/1390		
	Klasik Müzik	129	3,83	,93	10/1390		
	Tasavvuf	33	3,92	,95	10/1390		
	Arabesk	173	3,73	,91	10/1390		
	Rock	31	3,97	,84	10/1390		
	Diğer	63	3,65	,96	10/1390		
	Kararsız	25	4,03	,66	10/1390		

*p<.05 A=Türk Halk Müziği B=Rap C=Türk Sanat Müziği D=Yerli Pop E=Yabancı Pop
F=Klasik Müzik G=Tasavvuf H=Arabesk I=Rock J=Diğer K=Kararsız

Tablo 4.15. (Devam) Tercih edilen müzik türlerine göre ANOVA sonucu.

	n	\bar{X}	s.s	Sd	F	p	Fark
Türk Halk Müziği	176	4,00	,95	10/1390			
Rap	175	3,90	1,10	10/1390			
Türk Sanat Müziği	37	3,93	1,02	10/1390			
Yerli Pop	372	4,10	,98	10/1390			
Yabancı Pop	187	4,05	,98	10/1390			
İtaatkâr					1,338	.205	
Klasik Müzik	129	4,05	,95	10/1390			
Tasavvuf	33	4,16	3,08	10/1390			
Arabesk	173	3,97	1,07	10/1390			
Rock	31	4,09	,96	10/1390			
Diğer	63	3,88	1,20	10/1390			
Kararsız	25	3,72	1,12	10/1390			

*p<.05 A=Türk Halk Müziği B=Rap C=Türk Sanat Müziği D=Yerli Pop E=Yabancı Pop F=Klasik Müzik G=Tasavvuf H=Arabesk I=Rock J=Diğer K=Kararsız

Tablo 4.15 incelendiğinde görülmektedir ki MEÖ’de müzik türü değişkenine göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Buna göre müzikten etkilenimin dinlenen müzik türleri değişkenini yordayıcı olduğu söylenebilir. PTM-R’nin kamusal ve acil alt boyutlarında da anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$) fakat diğer alt boyutlarında dinlenen müzik türleri değişkenine göre anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Bulunan anlamlı fark sonucunda aradaki farkın hangi değişkenler arasında olduğunu belirlemek için LSD testi yapılmıştır. MEÖ’de ortalama puanlar incelendiğinde rap ve yabancı pop türü müzik dinleyen öğrencilerin diğer türleri dinleyen öğrencilere göre müzikten daha çok etkilendikleri söylenebilir. Müzik dinleme seçiminde kararsız olan öğrenciler tasavvuf türü müzik dinleyen öğrenciler hariç hepsinde en düşük puan ortalamasına sahiptir. Bu durumda müzikten en az etkilenen öğrenciler kararsız durumda olan öğrencilerdir. Müzikten etkilenimde aralarında fark çıkan diğer durumlar Tablo 4.15’te verilmiştir.

PTM-R’nin alt boyutlarından olan kamusal prososyal davranışlarda Türk sanat müziği dinleyen öğrenciler beş farklı müzik türünden daha yüksek ortalamaya sahiptir. En düşük puan ortalaması ise tasavvuf türü müzik dinleyen öğrencilerde bulunmuştur. Acil prososyal davranışlarda en yüksek ortalama yerli pop türü müzik dinleyen öğrencilerde, en düşük ortalama ise dinledikleri müzik türünde kararsız olan öğrencilerde bulunmuştur. Bu duruma göre en çok acil prososyal davranışları

gerçekleştiren öğrenciler yerli pop dinleyen öğrenciler olarak bulunmuştur. Diğer müzik türleri arasında bulunan anlamlı farklar Tablo 4.15’te verilmiştir.

Müzikten etkilenim ile prososyal eğilimler arasındaki ilişkiye ait korelasyon bulguları Tablo 4.16’da verilmiştir.

Tablo 4.16. Müzikten etkilenim ile prososyal eğilimlere ilişkin korelasyon.

	Kamusal	Duygusal	Özgecil	Acil	İtaatkâr	Gizli
MEÖ						
Pearson Korelasyon	,000	,200	-,026	,884	,126	,149
Sig. (2-tailed)	,990	,000	,331	,000	,000	,000
n	1401	1401	1401	1401	1401	1401

Müzikten etkilenim düzeyi ile prososyal eğilimlerin alt boyut düzeyleri arasındaki ilişkiye ait bulgular incelendiği zaman; alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda “MEÖ” ile “Acil” arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişkinin olduğu ($r=.884^{**}$, $p<.01$), “MEÖ” ile “Duygusal, İtaatkar ve Gizli” alt boyutlarında pozitif yönde zayıf bir ilişkinin olduğu ($r=.200^{**}$, $p<.01$), ($r=.126^{**}$, $p<.01$), ($r=.149^{**}$, $p<.01$) tespit edilmiştir.

Tablo 4.17’de müzikten etkilenimin prososyal eğilimlerin alt boyutlarını tek tek ne kadar yordadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analiz sonucu verilmiştir.

Tablo 4.17. Prososyal eğilimlerin alt boyutlarının yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonucu.

Bağımlı Değişken= Müzikten Etkilenim					
Değişken	B	SH _B	β	t	p
Sabit	.588	.103	-	5.693	.000
Kamusal	-.003	.015	-.003	-.208	.836
Duygusal	.037	.017	.031	2.144	.032*
Özgecil	-.013	.016	-.011	-.816	.414
Acil	.798	.012	.874	68.973	.000**
İtaatkâr	.013	.012	.015	1.036	.301
Gizli	.025	.015	.024	1.700	.089*
R=.886 R ² =.784	F=844.277	p<.05*	Durbin-Watson=2,008		

Tablo 4.17’de yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda müzikten etkilenme düzeyinin prososyal eğilimler ile yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($R=.88$, R^2 , $p<.05$). Buna göre prososyal eğilimler müzikten etkileniminin %78’ini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayıları (β) incelendiği zaman, yordayıcı değişken olan müzikten etkilenimin prososyal eğilim düzeyi üzerindeki görece önem sırasıyla acil prososyal ($\beta= .874$), duygusal prososyal ($\beta= .031$), gizli prososyal ($\beta= .024$), itaatkar prososyal ($\beta= .015$), özgecil prososyal ($\beta=-.011$) ve kamusal prososyal ($\beta= -.003$) davranışlar müzikten etkilenimin anlamlı bir yordayıcısı olduğu söylenebilir.

Tablo 4.18’de bütün tabloların bir arada görülebilmesi için tüm değişkenlerin MEÖ ve PTM-R arasında anlamlı farklar gösterilmiştir.

Tablo 4.18. Bağımlı değişkenlere göre MEÖ ve PTM-R sonuçlarına ilişkin tablo.

Değişkenler	MEÖ	Kamusal	Duygusal	Özgecil	Acil	Gizli	İtaatkâr
Cinsiyet	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kardeş Sayısı	-	-	-	-	-	-	-
Doğum Sırası	-	-	-	-	-	-	-
Anne Yaşı	-	-	-	-	-	-	-
Baba Yaşı	-	-	-	-	-	-	-
Anne Eğitim Durumu	-	-	-	-	✓	-	✓
Baba Eğitim Durumu	✓	-	-	-	✓	-	-
Anne Çalışma Durumu	-	-	-	-	-	-	-
Baba Çalışma Durumu	-	-	-	-	-	✓	-
Kendine Ait Oda Durumu	-	-	-	-	-	-	-
Aile Yardımı Düşünme Durumu	✓	-	✓	-	✓	✓	-
Öğretmen Yardımı Düşünme Durumu	-	✓	✓	-	-	✓	✓
Sınıf Düzeyi	-	✓	-	✓	-	✓	-
Lise Türü	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Müzik Türleri	✓	✓	-	-	✓	-	-

Tablo 4.18’de analizleri yapılan değişkenlerin hem MEÖ hem de PTM-R’nin tüm alt boyutlarıyla olan ilişkisi genel bir tablo olarak gösterilmiştir. Tik işareti (✓)

olanlar arada ilişki olduğunu, tire (-) işareti olanlar ise arada ilişki olmadığını göstermektedir.

5. TARTIŞMA

Yapılan bu çalışma lise öğrencilerinin prososyal eğilimlerinin ve müzikten etkilenme durumlarının hangi değişkenlerden etkilendiğini ve prososyal eğilimlerinin müzikten etkilenim ile arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Etkileyen faktörlerin tek tek incelenmesi sonucu elde edilen bulguların liseli öğrencilerin prososyal eğilimlerinin ve müzikten etkilenimlerinin daha iyi anlaşılması ve buna uygun çözüm yollarının irdelenmesi için ilgili alanda çalışan araştırmacılara ve ailelere rehber olması düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %56,5'i kız, %43,5'i ise erkektir. Cinsiyet değişkeninin MEÖ ve PTM-R'yi yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla t testi yapılmıştır. Tablo 4.1'de verilen t testi sonucunda cinsiyete göre MEÖ'de ve PTM-R'nin bütün alt boyutlarında anlamlı fark bulunmuştur. Bulunan anlamlı fark yalnızca kamusal prososyal davranışlarda erkek öğrenciler lehinedir. Prososyal eğilimlerin diğer alt boyutlarında ve MEÖ'de fark kız öğrenciler lehine çıkmıştır. İlgili literatür incelendiği zaman Espinosa ve Kovarik (172) yaptıkları çalışmada kadınların erkeklere göre hem sosyal davranışları hem de prososyal davranışları daha fazla gerçekleştirdiğini belirtmişlerdir. Benzer bir çalışma yürüten Nielson, Padilla-Walker ve Holmes (173) da aynı şekilde kadınların sosyalliği lehine sonuçlar bulmuştur. Çalışmada bulunan sonuçlar da ilgili literatür ile paralellik göstermektedir. Ayrıca yapılan başka çalışmalar da prososyal davranışların kız öğrenciler lehine olduğunu göstermektedir (61, 67, 73). Kraus ve Callaghan (174) yaptıkları çalışmada kamusal prososyal davranışlarda cinsiyet değişkeni için anlamlı fark tespit edememiştir. Fakat Aktaş ve Güvenç'in (66) ergenler ile ilgili yaptıkları çalışma yapılan bu çalışmayla paralellik göstermektedir yani erkeklerin kamusal prososyal davranışları kızlara göre daha fazla gerçekleştirdikleri söylenebilir.

Kız öğrencilerin prososyal eğilimlerinin erkeklere göre daha yüksek çıkması; kızların empati becerilerinin erkeklere göre daha yüksek olmasından dolayı olabileceği düşünülmektedir (175). Erkek öğrencilerin kamusal prososyal davranışlarının kız öğrencilere göre daha yüksek çıkması ise; erkeklerin küçüklükten

itibaren sosyal anlamda kızlara göre daha öne çıkartılmasından kaynaklanıyor olabilir. Vatandaş (176) yaptığı çalışmasında kız çocukların daha çok eve dönük ve pasif şekilde yetiştirildiğinden dolayı kamusal alanda ön planda olmadığını fakat erkek çocukların ise tam tersi şekilde yetiştirildiğini belirtmektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin kardeş sayıları incelendiğinde; %24,5'inin 6 kardeşi veya daha fazla kardeşi bulunmaktadır. Yalnızca %4,8'inin bir kardeşi vardır. Buradan da anlaşılacağı üzere çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunluğundaki kardeş sayısı oldukça fazladır. Kardeş sayısı değişkeninin müzikten etkilenim ve prososyal eğilimleri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla ANOVA yapılmıştır. Çalışmanın sonucu doğrultusunda kardeş sayısı değişkeninin prososyal eğilimlerini etkilemesi beklenen durumdu fakat yapılan analiz sonucunda hem MEÖ'de hem de PTM-R'de Tablo 4.2'de görüldüğü üzere anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda kardeş sayısı değişkeninin müzikten etkilenimi ve prososyal eğilimleri yordamadığı söylenebilir. Çekin (104) yaptığı çalışmada bu çalışma ile paralellik göstermeyen bir şekilde kardeş sayısının arttıkça prososyal davranışların arttığını bulgulamıştır. Berndt ve Bulleit'in (177) de yaptıkları çalışma okul öncesi dönem çocuklarının kardeşler arası prososyal davranışları etkilediğini göstermiştir. Dunn ve Munn (178) yaptıkları çalışmada kardeşi olan çocukların prososyal davranışlarının olmayanlara göre daha çok olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Abramovitch ve arkadaşları (179) da kardeşlerden birinin prososyal davranışları sık göstermesi durumunda diğer kardeşleri de bu yönde etkilediğini bulgulamıştır.

Kardeş sayısı değişkeninin literatürden farklı çıkmasının sebebi; çalışmanın yürütüldüğü örneklem grubundaki ailelerin çok çocuklu olması olarak düşünülebilir. Çünkü ebeveynlerin her bir çocuğu için ayırdığı vaktin daha az olacağını düşündürmektedir. Bu nedenle çocukların anne babasıyla daha az vakit geçirmesi sonucunda çocuk daha az sayıda model alabileceği davranışla karşılaştığı varsayılabilir. Ayrıca maddi yetersizliklerin fazla olmasından dolayı yardım etmekten çok yardım beklenmesi olduğu düşünülebilir.

Kardeşler arasındaki doğum sırası incelendiğinde %57,5'i ilk çocuk ile son çocuk arasında doğum sırasına sahiptir. Öğrencilerin %21,5'i ilk çocuk, %18,1'i de son çocuktur. Doğum sırasına cevap vermeyen 41 (%2,9) öğrenci vardır. Çalışmadan

çıkartıldığı takdirde çalışmanın sonuçlarının etkilenileceği düşünüldüğü için cevap vermeyenler ayrı olarak ele alınmıştır. Tablo 4.3'te doğum sırası değişkeni için yapılan ANOVA sonucuna göre hem MEÖ'de hem de PTM-R'de anlamlı fark bulunamamıştır. Literatürde doğum sırasının davranışları etkilediği ile ilgili birbirinden farklı sonuçları olan çalışmalar mevcuttur. Knight ve Kagan'ın (180) kültürler arası yaptıkları çalışma sonucunda yapılan çalışma ile paralellik gösteren bir sonuca ulaşmıştır. Seven'in (181) yaptığı çalışmada ise doğum sırası problem davranışları etkilemektedir. İlk doğum sırasına sahip olan çocuklar ortalarda ve sonda yer alan çocuklara göre daha az sosyal davranış problemi gerçekleştirmekte olduğunu belirtmiştir. Fakat Minnet ve arkadaşlarının (182) yaptığı çalışmada ise yapılan bu çalışma ile paralellik göstermeyen şekilde doğum sırası kişinin davranışlarını etkilediği bulgulanmıştır. Yapılan çalışma ile literatürde farklı sonuçlar elde edilmesine rağmen doğum sırasının kardeşlerin müzikten etkilenimlerini etkilemese bile prososyal davranışlarını etkilemesi beklenmekteydi. Çünkü ilk çocuk ile son çocuk arasında davranış farklılıklarının olduğu literatürdeki çalışmalarda mevcuttur. İlk çocukların prososyal eğilimlerinin daha düşük çıkması beklenmekteydi.

Öğrencilerin anne yaşı demografik bilgileri incelendiğinde %4,9'unun 33 yaş ve altında, %28,6'sı ise 39-43 yaş arasında olduğu görülmektedir. Çoğunluk %31 ile 34-38 yaş arasındadır. Anne yaşı değişkeninin MEÖ ve PTM-R'yi yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla Tablo 4.4'te verilen ANOVA uygulanmıştır. ANOVA sonucuna göre hem MEÖ'de hem de PTM-R'de anlamlı fark olmadığı bulgulanmıştır. Buna göre anne yaşı değişkeninin müzikten etkilenim düzeyini ve prososyal eğilimleri yordamadığı söylenebilir. Fakat ilgili literatür tarandığında bu çalışma ile paralellik göstermeyen şekilde bulguları olan Karaca, Gündüz ve Aral'ın (183) yaptıkları çalışma anne yaşı arttıkça çocukların prososyal davranışlarının azaldığını göstermektedir. Yapılan bu çalışmada da Karaca, Gündüz ve Aral'ın çalışmasıyla paralellik göstereceği beklenmekteydi fakat anlamlı fark bulunamamıştır. Conger ve arkadaşlarının (184) yaptığı çalışma yapılan bu çalışma ile paralellik göstererek anne yaşının davranışları etkilemediğini bulgulanmıştır. Literatürde farklı sonuçların bulunduğu görülmektedir.

Öğrencilerin baba yaşı demografik bilgileri incelendiğinde %6,1'i 38 yaş ve altında, %30'u ise 50 yaş ve üstündedir. Çoğunluğu ise %41,2 ile 44-49 yaş arasındadır. Bulgulardan anlaşıldığı üzere baba yaşı ortalaması anne yaşı ortalamasına göre daha fazladır. Buna göre anneler babalara göre daha küçük yaşta evlenmekte ve evlendikleri kişiler ile arasındaki yaş farkı oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Tablo 4.5'te verilen baba yaşı değişkeninin MEÖ ve PTM-R üzerinde anlamlı etkisi olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonucuna göre anlamlı fark çıkmamıştır. Bu durumda baba yaşı değişkeni MEÖ ve PTM-R'yi yordamadığı söylenebilir. İlgili literatür incelendiği zaman Karaca, Gündüz ve Aral (183) yaptıkları çalışmada baba yaşının prososyal davranışlar üzerinde etkisi olmadığını bulgulamıştır. Savi (185) ergenlerin problem davranış gerçekleştirme düzeyini incelediği çalışmada baba yaşının artmasıyla ergenlerin problem davranışlarında artış olduğunu bulgulamıştır. Buna göre baba yaşı ile olumlu sosyal davranışlar arasında bir ilişki yoktur fakat problem davranışlar ile baba yaşı arasında bir ilişki vardır denilebilir. Çünkü örneklemin bulunduğu kültür içerisinde anne-baba çalışma durumlarından da görüldüğü üzere baba, çocukla ilgilenen kişi değil eve maddi desteği sağlayan kişi konumundadır.

Öğrencilerin anne eğitim durumları demografik bilgileri incelendiğinde annelerin çoğunluğu %33,5 ile ilkokul mezunudur. %29,1'i okuryazar değildir. %10,6'sı ise lise ve üstü eğitim almıştır. Anne eğitim durumu değişkeninin MEÖ ve PTM-R'yi yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla ANOVA yapılmıştır (Bkz. Tablo 4.6). Yapılan ANOVA sonucunda anne eğitim durumunun MEÖ, kamusal, duygusal, özgecil ve gizli prososyal davranışlar arasında fark bulunmamıştır. Fakat Acil ve itaatkâr prososyal davranışlarda anlamlı fark bulunmuştur. Farkın hangi ortalamalardan kaynaklandığını belirlemek için LSD testi uygulanmıştır. LSD testi sonucuna göre acil prososyal davranışlarda hem okur-yazar olmayan hem de okur yazar olanlar ile ortaokul mezunu olan anneler arasında ortaokul mezunu olanların lehine olan fark görülmektedir. Ayrıca okur yazar olanlar ile ilkokul mezunu olan anneler arasında da ilkokul mezunu olan annelerin lehine fark bulunmuştur. Buna göre eğitim seviyesi daha düşük olan annelerin çocukları daha az acil prososyal davranış sergilemektedir. Çalışmada bulunan sonuç literatür ile paralellik göstermektedir. Fox, Platz ve Bentley (186) anne eğitimi değişkenini kullandığı çalışmada annesinin

eđitimi dűşűk olan çocukların daha fazla problem davranıř sergilediklerini bulgulamıřtır. İtaatkâr prososyal davranıřlarda ise okur yazar olmayan, ilkokul ve ortaokul mezunu annelerin çocukları lise ve űstű mezunu annelerin çocuklarına gűre daha fazla itaatkâr prososyal davranıř sergiledikleri sűylenebilir. Buna gűre bulunan sonuç literatűrden farklılık gűstermektedir. İtaatkâr prososyal davranıřlarda anne eđitim durumu azaldıkça itaatkâr prososyal davranıřta artıř olduđu sűylenebilir. űnkű Seven'in (181) alıřmasında anne eđitim durumuna gűre çocukların sosyal davranıřlarının deđiřmediđi gűsterilmiřtir. Buradan anne eđitim seviyesi dűřűk olan çocukların olumlu sosyal davranıřları gerçekleřtirmesi için dıřarıdan birisinin istemesi gerektiđi sonucuna ulařılabilir.

Babaların eđitim durumları incelendiđinde %5,5'i okuryazar deđildir. %30,4'ű ilkokul, %23,8'i lise mezunu, %7,4'ű ise lisans veya daha űstű eđitim almıřtır. Buna gűre babaların eđitim seviyeleri annelerin eđitim seviyesine gűre daha yűksek olduđu sűylenebilir. Baba eđitim durumu deđiřkeninin MEű ve PTM-R'yi yordayıp yordamadıđını incelemek amacıyla ANOVA yapılmıřtır (Bkz. Tablo 4.7). Yapılan ANOVA sonucunda baba eđitim durumu MEű ve acil prososyal davranıřlarda anlamlı fark bulunmuřtur. PTM-R'nin diđer alt boyutlarında baba eđitim durumu deđiřkeni ile arasında fark bulunamamıřtır. MEű ve acil prososyal davranıřlardaki ortalamalar arasındaki farkın neyden kaynaklandıđını bulmak için ise LSD testi uygulanmıřtır. LSD testi sonucuna gűre ortalamalar arası farkın MEű'de hem okur-yazar olmayan hem de ilkokul mezunu olan babalar ile ortaokul mezunu babalar arasında ortaokul mezunu olanların lehine fark olduđu gűrűlmektedir. Ayrıca ilkokul mezunu olanlar ile lisans ve lisansűstű mezuniyeti olan babalar arasında da lisans ve lisansűstű mezunu babaların lehine fark olduđu bulunmuřtur. Acil prososyal davranıřlarda lisans ve űstű mezunu olan babaların; okur yazar olmayan, okur yazar olan ve ilkokul mezunu olan babalara gűre anlamlı fark olduđu belirlenmiřtir. Ferreira ve arkadaşlarının (187) yaptıkları çalıřmada bu çalıřma ile paralellik gűstermektedir. Buldukları sonuca gűre baba eđitim durumunun çocuđun prososyal davranıřlarını etkilemediđi belirtilmiřtir. Fakat ekin (104) ergenler ile yaptıđı çalıřmada baba eđitim durumu arttıkça prososyal davranıřların arttıđını belirtmiřtir. Yapılan bu çalıřmada da yalnızca prososyal eđilimlerinin bir alt boyutunda baba eđitim durumunun etkili olduđu gűrűlműřtir. Baba eđitim durumunun prososyal eđilimlerden yalnızca acil prososyal

davranışları etkilemesinin sebebi ise acil durumlarda olan kişileri belirlemede eğitim almış bireylerin daha etkili olduğu düşünülmektedir. Eğitim seviyesi yüksek olan babanın çevresinde acil durumlarda ihtiyacı olan kişilerin yardımına koşması, çocuk için rol model olmakta olduğu düşünülmektedir. Müzikten etkilenme ile baba eğitim durumu arasında olan ilişki için literatür tarandığı zaman herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır.

Annelerin çalışma durumu incelendiği zaman sadece %5'inin çalışmakta olduğu bulgulanmıştır. Anne çalışma değişkenini incelemek amacıyla t testi yapılmıştır. Tablo 4.8'de verilen t testi sonucuna göre hem MEÖ hem de PTM-R'nin bütün alt boyutlarında anlamlı farka rastlanmamıştır. Bu durumda anne çalışma değişkeninin MEÖ ve PTR-R'yi yordamadığı söylenebilir. Bulunan sonuç literatür ile paralellik göstermektedir. Savi (185) yaptığı çalışma sonucunda annesi çalışan çocukların sosyal davranışlarında anlamlı fark bulamamıştır. Benzer bir çalışma yapan hem Beck ve arkadaşları (188) hem de Hyean-Hee ve Kyoung-Soon (189) da anne çalışma durumlarının prososyal davranışlar üzerinde etkisi olmadığını bulgulanmıştır. Fakat Işıkoğlu ve Bora-İvrendi'nin (190) oyun ile ilgili yaptığı çalışmasında çalışan anneler çalışmayanlara göre çocuklarıyla daha fazla sosyo-dramatik oyun oynadıklarını bulgulanmıştır. Bu da annesi çalışan çocukların sosyal anlamda daha ileride olacağını düşündürmektedir. Elde edilen bulgularda da anne çalışma durumunun çocukların sosyalliğini etkileyeceği düşünülmektedir.

Babaların çalışma durumu incelendiği zaman babaların %78,9'u çalışmakta, %21,1'i ise çalışmamaktadır. Anne çalışma durumları ile baba çalışma durumları karşılaştırıldığı zaman maddi anlamda geçimi babaların sağladığı söylenebilir. Çünkü annelerin yalnızca %5'i çalışırken babaların ise yaklaşık %80'i çalışmaktadır. Babaların çalışma durumunu incelemek amacıyla t testi uygulanmıştır. Tablo 4.9'da verilen t testi sonucunda prososyal eğilimlerin kamusal ve gizli alt boyutlarında anlamlı fark görülmüştür. Ortalamaları incelendiğinde ise babası çalışmayan çocukların kamusal prososyal davranışları, babası çalışan çocukların ise gizli prososyal davranışları daha fazla gerçekleştirdiği söylenebilir. Burbach, Fox ve Nicholson'un (191) yaptıkları çalışma babanın çalışma durumunun çocuğun prososyal davranışlarını etkilemediğini göstermiştir. Bu sonuç kısmen yapılan bu çalışma ile

paralellik göstermemektedir. Çünkü çalışmada prososyal davranışların hem kamusal hem de gizli alt boyutlarında anlamlı farka rastlanmıştır. Bu çalışma ile paralellik göstermediği düşünülen Yeung ve arkadaşlarının (192) yaptıkları çalışmada baba çalışma durumu çocuğun sosyal anlamda daha geride kalmasına sebep olduğunu belirtmişlerdir. Anlamlı sonuç çıkan alt boyutlar incelendiği zaman babası çalışan ile çalışmayan çocuklar arasındaki fark görülebilmektedir. Babası çalışmayan çocukların kamusal prososyal davranışlarının daha yüksek olması kendini göstererek yardıma bulunmaya yönelik olmaktadır. Bunun sebebi babası çalışmayan çocuğun ekonomik anlamda daha fazla yardıma ihtiyaç duyması ve kendisi de yardım yaparken insanlara bunu göstermek istemesinden kaynaklanıyor olabilir. Gizli prososyal davranışlarda babası çalışan çocukların daha yüksek ortalamaya sahip olması ise bu durumun tam tersi olduğundan kaynaklanıyor olabilir.

Öğrencilerin kendisine ait odası olma durumu incelendiği zaman %40,3'ü tek başına kaldığı bir odaya sahiptir. %59,7'si ise odasını en az bir kişi ile paylaşmaktadır. Bu değişkenin kullanılma sebebi tek başına kalan öğrenciler ile yanında en az bir kişi olan öğrencilerin ortalamaları arasında fark olacağı düşünülmeydi. Çünkü hem MEÖ'nün hem de PTM-R'nin oda paylaşımı esnasında beraber kalınan kişi ile etkileşimi daha fazla olduğu için bu durumdan etkileneceği düşünülmekteydi. Fakat Tablo 4.10'da görüldüğü gibi öğrencilerin kendine ait odası olma durumu t testi sonucuna göre anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu durumda öğrencilerin kendine ait odası olma durumunun MEÖ ve PTM-R'yi yordamadığı söylenebilir. İlgili literatür tarandığı zaman kardeşlerin oda paylaşımı ile ilgili sosyal çalışmalara rastlanamamıştır. Bulunan çalışmalar genel olarak oda paylaşımı ile uyku düzeni ile alakalıdır (193-195).

Öğrencilerin ailelerinin yardıma muhtaç kişi veya kişilere yardım ettiğini düşünüp düşünmediği sorusuna verdikleri cevaplar incelendiği zaman %70,4'ü ailelerinin muhtaç kişilere yardım ettiğini düşünmektedir. %29,6'sı da ailelerinin muhtaç kişi veya kişilere yardım etmediğini düşünmektedir. Ailelerin yardım ettiğini düşünme durumlarını incelemek amacıyla Tablo 4.11'de gösterilen t testi uygulanmıştır. Uygulanan t testi sonucuna göre kamusal, özgecil ve itaatkâr prososyal davranışlarda anlamlı fark bulunamamıştır. Ailelerin yardım ettiğini düşünme

durumuna göre; MEÖ'de, duygusal prososyal davranışlarda, acil prososyal davranışlarda ve gizli prososyal davranışlarda yardım ettiklerini düşündükleri lehine anlamlı fark bulunmuştur. Markiewicz, Doyle ve Brendgen (196) yaptıkları çalışmada annenin olumlu davranışlar göstermesi durumunda ergenlerin akranlarına daha fazla prososyal davranış sergilediklerini göstermiştir. Ayrıca ebeveynlerin prososyal algıları çocuklarının prososyal davranışlarını etkileyen faktörler arasındadır (197, 198). Literatürdeki bulgular da yapılan bu çalışma ile paralellik göstermektedir. Buna göre ebeveyn tutumları çocukların olumlu sosyal davranışlarını etkilediği söylenebilir. Ebeveyn ne kadar çok prososyal davranış gerçekleştiriyorsa çocuğun da o oranda gerçekleştireceği beklenebilir. Ayrıca buradan ailenin dinledikleri müziklerin çocuğun müzikten etkilenme düzeyi ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin öğretmenlerinin yardıma muhtaç kişi veya kişilere yardım ettiğini düşünüp düşünmediği sorusuna verdikleri cevaplar incelendiği zaman öğretmenlerin muhtaç olan kişilere yardım ettiğini düşünmeleri ise %58,6 ile ailelere göre daha düşük sonuç vermiştir. Öğretmenlerin yardım ettiğini düşünme durumlarını incelemek için Tablo 4.12'de gösterilen t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucuna göre MEÖ, özgecil ve acil prososyal davranışlarda anlamlı fark bulunamamıştır. Öğretmenlerin yardım ettiğini düşünme durumuna göre; kamusal prososyal davranışlarda, duygusal prososyal davranışlarda, gizli prososyal davranışlarda ve itaatkâr prososyal davranışlarda anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark prososyal eğilimlerin belirtilen alt boyutlarında kamusal prososyal davranışlar hariç öğretmenlerinin muhtaç insanlara yardımcı olduğunu düşünen öğrencilerin düşünmeyenlere göre daha çok etkilendiği söylenebilmektedir. Kamusal prososyal davranışlarda öğretmenlerinin yardım ettiğini düşünmeyen öğrencilerin lehine olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışma ile paralellik gösteren Kıldan'ın (199) yaptığı çalışmada öğretmenlerin rol model olduğu için çocukların küçük yaştan itibaren davranışlarını etkilediğini belirtilmiştir. Aynı şekilde Hamre ve Pianta (200) da akademik anlamda ve davranışsal anlamda öğretmenin çocuğu etkilediğini belirtmiştir. Buna göre öğretmen rol model olduğu için çocukların olumlu sosyal davranışlarını etkilemekte olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin sınıf düzeyleri incelendiğinde %25,5'i 9. sınıf, %27,9'u 10. sınıf, %26,8'i 11. sınıf ve %19,8'i 12. sınıf düzeyinde eğitim görmektedir. Sınıf düzeyi

değişkeninin MEÖ ve PTM-R üzerinde etkisini araştırmak amacıyla yapılan ve Tablo 4.13'te gösterilen ANOVA sonucunda kamusal prososyal davranışlar, özgecil prososyal davranışlarda ve gizli prososyal davranışlarda anlamlı fark bulgulanmıştır. Buna göre sınıf düzeyi değişkeni kamusal, özgecil ve gizli prososyal davranışlar üzerinde etkiye sahip olduğu söylenebilir. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için LSD testi uygulanmıştır. Uygulanan LSD testi sonucuna göre kamusal prososyal davranışlarda 9. sınıf öğrencileri; 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerine göre daha fazla kamusal prososyal davranış sergilediği söylenebilir. Ergenlik dönemindeki birey etrafındaki insanların özsaygısını ve onayını kazanmayı daha çok istediğinden dolayı (27, 45) kamusal prososyal davranışlarının daha yüksek çıktığı düşünülebilir.

Özgecil prososyal davranışlarda ise 9. sınıf ve 10. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencileri arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. 9 ve 10. sınıf öğrencileri 11 ve 12. sınıf öğrencilerine göre daha az özgecil prososyal davranış gerçekleştirdikleri söylenebilir. Yaş arttıkça özgecil davranışların arttığı görülmektedir. 9. ve 10. sınıftaki öğrencilerin özgecil davranışların artması orta ergenliğin biraz daha bitmeye başladığı döneme denk gelmesinden dolayı olduğu düşünülmektedir. Çünkü bireyin yaşı arttıkça özgecil davranışlarında artış olduğunu Yurdu (201) yaptığı çalışmasında belirtmektedir.

Ayrıca gizli prososyal davranışları 9. sınıf öğrencileri; 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerine göre daha az gerçekleştirdiği söylenebilir. Bu da kamusal prososyal davranışlarda olan durumun tam tersi olarak düşünülebilir. Bundan dolayı yaş küçüldükçe gizli prososyal davranışlarda azalma olduğu söylenebilir.

Yapılan bu çalışma kamusal prososyal davranışlar hariç literatür ile paralellik göstermektedir. Yaş ve sınıf düzeyi arttıkça prososyal davranışların arttığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (33, 53, 68). Kamusal prososyal davranışlarda ise alt sınıf düzeyinin diğer sınıf düzeylerine göre daha fazla gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu dönem özellikleri ergenler incelendiğinde kendini göstermeye çalışma ve akranları arasında yer edinmeye çalışma daha fazla olduğu düşünüldüğünden dolayı kendini göstererek yardımlarda bulunma artmaktadır denilebilir. Ayrıca Boyle, Hosterman ve Ramsey'in (202) yaptıkları çalışma sınıf düzeyi arttıkça tercih edilen müzik türlerinde

akranların etkisinin azaldığını göstermektedir. Fakat yapılan bu çalışmada MEÖ ortalamaları incelendiğinde anlamlı bir fark olmamasına rağmen sınıf düzeyi arttıkça müzikten etkilenim artmaktadır.

Öğrencilerin okudukları lise türlerinde ise en yüksek oran %48,7 ile Anadolu Lisesi en düşük oran ise %3,1 ile Spor Lisesi türü olarak tespit edilmiştir. Lise türü değişkeninin MEÖ ve PTM-R üzerinde etkisi olup olmadığını incelemek için yapılan ANOVA sonucunda görülmektedir ki MEÖ’de anlamlı fark bulunamamıştır. Buna göre müzikten etkilenimin lise türleri değişkenini yordamadığı söylenebilir. Ancak PTM-R’nin bütün alt boyutlarında lise türü değişkenine göre anlamlı fark bulunmuştur. PTM-R’de bulunan anlamlı fark sonucunda aradaki farkın hangi değişkenler arasında olduğunu belirlemek için LSD testi yapılmıştır. LSD sonucuna göre kamusal prososyal davranışta en yüksek ortalama Spor Lisesinde en düşük ortalama ise Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerde çıkmıştır. Bu durumda Fen Lisesinde öğrenim gören öğrenciler kamusal prososyal davranışları diğer lise türlerine göre daha az yapmaktadır. Spor Lisesinin kamusal prososyal davranışının diğer lise türlerine göre daha yüksek olmasının sebebi sporcuların kendini gösterme amacıyla ve sporculuğun genel itibarıyla göz önünde yapılmasından dolayı olduğu düşünülmektedir. Duygusal prososyal davranışta ise en yüksek ortalama Sosyal Bilimler Lisesinde en düşük oran ise Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerde olduğu görülmektedir. Özgecil ve acil prososyal davranışta ise en yüksek oran Fen Lisesinde en düşük oran ise Spor Lisesinde öğrenim gören öğrencilerde olduğu görülmektedir. Gizli prososyal davranışta ise en yüksek oran Sosyal Bilimler Lisesinde en düşük oran ise Güzel Sanatlar Lisesinde öğrenim gören öğrencilerde görülmektedir. İtaatkar prososyal davranışlarda ise en yüksek oran Sosyal Bilimler Lisesinde en düşük oran ise Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerde görülmüştür.

Bulgulara göre lise türü değişkeninin öğrencilerin müzikten etkilenmelerini üzerinde anlamlı bir yordayıcı değilken prososyal davranışların tüm alt boyutlarında anlamlı bir yordayıcı olduğu söylenebilir. Tüm lise türleri arasında olan ilişki Tablo 4.14’te ayrıntılı olarak verilmiştir. İlgili literatür tarandığı zaman lise türleri ile prososyal davranışların ya da olumlu sosyal davranışların ilişkilendirilmiş olduğu çalışmaya rastlanamamıştır. Fakat lise türleri ile bazı davranış bozukluklarını çalışan

bazı araştırmacılar (203, 204) öğrenim görülen lise kalitesi ve akademik başarısı düştükçe bazı davranış bozukluklarının arttığını bulgulamıştır.

Öğrencilerin dinledikleri müzik türleri incelendiğinde dinledikleri müzik türlerinde en yüksek oran %26,6 ile yerli pop bulunmuştur. İkinci sırada en çok dinlenen müzik türü ise %13,3 ile yabancı pop müzik olmuştur. En az dinlenen müzik türü %2,2 oran ile rock müzik olmuştur. En az dinledikleri müzik türünde ikinci sırada da %2,4 ile tasavvuf türü müzik olmuştur. Öğrencilerin %1,8'i ise en çok dinledikleri müzik türü konusunda kararsız kalmıştır. Müzik türlerinin MEÖ ve PTM-R üzerinde etkiye sahip olup olmadığını ANOVA ile incelendiğinde görülmektedir ki MEÖ'de anlamlı fark bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.15). Buna göre müzikten etkilenimin dinlenen müzik türleri değişkenini yordayıcı olduğu söylenebilir. PTM-R'nin kamusal ve acil alt boyutlarında da anlamlı fark bulunmuştur fakat diğer alt boyutlarında dinlenen müzik türleri değişkenine göre anlamlı fark bulunamamıştır. Farkın hangi ortalamalardan kaynaklandığını incelemek için LSD testi uygulanmıştır. Müzikten etkilenimde en yüksek oran yerli pop müzikte görülmektedir. Sonraki en yüksek oran ise rap ve yabancı pop türü müziklerde görülmektedir. Kamusal prososyal davranışlarda ise Türk Sanat Müziği ve Arabesk müzik dinleyen öğrencilerin puan ortalamaları diğer türlere göre daha yüksek çıkmıştır. Türk Sanat Müziği usta çırak ilişkisi ile gösterilerek icra edildiğinden ve Türk toplumunda önemli bir yere sahip olduğundan dolayı, arabesk müziğinde de sözleri daha çok çekilen acı ve çileleri gösterme odaklı olduğu için kamusal prososyal davranışlar üzerinde etkisi olduğu düşünülebilir. Acil prososyal davranışlarda en yüksek oran yerli pop müzikte çıkmıştır ikinci sıradaki en yüksek oran ise yabancı pop müzik dinleyen öğrencilerde çıkmıştır. Yapılan bu çalışma ile paralellik gösteren Sezer'in (129) yaptığı çalışmada müzik türlerinin insanlar üzerinde davranışsal etkilerinin olduğunu bulgulanmıştır. Benzer bir çalışmayı yapan Uzun (131) da müzikten etkilenme düzeylerinin ve müzik türlerinin davranışları etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Sichivitsa'nın (205) yaptığı çalışmada çocuğun müzik seçiminde ailenin ve öğretmenin etkisinin olduğu görülmektedir. Bundan dolayı çocukların müzik türleri tercihlerinde ailelerin yönlendirmelerde bulunması gerekmektedir.

Tablo 4.16’da verilen müzikten etkilenim düzeyi ile prososyal eğilimlerin alt boyut düzeyleri arasındaki ilişkiye ait bulgular incelendiği zaman; alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda “Müzik” ile “Acil” arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişkinin olduğu, “Müzikten Etkilenim” ile “Duygusal, İtaatkar ve Gizli” alt boyutlarında da pozitif yönde zayıf bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca müziğin başarıyı ve davranışı etkilediği belirtilmektedir (206). Sosyal davranışlar haricinde Caldwell ve Hibbert (207) yaptığı çalışmada müziğin yeme davranışlarını etkilediğini belirtmişlerdir. Çalışmanın temel problemi içerisinde yer alan müzikten etkilenim ile prososyal eğilimlerin birbiri arasındaki ilişki görülmektedir. Hayatın her yerinde ve her döneminde yer alan müziğin davranışlar ile arasında ilişki çıkması müziğin önemini göstermektedir.

Tablo 4.17’de verilen MEÖ ile PTM-R Tablo 4.17’de yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda müzikten etkilenme düzeyinin prososyal eğilimler ile yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Buna göre prososyal eğilimler müzikten etkilenimin %78’ini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayıları incelendiği zaman, yordayıcı değişken olan müzikten etkilenimin prososyal eğilim düzeyi üzerindeki görece önem sırasıyla acil prososyal, duygusal prososyal, gizli prososyal, itaatkâr prososyal, özgecil prososyal ve kamusal prososyal davranışlar müzikten etkilenimin anlamlı bir yordayıcısı olduğu söylenebilir. İlgili literatür incelendiğinde ise müzikten etkilenim ile prososyal davranışlar arasında yapılmış bir çalışmaya rastlanamamıştır. Çıkan bulguların beklendik yönde elde edildiği düşünülebilir. Çünkü davranışlar ve müzik birbirinden etkilenen iki farklı olgudur. Davranışların müziği, müziğin de davranışları etkilediği söylenebilir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmadan elde edilen sonuçlar kısaca sunulacaktır ve sonuçlar doğrultusunda önerileri verilecektir.

6.1. Sonuçlar

Çalışmada Ağrı İl Merkezinde farklı lise türlerinde öğrenim gören 1401 öğrencinin müzikten etkilenimlerini ve prososyal eğilimlerini farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Tüm çalışmaya genel olarak bakıldığında prososyal davranışları ve müzikten etkilenimi etkileyen birçok değişken bulunmaktadır. Aynı zamanda müzikten etkilenim ile prososyal davranışlar arasında da bir ilişki vardır. Bu doğrultuda araştırma bulgularına göre sonuçlar şöyle sıralanabilir;

- KIZ öğrencilerin müzikten etkilenimleri ve prososyal davranış eğilimlerinin çoğu alt boyutunda erkek öğrencilere göre daha fazladır.
- Kardeş sayısı lise öğrencilerinin müzikten etkilenimi ve prososyal davranış eğilimlerini etkilememektedir.
- Doğum sırası lise öğrencilerinin müzikten etkilenimi ve prososyal davranış eğilimlerini etkilememektedir.
- Anne yaşı lise öğrencilerinin müzikten etkilenimi ve prososyal davranış eğilimlerini etkilememektedir.
- Baba yaşı lise öğrencilerinin müzikten etkilenimi ve prososyal davranış eğilimlerini etkilememektedir.
- Anne eğitim durumu lise öğrencilerinin müzikten etkilenimlerini etkilememektedir. Prososyal davranış alt boyutlarından acil ve itaatkâr prososyal davranış eğilimlerini etkilemektedir.
- Baba eğitim durumu lise öğrencilerinin müzikten etkilenimlerini etkilemektedir. Prososyal davranış alt boyutlarından acil prososyal davranış eğilimlerini etkilemektedir.
- Anne çalışma durumu lise öğrencilerinin müzikten etkilenimi ve prososyal davranış eğilimlerini etkilememektedir.

- Baba çalışma durumu lise öğrencilerinin müzikten etkilenimi etkilememektedir. Prososyal davranış alt boyutlarından gizli prososyal davranış eğilimlerini etkilemektedir.
- Lise öğrencilerinin kendisine ait odası olma durumları müzikten etkilenimi ve prososyal davranış eğilimlerini etkilememektedir.
- Ailesinin muhtaç ya da ihtiyaç sahibi kişilere yardım ettiğini düşünme değişkeni müzikten etkilenim durumlarını etkilemektedir. Prososyal davranış alt boyutlarından ise duygusal, acil ve gizli prososyal davranış eğilimlerini etkilemektedir.
- Öğretmenlerinin muhtaç ya da ihtiyaç sahibi kişilere yardım ettiğini düşünme değişkeni müzikten etkilenim durumlarını etkilememektedir. Prososyal davranış alt boyutlarından ise kamusal, duygusal, gizli ve itaatkâr prososyal davranış eğilimlerini etkilemektedir.
- Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile müzikten etkilenimleri arasında bir ilişki bulunamamıştır fakat kamusal, özgecil ve gizli prososyal davranışlar arasında ilişki bulgusu elde edilmiştir.
- Öğrencilerin okudukları lise türlerinin müzikten etkilenim durumlarını etkilememektedir. Fakat lise türleri ile prososyal davranış eğilimlerinin bütün alt boyutlarıyla ilişki bulgusu elde edilmiştir.
- Tercih edilen müzik türleri öğrencilerin müzikten etkilenim durumları üzerinde bir etkiye sahiptir. Prososyal davranış alt boyutlarından ise kamusal ve acil prososyal davranışlar ile ilişki bulgusu elde edilmiştir.
- Öğrencilerin müzikten etkilenmeleri ile prososyal davranışları arasında bir ilişki vardır. Müzikten etkilenen öğrencilerin duygusal, acil, gizli ve itaatkâr prososyal davranışları etkilenmektedir.

6.2.Öneriler

Bu bölümde ailelere, araştırmacılara ve eğitimcilere yönelik öneriler şöyle sıralanabilir;

- Erkeklerin prososyal eğilimleri kızlara göre daha düşük olduğundan dolayı erkeklerin prososyal davranışları üzerine eğitimler verilebilir.

- Yapılan bu çalışmanın ve literatürdeki diğer çalışmaların bulguları incelendiğinde ailenin prososyal eğilimler üzerindeki etkisi görülmektedir. Bundan dolayı anne ve babaların çocuklarının yanında dinledikleri müziklerin sözlerine ve türlerine dikkat etmesi gerekmektedir.
- Ailelerin prososyal davranışlar anlamında çocuklarına rol model olması sağlanmalıdır. Çünkü anne ve babayı model almanın çok önemli olduğu bilinmektedir.
- Lise öğrencilerinin müzik türlerini seçme sebepleri incelenerek bu doğrultuda öğrencileri, aileleri ve eğitimcileri bilgilendirilebilir.
- Okullarda müzik derslerinde müzik öğretmenleri müzik türleri hakkında daha detaylı bilgiler vererek iyi yanlarını ve kötü yanlarını aktarmalıdır.
- Müzik derslerinin zorunlu ders statüsünden çıkartılması ve verilen derslerin sadece nota ve şarkı öğretimi yoğunluğunda olması çocukların okuldaki müzik dersinden uzaklaşmalarına sebep olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı dersin tekrar zorunlu hale getirilmesi ve bu ders içerisinde de yerli ve yabancı müzik türlerini çocuğun bilmesi sağlanmalıdır.
- Müzik derslerinde şarkı sözleri analizleri yapılarak şarkıların sadece müzikal olarak değil sözel olarak da ne verdiklerinin incelemeleri yapılabilir.
- Okulların rehber öğretmenleri öğrencilerin prososyal davranışları hakkında ve kişiler arası iletişimleri hakkında bilgilendirici seminerler düzenlemelidir.
- Öğretmenlerin de prososyal davranışlar hakkında bilgilenmesi sağlanarak onların da çocuklara model olması prososyal davranışları arttırabilir.
- Prososyal davranışlar ile ilgili nitel çalışmalar yapılabilir.
- Lise öğrencilerine yönelik prososyal eğilimlerin daha derinlemesine boylamsal olarak incelenmesi gerekmektedir.

7. KAYNAKLAR

1. Gonzalez J, Caprara G, Garces de los Fayos E, Zuffianó A. Importance of the Development of Prosocial Behavior Through Physical Education in the Adolescents' Personality. *Education in a Competitive and Globalizing World*. New York: Nova Publications; 2014. p. 467-72.
2. Akman Y. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Şiddet ve Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2010.
3. North AC, Hargreaves DJ. Music and Adolescent Identity. *Music Education Research*. 1999;1(1):75-92.
4. Kirschner S, Tomasello M. Joint Music Making Promotes Prosocial Behavior in 4-Year-Old Children. *Evolution and Human Behavior*. 2010;31(5):354-64.
5. DeCenzo DA, Silhanek B. *Human Relations: Personal and Professional Development*: Prentice Hall; 2002.
6. Grusec JE, Hastings PD. *Handbook of Socialization: Theory and Research*. New York, NY, US: Guilford Press; 2007. xv, 720-xv, p.
7. Kapkıran NA, İvrendi AB, Adak A. Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2006;19(19):19-27.
8. Küçükturan G, Keleş S. Sosyal Duygusal Gelişim. In: Akyol AK, editor. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim I*. Ankara: Anı Yayıncılık; 2017. p. 319-51.
9. Baran G. Sosyal Gelişim. In: Aral N, Baran G, editors. *Çocuk Gelişimi*. İstanbul: YA-PA; 2011. p. 193-221.
10. Zühal Çubukçu, Gültekin M. İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilig*. 2006;37:155-74.
11. Eisenberg N. Introduction. In: Eisenberg N, Damon W, Lerner RM, editors. *Handbook of Child Psychology: Social, Emotional, and Personality Development*. 3. 6 ed. Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc; 2006. p. 1-21.
12. McDougall W. *An Introduction to Social Psychology*. New York, NY, US: Methuen; 1908.
13. Kağıtçıbaşı Ç, Üskül A. *Yeni İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*: Evrim Yayınevi; 2006.
14. Skinner BF. *The Behavior of Organisms: An Experimental Analysis*. Oxford, England: Appleton-Century; 1938. 457- p.
15. Görgü E. Sosyal Duygusal Gelişim. In: Güven G, editor. *Bebeklik Döneminde Gelişim ve Eğitim*. Ankara: Eğiten Kitap; 2019. p. 153-71.

16. Smetana JG, Robinson J, Rote WM. Socialization in Adolescence. In: Grusec JE, Hastings PD, editors. Handbook of Socialization: Theory and Research. London: The Guilford Press; 2015. p. 60-84.
17. Kendziora K, Osher D. Promoting Children's and Adolescents' Social and Emotional Development: District Adaptations of a Theory of Action. Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology. 2016;45(6):797-811.
18. Thompson RA. The Development of the Person: Social Understanding, Relationships, Conscience, Self. In: Eisenberg N, Damon W, Lerner RM, editors. Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development, Vol 3, 6th ed. Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc; 2006. p. 24-98.
19. Emre O. Çocuk Gelişimi & Gelişim Psikolojisinin Temel Esasları I. Ankara: Anı Yayıncılık; 2017.
20. Santrock JW. Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim Psikolojisi. Ankara: Nobel; 2017.
21. Kandır A, Alpan Y. Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi. 2008;4(14):33-8.
22. Berk LE. Bebekler ve Çocuklar Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa. 7. Baskı ed. Erdoğan NI, editor. Ankara: Nobel; 2015.
23. İşmen-Gazioğlu AE. Hayatın İlk Çeyreği (0-18 Yaş Gelişimi). Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2012.
24. Steinberg LD, Vandell D, Bornstein MH. Development: Infancy Through Adolescence. Belmont Wadsworth Cengage Learning; 2011.
25. Charles ST, Carstensen LL. Social and Emotional Aging. Annual Review of Psychology. 2010;61:383-409.
26. Berndt TJ. Friendships in Adolescence. In: Faulkner D, Littleton K, Woodhead M, editors. Making Sense of Social Development. London: Routledge; 1999.
27. Penner LA, Dovidio JF, Piliavin JA, Schroeder DA. Prosocial Behavior: Multilevel Perspectives. 2005;56(1):365-92.
28. Batson CD, Powell AA. Altruism and Prosocial Behavior. In: Weiner IB, editor. Handbook of Psychology. Volume 5 Canada: John Wiley & Sons, Inc.; 2003.
29. Akinin LB, Barrington-Leigh CP, Dunn EW, Helliwell JF, Burns J, Biswas-Diener R, et al. Prosocial Apending And Well-being: Cross-Cultural Evidence For a Psychological Universal. Journal of Personality and Social Psychology,. 2013;104(4):635-52.

30. Eisenberg N, Mussen PH. *The Roots of Prosocial Behavior in Children*. Cambridge: Cambridge University Press; 1989.
31. Radke-Yarrow M, Zahn-Waxler C. *Roots, Motives, and Patterns in Children's Prosocial Behavior*. In: Staub E, Bar-Tal D, Karylowski J, Reykowski J, editors. *Development and Maintenance of Prosocial Behavior: International Perspectives on Positive Morality*. Boston, MA: Springer US; 1984. p. 81-99.
32. Svetlova M, Nichols SR, Brownell CA. *Toddlers' Prosocial Behavior: From Instrumental to Empathic to Altruistic Helping*. *Child Development*. 2010;81(6):1814-27.
33. Eisenberg N. *The Development of Prosocial Behavior*. New York: Academic Press; 1982.
34. Dovidio JF, Piliavin JA, Schroeder DA, Penner LA. *The Social Psychology of Prosocial Behavior*: Psychology Press; 2006.
35. Stürmer S, Snyder M. In: Stürmer S, Snyder M, editors. *The Psychology of Prosocial Behavior: Group Processes, Intergroup Relations, and Helping*. West Sussex: Wiley-Blackwell; 2010. p. xi, 450-xi, .
36. Reykowski J. *General Theoretical Approaches*. In: Staub E, Bar-Tal D, Karylowski J, Reykowski J, editors. *Development and Maintenance of Prosocial Behavior: International Perspectives on Positive Morality*. New York ve London: Plenum Press 1984.
37. Brief AP, Motowidlo SJ. *Prosocial Organizational Behaviors*. *Academy of Management Review*. 1986;11(4):710-25.
38. Bierhoff HW. *Prosocial Behaviour*: Psychology Press; 2002.
39. Dovidio JF. *Helping Behavior and Altruism: An Empirical and Conceptual Overview*. In: Berkowitz L, editor. *Advances in Experimental Social Psychology*. 17. New York: Academic Press; 1984. p. 361-427.
40. Bartal IBA, Decety J, Mason P. *Empathy and Pro-Social Behavior in Rats*. *Science*. 2011;334(6061):1427-30.
41. Krebs DL. *Altruism- A Rational Approach*. In: Eisenberg N, editor. *The Development of Prosocial Behavior*. New York: Academic Press; 1982.
42. Bierhoff HW. *Prosocial Behaviour*. In: Hewstone M, Stroebe W, Jonas K, editors. *An introduction to social psychology 5th edition*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.; 2015.
43. Lindenberg S. *Prosocial Behavior, Solidarity, and Framing Processes*. In: Lindenberg S, Fetchenhauer D, Flache A, Buunk AP, editors. *Solidarity and prosocial behavior: An integration of sociological and psychological perspectives*. New York: Springer Science + Business Media; 2006. p. 23-45.

44. Michalik NM. Determinants of Adolescent Prosocial Behavior: Parental Personality and Socialization [Doktora Tezi] US: Arizona State University; 2005.
45. Carlo G, Randall BA. The Development of a Measure of Prosocial Behaviors for Late Adolescents. *J Youth Adolescence*. 2002;31(1):31-44.
46. Eisenberg N, Fabes RA, Spinrad TL. Prosocial Development. In: Eisenberg N, Damon W, Lerner RM, editors. *Handbook of Child Psychology: Social, Emotional, and Personality Development*, Vol 3, 6th ed. Hoboken: John Wiley & Sons Inc; 2006. p. 646-719.
47. Trivers RL. The Evolution of Reciprocal Altruism. *The Quarterly Review of Biology*. 1971;46(1):35-57.
48. Hoffman ML. Development of Prosocial Motivation: Empathy and Guilt. In: Eisenberg N, editor. *The Development of Prosocial Behavior*. New York: Academic Press; 1982. p. 281-314.
49. Kumru A. Prosocial Behavior Within The Family Context And its Correlates Among Turkish Early Adolescents. Lincoln: The University of Nebraska; 2002.
50. Hardy SA. Identity, Reasoning and Emotion: An Empirical Comparison of Three Sources of Moral Motivation. *Motivation and Emotion*. 2006;30(3):207-15.
51. White BA. Who Cares When Nobody is Watching? Psychopathic Traits and Empathy in Prosocial Behaviors. *Personality and Individual Differences*. 2014;56:116-21.
52. Lampridis E, Papastylianou D. Prosocial Behavioural Tendencies And Orientation Towards Individualism–Collectivism of Greek Young Adults. *International Journal of Adolescence and Youth*. 2017;22(3):268-82.
53. Carlo G, Hausmann A, Christiansen S, Randall BA. Sociocognitive and Behavioral Correlates of a Measure of Prosocial Tendencies for Adolescents. *The Journal of Early Adolescence*. 2003;23(1):107-34.
54. Kumru A, Carlo G, Edwards CP. Olumlu Sosyal Davranışların İlişkisel, Kültürel, Bilişsel ve Duyuşsal Bazı Değişkenlerle İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 2004;19(54):109-25.
55. Park S, Shin J. The Influence of Anonymous Peers on Prosocial Behavior. *PLoS One*. 2017;12(10):e0185521.
56. Carlo G, Crockett LJ, Randall BA, Roesch SC. A Latent Growth Curve Analysis of Prosocial Behavior Among Rural Adolescents. *Journal of Research on Adolescence*. 2007;17(2):301-24.
57. Eisenberg N, Cumberland A, Guthrie IK, Murphy BC, Shepard SA. Age Changes in Prosocial Responding and Moral Reasoning in Adolescence and Early Adulthood. 2005;15(3):235-60.

58. Zimmer-Gembeck MJ, Geiger TC, Crick NR. Relational and Physical Aggression, Prosocial Behavior, and Peer Relations: Gender Moderation and Bidirectional Associations. 2005;25(4):421-52.
59. Hart D, Carlo G. Moral Development in Adolescence. *Journal of Research on Adolescence*. 2005;15(3):223-33.
60. Fabes RA, Eisenberg N. Meta-analyses of Age and Sex Differences in Children's and Adolescents' Prosocial Behavior. *Handbook of Child Psychology*. 1998;3.
61. Fabes RA, Carlo G, Kupanoff K, Laible D. Early Adolescence and Prosocial/Moral Behavior I: The Role of Individual Processes. *The Journal of Early Adolescence*. 1999;19(1):5-16.
62. Knafo A, Plomin R. Parental Discipline And Affection And Children's Prosocial Behavior: Genetic And Environmental Links. *Journal of Personality and Social Psychology*,. 2006;90(1):147-64.
63. Knafo A, Israel S. Genetic And Environmental Influences on Prosocial Behavior. Herzliya: IDC Herzliya; 2008. Report No.: 7.
64. Bağcı B. Çocuk ve Yetişkin Prososyal Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması ve Çocuk ile Anne-Baba Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi; 2015.
65. Zahn-Waxler C, Radke-Yarrow M, Wagner E, Chapman M. Development of Concern For Others. *Developmental Psychology*. 1992;28(1):126-36.
66. Aktaş V, Güvenç GB. Kız ve Erkek Ergenlerde Saldırgan ve Olumlu Sosyal Davranışlar ile Yaş, İlişkisel Bağlam ve Kişiler Arası Duyarlılık Arasındaki İlişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 2006;23(2):233-64.
67. Boxer P, Tisak MS, Goldstein SE. Is It Bad to Be Good? An Exploration of Aggressive and Prosocial Behavior Subtypes in Adolescence. *J Youth Adolescence*. 2004;33(2):91-100.
68. House BR, Silk JB, Henrich J, Barrett HC, Scelza BA, Boyette AH, et al. Ontogeny of Prosocial Behavior Across Diverse Societies. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2013;110(36):14586- 91.
69. Gardner WL, Gabriel S. Gender Differences in Relational and Collective Interdependence: Implications for Self-Views, Social Behavior and Subjective Well-Being. In: Eagly AH, Beall AE, Sternberg RJ, editors. *The Psychology of Gender*. New York: The Guilford Press; 2004. p. 169-92.
70. Bussey K, Bandura A. Social Cognitive Theory of Gender Development and Functioning. In: Eagly AH, Beall AE, Sternberg RJ, editors. *The Psychology of Gender*. New York: The Guilford Press; 2004. p. 92-119.

71. Artan İ. Cinsel Gelişim ve Eğitim. In: Baysal Metin N, editor. Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi. Ankara: Pegem Akademi; 2016. p. 227-62.
72. Tannen D. You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation. 6th ed. New York: Morrow; 1990.
73. Iverson E. Helping Others Helps Me: Prosocial Behavior as a Function of Identity Development and Self-regulation in Emerging Adulthood. *Journal of Gustavus Undergraduate Psychology*. 2010;6(1).
74. Kagan J. Emotions and Temperament. In: Bornstein MH, editor. *Handbook of Cultural Developmental Science*. New York: Psychology Press; 2010. p. 175-94.
75. Rothbart MK. Temperament. In: Strelau J, Angleitner A, editors. *Explorations in Temperament: International Perspectives on Theory and Measurement*. Boston, MA: Springer US; 1991. p. 61-74.
76. Carlo G, Roesch SC, Melby J. The Multiplicative Relations of Parenting and Temperament to Prosocial and Antisocial Behaviors in Adolescence. *The Journal of Early Adolescence*. 1998;18(3):266-90.
77. Sanson A, Hemphill SA, Smart D. Temperament and Social Development. In: Smith PK, Hart CH, editors. *Blackwell Handbook of Childhood Social Development*. Malden: Wiley-Blackwell; 2002. p. 97-116.
78. Denham SA. Social Cognition, Prosocial Behavior, and Emotion in Preschoolers: Contextual Validation. *Child Development*. 1986;57(1):194-201.
79. Seven S. Çocuk Ruh Sağlığı 4. Baskı. Ankara: Pegem Akademi; 2015.
80. Özmen D. 5-6 Yaş Grubu Çocukların Akran İlişkilerinin Sosyal Problem Çözme Becerisi Açısından İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi 2013.
81. Dunn J. Sibling Relationships. In: Smith PK, Hart CH, editors. *Blackwell Handbook of Childhood Social Development*. Malden: Wiley-Blackwell; 2002. p. 223-37.
82. Bigelow BJ, Tesson G, Lewko JH. The Social Rules That Children Use: Close Friends, Other Friends, and "Other Kids" Compared to Parents, Teachers, and Siblings. *International Journal of Behavioral Development*. 1992;15(3):315-35.
83. Padilla-Walker LM, Christensen KJ. Empathy and Self-Regulation as Mediators Between Parenting and Adolescents' Prosocial Behavior Toward Strangers, Friends, and Family. *Journal of Research on Adolescence*. 2011;21(3):545-51.
84. Yağmurlu B, Candan Kodalak A. Ebeveynlik ve Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyal Gelişimi. In: Solmuş T, editor. *Romantik İlişkiler, Evlilik ve Ana Baba Çocuk İlişkileri*. Ankara: Nobel Basım Yayın; 2010.

85. Staub E, Sherk L. Need for Approval, Children's Sharing Behavior, and Reciprocity in Sharing. *Child Development*. 1970;41(1):243-52.
86. Mannarino AP. Friendship Patterns and Altruistic Behavior in Preadolescent Males. *Developmental Psychology*. 1976;12(6):555-6.
87. Altıntaş TT, Yıldız Bıçakçı M. Erken Çocukluk Döneminde Prososyal Davranışlar. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*. 2017;57:245-61.
88. Doğan Ö, Acar Şengül E. Büyüme ve Gelişme. In: Baysal Metin N, editor. *Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi; 2016. p. 1-22.
89. Trommsdorff G, Friedlmeier W, Mayer B. Sympathy, Distress And Prosocial Behavior of Preschool Children in Four Cultures. *International Journal of Behavioral Development*. 2007;31(3):284-93.
90. Armenta BE, Knight GP, Carlo G, Jacobson RP. The Relation Between Ethnic Group Attachment and Prosocial Tendencies: The Mediating Role of Cultural Values. *European Journal of Social Psychology*. 2011;41(1):107-15.
91. Oyserman D, Coon HM, Kimmelmeier M. Rethinking Individualism and Collectivism: Evaluation of Theoretical Assumptions and Meta-Analyses. *Psychol Bull*. 2002;128(1):3-72.
92. Bayhan P. Erken Çocukluk Döneminde Değerlendirme. Ankara: Hedef CS; 2017. 168 p.
93. Yıldırım A, Şimşek H. *Nitel Araştırma Yöntemleri (10. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2008. 427 p.
94. Bencik Kangal S. Okul Öncesi Dönemde Değerlendirme Tanım ve Yöntemleri. In: Bayhan P, editor. *Okul Öncesi Dönemde Alternatif Değerlendirme*. Ankara: Hedef CS; 2015. p. 12-22.
95. Çepni S. *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık; 2010.
96. Ebrinç S. Psikiyatrik Derecelendirme Ölçekleri ve Klinik Çalışmalarda Kullanımı. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*. 2000;10(2):109-16.
97. Tittle CR, Hill RJ. Attitude Measurement and Prediction of Behavior: An Evaluation of Conditions and Measurement Techniques. *Sociometry*. 1967;30(2):199-213.
98. Sayım F. *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2017. 320 p.

99. Hartshorne H, May MA, Maller JB. *Studies in The Nature of Character, II Studies in Service And Self-control*. New York: MacMillan Co; 1929. xxiii, 559-xxiii, p.
100. Murphy LB. *Social Behavior and Child Personality*. New York: Columbia University Press; 1937.
101. Krebs DL. Altruism - Examination of Concept and a Review of Literature. *Psychol Bull*. 1970;73(4):258-302.
102. Carlo G, McGinley M, Hayes R, Batenhorst C, Wilkinson J. Parenting Styles or Practices? Parenting, Sympathy, and Prosocial Behaviors Among Adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*. 2007;168(2):147-76.
103. Çalık T, Özbay Y, Özer A, Kurt T, Kandemir M. İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Zorbalık Statülerinin Okul İklimi, Prososyal Davranışlar, Temel İhtiyaçlar ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 2009;15(4):555-76.
104. Çekin A. İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Prososyal Davranış Eğilimleri Üzerine Nicel Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2013;6(28):34-45.
105. Sommerville JA, Enright EA, Horton RO, Lucca K, Sitch MJ, Kirchner-Adelhart S. Infants' Prosocial Behavior is Governed by Cost-Benefit Analyses. *Cognition*. 2018;177:12-20.
106. Hofmann V, Müller CM. Avoiding Antisocial Behavior Among Adolescents: The Positive Influence of Classmates' Prosocial Behavior. *Journal of Adolescence*. 2018;68:136-45.
107. Van der Graaff J, Carlo G, Crocetti E, Koot HM, Branje S. Prosocial Behavior in Adolescence: Gender Differences in Development and Links with Empathy. *J Youth Adolescence*. 2018;47(5):1086-99.
108. Padilla-Walker LM, Carlo G, Memmott-Elison MK. Longitudinal Change in Adolescents' Prosocial Behavior Toward Strangers, Friends, and Family. *Journal of Research on Adolescence*. 2018;28(3):698-710.
109. Türkmen S. Okul Öncesi Eğitim Alan 48-60 Aylık Çocukların Zeka Alanlarıyla Prososyal Davranışları Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi; 2018.
110. Wimmer RD, Dominick JR. *Mass Media Research: An Introduction 9th Edition*. Boston: Wadsworth; 2011.
111. Dilber F. Seçmenlerin Kitle İletişim Araçlarından Aldığı Siyasal İçerikli Bilgilerden Etkilenme Düzeyi; Karaman İli Seçmenleri Üzerinde Bir Alan Araştırması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2012;1(4):83-105.

112. Bal H. İletişim Sosyolojisi: Sosyal İletişim, Kitle İletişimi, Elektronik İletişim. Ankara: Sentez Yayıncılık; 2013.
113. Anđı ÇE. Lise Öğrencilerinin Demografik Özellikleri İle Dinledikleri Müzik Türleri Arasındaki İlişki [Doktora Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2012.
114. Say A. Müzik Nedir, Nasıl Bir Sanattır? İstanbul: Evrensel Basım Yayın; 2010.
115. Yurga MC. Lise Öğrencilerinin Dinledikleri Müzik Türlerinin Duygu Durumlarına Göre İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Malatya: İnönü Üniversitesi; 2017.
116. Walworth DD. Effects of Developmental Music Groups for Parents and Premature or Typical Infants Under Two Years on Parental Responsiveness and Infant Social Development. *Journal of Music Therapy*. 2009;46(1):32-52.
117. Selanik C. Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni. İstanbul: Doruk Yayıncılık; 2010.
118. Arslan A. Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 2004;1(1).
119. Koç C. Popüler Müzik Kültürünün Lise Gençliğine Etkileri: Kocaeli İli /İzmit İlçesi Örneği [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Haliç Üniversitesi; 2015.
120. Güner N. Ergenlerin Dinledikleri Müzik Türünün Depresyon ve Saldırganlık Düzeyine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 1995.
121. Eyerman R, Jamison A. *Music and Social Movements: Mobilizing Traditions in the Twentieth Century*: Cambridge University Press; 1998.
122. Wentzel KR, Filisetti L, Looney L. Adolescent Prosocial Behavior: The Role of Self-Processes and Contextual Cues. *Child Development*. 2007;78(3):895-910.
123. Davis MH, Franzoi S. Stability and Change in Adolescent Self-Consciousness and Empathy. *Journal of Research in Personality*. 1991;25:70-87.
124. Clary EG, Snyder M. The Motivations to Volunteer: Theoretical and Practical Considerations. *Current Directions in Psychological Science*. 1999;8(5):156-9.
125. Özgan S. Ergenlik Döneminde Dinlenen Müzik Türü ile Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2004.
126. Sezer F. Psikolojik İyi Olma Durumu Üzerine Etkili Faktörler. *NWSA*. 2013;8(4):489-504.
127. Guéguen N, Jacob C, Lamy L. ‘Love is in The Air’: Effects of Songs With Romantic Lyrics on Compliance With a Courtship Request. *Psychology of Music*. 2010;38(3):303-7.

128. Scheel KR, Westefeld JS. Heavy Metal Music and Adolescent Suicidality: An Empirical Investigation. *Adolescence*. 1999;34(134):253-73.
129. Sezer F. Öfke ve Psikolojik Belirtiler Üzerine Müziğin Etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 2011;8(1):1472-93.
130. Ögel K, E. E, Eke CY, Taner S. Madde Deneyen ve Denemeyen Ergenlerde Sosyal Aktivitelere Katılım: İstanbul Örneği. *Journal of Dependence*. 2007;8(1):18-23.
131. Uzun G. Lise Öğrencilerinin Ruhsal Gelişimi ve Ergenliğe Bağlı Negatif Etkilerin Giderilmesinde Müziğin Rolü [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi; 2018.
132. Şendurur Y, Akgül Barış D. Müzik Eğitimi ve Çocuklarda Bilişsel Başarı. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2002;22(1).
133. Pekşen Akça R, Şenol V. Müzik, Reklam ve Kitle İletişimin Ergen Üzerindeki Etkisi. *Akademik Bakış Dergisi*. 2012;28.
134. Kınık M. Bir İletişim Aracı Olarak Türk Halk Müziği ve Türküler. *Erciyes İletişim Dergisi "akademia"*. 2011;2(1):136-50.
135. Yurga C. 20.Yüzyılda Türkiye’de Popüler Müzikler. Ankara: Pegem Akademi; 2002.
136. Dağtaşoğlu AE. Müzik, Tasavvuf ve Felsefe Bağlamında Perde Kavramı. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 2016;6(11):69-94.
137. Ulusoy Ş. Türkiye’de İslami Popüler Müziğin Algısı Üzerine Bir İnceleme [Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2017.
138. Aksu C. Türk Müzik Devrimine Güncel Bakış Sonuçtan-Süreçe, Süreçten-Günümüze Yeni Çıkarımlar. *Sanat Dergisi*. 2008;13:17-26.
139. Çiftçi E. Popüler Kültür, Popüler Müzik ve Müzik Eğitimi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2010;12(2):149-61.
140. Kramer L. *Why Classical Music Still Matters*. 1 ed: University of California Press; 2007.
141. Artemiz B. Ergenlerin Farklı Müzik Türlerine İlişkin İlgileri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2009.
142. Wood B. Understanding Rap as Rhetorical Folk-Poetry. *Mosaic: An Interdisciplinary Critical Journal*. 1999;32(4):129-46.
143. Hoffmann FW. *American Popular Music: Rhythm and Blues, Rap and Hip-Hop*. New York, NY: Facts On File; 2005.

144. Angı ÇE. Müzik Kavramı ve Türkiye’de Dinlenen Bazı Müzik Türleri. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*. 2013;2(10):59-81.
145. Greenfield PM, Bruzzone L, Koyamatsu K, Satuloff W, Nixon K, Brodie M, et al. What is Rock Music Doing to the Minds of our Youth? A First Experimental Look at the Effects of Rock Music Lyrics and Music Videos. *The Journal of Early Adolescence*. 1987;7(3):315-29.
146. Wass H, Miller MD, Redditt CA. Adolescents and Destructive Themes in Rock Music: A Follow-Up. *OMEGA - Journal of Death and Dying*. 1991;23(3):199-206.
147. Tuncel N. Müzik ve İnsan [Yüksek Lisans Tezi]. Erzurum: Atatürk Üniversitesi; 1994.
148. Kendirci OY. Duyguların Evrimi ve Müzik. İstanbul: Ceylan Yayınları; 2014.
149. LeBlanc A, Jin YC, Stamou L, McCrary J. Effect of Age, Country, and Gender on Music Listening Preferences. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*. 1999(141):72-6.
150. Lule E, Rosen J. *Adolescent Health*. Springer US; 2009. p. 435-62.
151. Viner RM, Ozer EM, Denny S, Marmot M, Resnick M, Fatusi A, et al. Adolescence and the social determinants of health. *The Lancet*. 2012;379(9826):1641-52.
152. Crone EA, Dahl RE. Understanding Adolescence as a Period of Social–Affective Engagement and Goal Flexibility. *Nature Reviews Neuroscience*. 2012;13:636.
153. Holland-Hall C, Burstein GR. Adolescent Physical and Social Development. *Nelson textbook of pediatrics*. 20th. Philadelphia: Elsevier; 2016. p. 926-36.
154. Koç M. Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2004;1(17):231-8.
155. Yörükoğlu A. *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgür Yayıncılık; 1990.
156. Kulaksızoğlu A. *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2000.
157. Center SAHR. *Adolescent Development. Understanding Adolescence: Early Adolescence*. Washington 2013.
158. Goodenow C. Classroom Belonging Among Early Adolescent Students: Relationships to Motivation and Achievement. *The Journal of Early Adolescence*. 1993;13(1):21-43.
159. Straver CJ. Erotic Overtures And Sexual Contacts; Competence, Rules, Attitudes And Problems. In: Everaerd W, Hindley CB, Bot A, Bosch JJVDWT, editors. *Development in Adolescence*. Boston: Springer Netherlands; 1983.

160. Curtis AC. Defining Adolescence. *Journal of Adolescent and Family Health*. 2015;7(2).
161. Kenny ME, Rice KG. Attachment to Parents and Adjustment in Late Adolescent College Students: Current Status, Applications, and Future Considerations. *The Counseling Psychologist*. 1995;23(3):433-56.
162. Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi; 2017.
163. Creswell WJ. *Research Design Qualitative, Quantitative and Mixed Research Design 4th Edition*. Londra: SAGE Publications; 2013.
164. Israel GD. *Determining sample size*. Florida: University of Florida; 1992.
165. Aydın Sünbül Z. Ergenlerde Olumlu Sosyal Davranışları Yordamada Koruyucu Faktörler ve Bazı Kişisel Değişkenlerin Rolü [Yüksek Lisans Tezi]. Adana: Çukurova Üniversitesi; 2012.
166. Sünbül EC. Üniversite Öğrencilerinin Öz-Duyarlık ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin Olumlu Sosyal Davranış Eğilimlerini Yordayıcı Rolünün İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniveristesi; 2016.
167. Mubarique M. Ergenlerin Anne ve Babalarına Güvenli Bağlanmaları ile Olumlu Sosyal Davranışları Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme ve Empatinin Aracılık Rolünün İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2016.
168. Kayri M. Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2009;19(1):51-64.
169. Tabachnick BG, Fidell LS. *Using Multivariate Statistics (5th International ed.)*. Boston: Pearson Education Inc.; 2006.
170. George D, Mallery P. *IBM SPSS Statistics 23 Step by Step (14th Edition)*. New York: Taylor & Francis; 2016.
171. Tan Ş. *SPSS ve Excel Uygulamalı Temel İstatistik-1*. Ankara: Pegem Akademi; 2016. 001-368 p.
172. Espinosa MP, Kovářík J. *Prosocial Behavior and Gender*. 2015;9(88).
173. Nielson MG, Padilla-Walker L, Holmes EK. How Do Men and Women Help? Validation of a Multidimensional Measure of Prosocial Behavior. *Journal of Adolescence*. 2017;56:91-106.
174. Kraus MW, Callaghan B. Social Class and Prosocial Behavior: The Moderating Role of Public Versus Private Contexts. *Social Psychological and Personality Science*. 2016;7(8):769-77.

175. Hoffman ML, Levine LE. Early Sex Differences in Empathy. *Developmental Psychology*. 1976;12(6):557-8.
176. Vatandaş C. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*. 2011;0(35):29-56.
177. J. Berndt T, N. Bulleit T. Effects of Sibling Relationships on Preschoolers' Behavior at Home and at School. *Developmental Psychology*. 1985;21(5):761-7.
178. Dunn J, Munn P. Siblings and the Development of Prosocial Behaviour. *International Journal of Behavioral Development*. 1986;9(3):265-84.
179. Abramovitch R, Corter C, Pepler DJ, Stanhope L. Sibling and Peer Interaction: A Final Follow-up and a Comparison. *Child Development*. 1986;57(1):217-29.
180. Knight GP, Kagan S. Siblings, Birth Order, and Cooperative-Competitive Social Behavior: A Comparison of Anglo-American and Mexican-American Children. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 1982;13(2):239-49.
181. Seven S. Ailesel Faktörlerin Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Davranış Problemlerine Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 2007;51:477-99.
182. Minnett AM, Vandell DL, Santrock JW. The Effects of Sibling Status on Sibling Interaction: Influence of Birth Order, Age Spacing, Sex of Child, and Sex of Sibling. *Child Development*. 1983;54(4):1064-72.
183. Karaca NH, Gündüz A, Aral N. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*. 2011;4(2):65-76.
184. Conger RD, McCarty JA, Yang RK, Lahey BB, Burgess RL. Mother's Age as a Predictor of Observed Maternal Behavior in Three Independent Samples of Families. *Journal of Marriage and the Family*. 1984;46(2):411-24.
185. Savi F. 12-15 Yaş Arası İlköğretim Öğrencilerinin Davranış Sorunları ile Aile İşlevleri ve Anne Baba Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Doktora Tezi]. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi; 2008.
186. Fox RA, Platz DL, Bentley KS. Maternal Factors Related to Parenting Practices, Developmental Expectations, and Perceptions of Child Behavior Problems. *The Journal of Genetic Psychology*. 1995;156(4):431-41.
187. Ferreira T, Cadima J, Matias M, Vieira JM, Leal T, Matos PM. Preschool Children's Prosocial Behavior: The Role of Mother-Child, Father-Child and Teacher-Child Relationships. *Journal of Child and Family Studies*. 2016;25(6):1829-39.
188. Beck A, Hastings RP, Daley D, Stevenson J. Prosocial Behaviour and Behaviour Problems Independently Predict Maternal Stress. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*. 2004;29(4):339-49.

189. Hyeon-Hee J, Kyoung-Soon C. Father's Child-Rearing Behaviors and Children's Prosocial Moral Judgement. *Korean Journal of Child Studies*. 1992;13(1):38-51.
190. Işıkoğlu N, Bora-İvrendi A. Anne ve Babaların Oyuna Katılımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2008;2(24).
191. Burbach AD, Fox RA, Nicholson BC. Challenging Behaviors in Young Children: The Father's Role. *The Journal of Genetic Psychology*. 2004;165(2):169-89.
192. Yeung WJ, Sandberg JF, Davis-Kean PE, Hofferth SL. Children's Time With Fathers in Intact Families. *Journal of Marriage and Family*. 2001;63(1):136-54.
193. Baddock SA, Galland BC, Taylor BJ, Bolton DPG. Sleep Arrangements and Behavior of Bed-Sharing Families in the Home Setting. 2007;119(1):e200-e7.
194. Li S, Jin X, Yan C, Wu S, Jiang F, Shen X. Bed- and Room-Sharing in Chinese School-Aged Children: Prevalence and Association With Sleep Behaviors. *Sleep Medicine*. 2008;9(5):555-63.
195. Mosko S, Richard C, McKenna J. Infant Arousals During Mother-Infant Bed Sharing: Implications for Infant Sleep and Sudden Infant Death Syndrome Research. 1997;100(5):841-9.
196. Markiewicz D, Doyle AB, Brendgen M. The Quality of Adolescents' Friendships: Associations With Mothers' Interpersonal Relationships, Attachments to Parents and Friends, and Prosocial Behaviors. *Journal of Adolescence*. 2001;24(4):429-45.
197. Sigel IE, Lisi AVM-D, Johnson JE. Parental Distancing, Beliefs and Children's Representational Competence Within the Family Context. *ETS Research Report Series*. 1980;1980(2):i-177.
198. Strayer J, Roberts W. Children's Empathy and Role Taking: Child and Parental Factors, and Relations to Prosocial Behavior. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 1989;10(2):227-39.
199. Kıldan O. Öğretmen-Çocuk İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2011;30:103-20.
200. Hamre BK, Pianta RC. Early Teacher-Child Relationships and the Trajectory of Children's School Outcomes Through Eighth Grade. *Child Development*. 2001;72(2):625-38.
201. Yurdu H. İyilik Hali İle Özgecilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Düşünce – Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 2014;7(13):271-88.
202. Boyle JD, Hosterman GL, Ramsey DS. Factors Influencing Pop Music Preferences of Young People. *Journal of Research in Music Education*. 1981;29(1):47-55.

203. Ayas T, Pişkin M. Lise Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Okul Türü Bakımından İncelenmesi. İlköğretim Online. 2011;10(2):550-68.
204. Horzum MB, Aras T. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Düzeylerinin Okul Türü ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi. Journal of Educational Sciences & Practices. 2011;10(20):139-59.
205. Sichivitsa VO. The Influences of Parents, Teachers, Peers and Other Factors on Students' Motivation in Music. Research Studies in Music Education. 2007;29(1):55-68.
206. Uitdenbogerd A, Schyndel R. A Review of Factors Affecting Music Recommender Success. In Proceedings of International Symposium on Music Information Retrieval Paris2002.
207. Caldwell C, Hibbert SA. Play That One Again: The Effect of Music Tempo on Consumer Behaviour in a Restaurant. In: Dubois B, Lowrey TM, Shrum LJ, Vanhuele M, editors. European Advances in Consumer Research Volume 4. Provo: Association for Consumer Research; 1999. p. 58-62.

8. EKLER

EK 1. Hacettepe Etik Komisyon İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 12.03.2019 16:57
Sayı: 35853172-755.02.01-
E.00000498680

E.00000498680

Sayı : 35853172-755.02.01
Konu : Samet EKİN Hk. (Etik Komisyon)

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 09.01.2019 tarihli ve 68552689-755.02.01/00000404852 sayılı yazınız.

Fakülteniz Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi **Samet EKİN**'in **Prof. Dr. İsmihan Zeliha ARTAN** danışmanlığında yürüttüğü "**Lise Öğrencilerinin Müzikten Etkilenim Düzeyleriyle Prososyal Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" konulu tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **05 Şubat 2019** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 0ff16fed-161a-4a3b-bb6d-ffb172051f8 kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Duygu Didem İLFP¹

EK 2. Ağrı Valilik Oluru**Evrak Tarih ve Sayısı: 07/02/2019-E.1279**

T.C.
AĞRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 68513552-100-E.2559520
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı
Çalışma İzni (Samet EKİN)

06.02.2019

İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİNE
(Personel Daire Başkanlığı)
AĞRI

İlgi : a) 21.01.2019 tarihli ve 1998 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 05/02/2019 tarihli ve 2507130 sayılı oluru.

Üniversiteniz, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, öğretim elemanlarından araştırma görevlisi Samet EKİN'in detayları ekte bulunan "**Öğrenci Bilgi Formu**", "**Prososyal Eğilimler Ölçeği**" ve "**Müzik Etkilenim Ölçeği**" konulu yüksek lisans tez çalışması ile ilgili Valilik Makamından alınan ilgi (b) izin onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Mehmet Faruk TEKİN
Millî Eğitim Müdürü

Ek: 1 Adet Olur.

**GÜVENLİ ELEKTRONİK
İMZALI ASLI İLE AYNIYDIR**
06.02.2019
Kasım KAYA
Sej

Adres: Kağızman Cad.04100 Merkez/AĞRI
Elektronik Ağ: temelegitim04@meb.gov.tr
e-posta: agri@meb.gov.tr

Bilgi için: Sibel YAMEN
Tel: 0 (472) 280 94 37
Faks: 0 (472) 280 94 50

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 6ac9-ca4c-320f-ac81-06d2 kodu ile teyiti edilebilir.

EK 3. Genel Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler,

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ailenize ait demografik bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde Prososyal Eğilimleri ölçmek adına geliştirilmiş sorular yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise Müzikten Etkilenim Ölçeği bulunmaktadır. Çalışma gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılanlar tek tek incelenmeyip gruplar şeklinde incelenecek, çalışmanın sonuçları tüm katılımcılar üzerinden değerlendirilip yayınlanacak ve sadece bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.

Lütfen ad, soyad gibi kimliğinizi belirten bilgiler vermeden ve hiçbir maddeyi boş bırakmadan samimi cevaplar veriniz. Katılımınız için teşekkür ederim.

Samet EKİN
Çocuk Gelişimcisi

Birinci Bölüm

1) Cinsiyetiniz: Kız: () Erkek: ()	2) Yaşınız:
3) Sınıf Seviyeniz: () 9.Sınıf () 11.Sınıf () 10.Sınıf () 12.Sınıf	4) Toplam kaç kardeşiniz? () Tek çocuğum Ben hariç kardeşiz. 5) Tüm kardeşleriniz aynı anneden mi? () Evet () Hayır
6) Kardeşleriniz arasında doğum sıranız kaç?	7) Lise Türünüz : Fen Lisesi () Anadolu Lisesi () İmam Hatip () Spor Lisesi () Meslek Lisesi () Güzel Sanatlar Lisesi () Sosyal Bilimler Lisesi () Diğer.....
ANNE BİLGİLERİ	BABA BİLGİLERİ
Yaşı () 28 ve altı () 29-33 () 34-38 () 39-43 () 44-49 () 50 ve üstü	Yaşı () 28 ve altı () 29-33 () 34-38 () 39-43 () 44-49 () 50 ve üstü
Eğitim Durumu () Okur-yazar değil () Lise () Okur-yazar () Lisans () İlkokul () Lisansüstü () Ortaokul	Eğitim Durumu () Okur-yazar değil () Lise () Okur-yazar () Lisans () İlkokul () Lisansüstü () Ortaokul
Çalışma Durumu () Çalışıyor () Çalışmıyor	Çalışma Durumu () Çalışıyor () Çalışmıyor
Ailenizin Medeni Durumu () Evli () Boşanmış () Ayrı yaşıyor Eviniz kendinizin mi? () Evet () Kira () Bir akrabaya ait (Kira verilmiyor)	
Kendine ait odan var mı? () Evet () *Hayır *Hayır ise odanı kimlerle paylaşıyorsun ve kaç kişi kalıyorsunuz?	
Aile fertlerinizden birinin muhtaç veya problemi kişilere yardım ettiğini düşünüyor musun? () Evet () Hayır	
Öğretmenlerinizden birinin muhtaç veya problemi kişilere yardım ettiğini düşünüyor musun? () Evet () Hayır	

EK 4. PTM-R Geliştirici Ölçek İzni

UNIVERSITY *of* MISSOURI

COLLEGE OF HUMAN ENVIRONMENTAL SCIENCES
DEPARTMENT OF HUMAN DEVELOPMENT AND FAMILY STUDIES

January 4th, 2019

Dear Colleague:

Enclosed is a copy of the Prosocial Tendencies Measure (PTM) and the PTM-R. Based on theory and research that suggests that there are distinct forms of prosocial behaviors, this new self-report, paper-and-pencil measure is designed to assess six different types of prosocial tendencies. The measure was originally developed to use with college aged students and young adults (PTM) and was later modified (the PTM-R) to use with middle and high school aged adolescents. Based on analyses with additional samples and using more sophisticated analytic techniques, we have since revised further the PTM-R. Below we list the primary original publications of the measure.

The six subscales of the measure are public, anonymous, compliant, altruism, emotional and dire prosocial tendencies. Analyses of the psychometric properties of the measure are promising but much more validation work is needed. Therefore, reports of the results of your research using this scale would be much appreciated.

If you have any questions, please feel free to contact me through e-mail: carlog@missouri.edu or phone (573) 884-6301. Thank you for your interest.

Sincerely,

Gustavo Carlo

Millsap Professor of Diversity & CFPR Director

EK 5. PTM-R Türkçe Uyarlayıcı Ölçek İzni

05.01.2019

Gmail - PTM-R Türkçe uyarlaması

Sayın hocam merhabalar,

Gereken ölçeği dün gönderecektiniz fakat sanırım yoğunluğunuzdan dolayı unutuldu. Müsait olduğunuz bir zamanda iletebilir misiniz bana?

Teşekkür ederim.
İyi çalışmalar.

samet ekin <ekinsamet@gmail.com>, 30 Ara 2018 Paz, 00:42 tarihinde şunu yazdı:

[Alıntılanan metin gizlendi]

[Alıntılanan metin gizlendi]

Asiye Kumru <asiye.kumru@ozyegin.edu.tr>
Alıcı: samet ekin <ekinsamet@gmail.com>

2 Ocak 2019 22:06

Merhaba Samet, ölçek ekte.

Kolaylıklar.

Asiye Kumru

Prof. Dr. Asiye Kumru

Department of Psychology

School of Social Sciences

Özyeğin University

Phone: +90 (216) 564 9211

Fax: +90 (216) 564 9050

Email: asiye.kumru@ozyegin.edu.tr

From: samet ekin [mailto:ekinsamet@gmail.com]

Sent: Wednesday, January 2, 2019 4:00 PM

To: asiye.kumru <asiye.kumru@ozyegin.edu.tr>

Subject: Re: PTM-R Türkçe uyarlaması

[Alıntılanan metin gizlendi]

PTM-23-item version.doc
2071K

samet ekin <ekinsamet@gmail.com>
Alıcı: Asiye Kumru <asiye.kumru@ozyegin.edu.tr>

2 Ocak 2019 22:17

Merhabalar hocam,

EK 6. Prososyal Eğilimler Ölçeği

İkinci Bölüm Prososyal Davranışlar Eğilimi Ölçeği (PTM-R)

AÇIKLAMA: Prososyal davranışlar etrafımızla olan ilişkilerimizde yaptığımız olumlu davranışlar olarak tanımlanmaktadır. İlişikte prososyal davranışlar hakkında 25 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, size ne derecede uyduğuna karar veriniz. Her cümlenin yanında sizi tanımlayanı derecelendirebilmeniz için kutucuklar ayrılmıştır. **Her cümle için uzun uzun düşünmeyiniz.** Mümkün olduğu kadar **çabuk ve samimi cevaplar** veriniz. **Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz.** Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

Aşağıda sizi tanımlayabilen ya da tanımlayamayan bazı ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin sizi ne kadar tanımladığını seçeneklerin altındaki sayıları ifadelerin başındaki kutucuğa yazarak gösteriniz.

	BENİ HİÇ TANIMLAMİYOR 1	BENİ BİRAZ TANIMLIYOR 2	BENİ BİR ÖLÇÜDE TANIMLIYOR 3	BENİ İYİ TANIMLIYOR 4	BENİ ÇOK İYİ TANIMLIYOR 5
1. Başkalarına en iyi yardımı birileri beni izlerken yapabilirim.					
2. []					
3. Çevremde başkaları olduğu zaman, ihtiyacı olanlara yardım etmek benim için daha kolaydır.					
4. Benim düşünceme göre başkalarına yardım etmenin en iyi tarafı, iyi biri olarak tanınmamı sağlamasıdır.					
5. []					
6. Gerçek bir kriz ya da gereksinim içinde olan insanlara yardım etme eğilimindeyimdir.					
7. []					
8. Para bağıışı yaptığım zaman isminin bilinmemesini tercih ederim.					
9. Kendine kötü bir şekilde zarar vermiş insanlara yardım etme eğilimindeyimdir.					
10. []					
11. İhtiyacı olanlara en çok yardımı kimin yardım ettiğini bilmedikleri zaman yapma eğilimindeyim.					
12. []					
13. []					
14. []					
15. Kimin yardım ettiği bilinmediğinde daha fazla yardım ederim.					
16. []					
17. Ortam oldukça duygusal ise başkalarına en iyi yardımla karşılık veririm.					
18. İnsanların yardım isteklerini karşılamada asla tereddüt etmem.					
19. []					
20. Hayırsever olmanın en iyi yanlarından biri toplumda saygınlığımı artırmasıdır.					
21. []					
22. Sık sık isimsiz bağışlar yapmak kendimi iyi hissetmemi sağlıyor.					
23. []					
24. Yardım etmenin bana bir şey sağlamayacağını düşünsem bile çoğu kez yardım ederim.					
25. []					

EK 7. Müzikten Etkilenim Ölçeği

Üçüncü Bölüm

MÜZİKTE ETKİLENİM ÖLÇEĞİ AÇIKLAMA: İlişikte müzik hakkında 21 ifade bulunmaktadır. Her ifade için 5 seçenek söz konusudur. (*Kesinlikle Katılıyorum/ Katılıyorum/ Kararsızım/ Katılmıyorum/ Kesinlikle Katılmıyorum*) Her cümle için yanıtında 5 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. **Her cümle için uzun uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.**

1) En sık hangi müzik türünü dinlersiniz? (Yalnızca bir tanesini işaretleyiniz)	() Türk Halk Müziği () Rap () Türk Sanat Müziği () Caz () Yerli Pop () Yabancı Pop () Klasik Müzik () Tasavvuf () Metal Müzik () Arabesk () Rock Diğer (Açıklayınız): _____
2) Müziği en çok hangi yolla dinliyorsunuz yan taraftaki boşluğa yazınız. (TV, telefon, bilgisayar vb.)	
3) Aşağıdaki enstrümanlardan hangisi veya hangileri sizi etkiler?	() Piyano () Ney () Keman () Elektro Gitar () Davul () Bağlama () Saz () Gitar Diğer:.....

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1) Kendimi karamsar hissettiğimde müzikle rahatlamak isterim. _____					
3) Müziğin motivasyonumu artırdığını düşünürüm. _____					
7) Korku, üzüntü, keder vb. duygular hissettiğimde müzik dinlerim. _____					
10) Müzik ve sesler bana ilham vererek neğemi artırır. _____					
12) Müziksel aktiviteler beni mutlu eder. _____					
15) Moralem bozukken müzik dinlemek hoşuma gider. _____					
17) Müzik seçimimi genellikle ruh halim belirler. _____					
19) İşitme duyumun gelişmesinde müzikten faydalanırım. _____					
21) Müzik ruhsal ve bedensel gelişimim için gereklidir.					

EK 8. Müzikten Etkilenim Ölçeği Geliştirici İzin Maili

05.01.2019

Gmail - Müzikten Etkilenim Ölçeği

samet ekin <ekinsamet@gmail.com>

Müzikten Etkilenim Ölçeği

8 ileti

Samet Ekin <ekinsamet@gmail.com>
Alıcı: gmzuzun8@gmail.com

24 Aralık 2018 22:48

Sayın hocam merhabalar,

Ben Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nde Okul Öncesi Eğitimi ABD'de Araştırma Görevlisiyim aynı zamanda Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü'nde yüksek lisans öğrencisiyim. Tezim için bazı konular araştırmaktayım. Konuları araştırırken geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapmış olduğunuz Müzikten Etkilenim Ölçeğinize ulaştım. Ölçeğinizi kullanmayı planlıyorum fakat danışman hocama fikrimi sunmadan önce sizden ölçeğinizi kullanma izni almak istedim ve benim çalışmalarım için de uygun olduğu takdirde ölçeğinizi tezimde kullanmak istiyorum. Eğer sizin için de bir problem teşkil etmeyecek ise ölçeğinizi kullanmamda bir sakınca olur mu? En kısa sürede olumlu ya da olumsuz bir cevap ile geri dönüş sağlarsanız çok mutlu olurum.

İyi çalışmalar dilerim.

Arş. Gör. Samet EKİN
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi
Tel No: 0472 215 52 20- 5439

Res. Asst. Samet EKİN
Ağrı İbrahim Çeçen University
Faculty of Education
Department of Pre-school Education
Tel No: 0472 215 52 20- 5439

Gamze Uzun <gmzuzun8@gmail.com>
Alıcı: samet ekin <ekinsamet@gmail.com>

25 Aralık 2018 13:37

Merhabalar sayın hocam,
Oncelikle ozur diliyorum ,yogun bir gundu .Mesajinizi hocam aracigili ile farkettim.Elbette kullanabilirsiniz.
Basarilar diliyorum.
Sevgiler

Gamze UZUN

samet ekin <ekinsamet@gmail.com> şunları yazdı (24 Ara 2018 22:48):

[Alıntılanan metin gizlendi]

Samet Ekin <ekinsamet@gmail.com>
Alıcı: Gamze Uzun <gmzuzun8@gmail.com>

25 Aralık 2018 13:56

Çok teşekkür ederim, çok sağolun hocam.

Arş. Gör. Samet EKİN
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi
Tel No: 0472 215 52 20- 5439

EK 9. Çocuk Ergen İzin Formu

ÇOCUK/ERGEN İZİN FORMU

Sevgili Öğrenci,

Sizlerin aile, okul, arkadaş ve komşularınız ile olan olumlu ilişkileriniz ve bu ilişkilerin müzik ile olan alakası üzerine bir çalışma yapmaktayız. Amacımız senin dinlediğin müzik türünün ve müziğe karşı olan ilgin ile çevrendeki olumlu ilişkiler arasında bir bağ olup olmadığını incelemektir. Araştırma ile yeni bilgiler edineceğiz ve bu yüzden senin de çalışmaya katılmanı önemsiyoruz

Çalışmada, önce demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla "Genel Bilgi Formu", olumlu davranışların hakkında bilgi almak amacıyla 25 soruluk "Olumlu Sosyal Davranışlar Eğilimi Ölçeği", müzikten etkilenme düzeylerini ölçmek amacıyla 24 soruluk "Müzikten Etkilenim Ölçeği" kullanılması planlanmaktadır. Burada sorulan sorular hiçbir şekilde dönem sonundaki karne notlarını etkilemeyecektir. Çalışmaya katılımınız tahminen 15 dakika sürecektir.

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmemelisiniz. Araştırma süresince katılımcılar araştırmadan ayrılma hakkına sahiptir. Araştırmadan ayrılmanın herhangi bir sorumluluğu ya da yaptırımı olmamaktadır. Bu araştırma kapsamında alınan bilgiler araştırma kapsamı dışında kullanılmayacaktır. Katılımcıların isimleri araştırmada kullanılmayacaktır ve herhangi bir yerde kesinlikle geçmeyecektir.

Aklına şimdi gelen veya daha sonra gelecek olan soruları istediğin zaman bana sorabilirsin. Telefon numaralarımız ve adresimiz bu kâğıtta yazıyor. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorsan aşağıda onay verdiğini belirten bölümü, onaylamıyorsan onay vermediğini belirten bölümü işaretlemen gerekmektedir. İşbirliğinizden ve katılımınızdan dolayı teşekkür ederim. Katılmayı kabul ettiğin takdirde sana ve ailene bu formun bir kopyası verilecektir.

Samet EKİN

Lütfen aşağıdakilerden birini işaretleyin:

'Liseli Ergenlerin Müzikten Etkilenimleri ile Prososyal Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' konulu tez çalışmasına katılmayı kabul ediyorum.

'Liseli Ergenlerin Müzikten Etkilenimleri ile Prososyal Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' konulu tez çalışmasına katılmayı kabul etmiyorum.

Tarih:

Katılımcı:

Adı-Soyadı/Rumuz:

Adres:

Tel:

İmza:

Araştırmacı

Prof. Dr. İsmihan Zeliha ARTAN

Hacettepe Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Gelişimi Bölümü

Tel: 0312 305 15 26/114

ismihan@hacettepe.edu.tr

Samet EKİN

Hacettepe Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Gelişimi Bölümü

Adres: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim

Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü Kat:2 No: B-30

Tel: 0542 323 12 42

Mail: ekinsamet@gmail.com

EK 10. Dijital Makbuz ve Orijinallik Raporu**Dijital Makbuz**

Bu makbuz ödevinizin Turnitin'e ulaştığını bildirmektedir. Gönderiminize dair bilgiler şöyledir:

Gönderinizin ilk sayfası aşağıda gönderilmektedir.

Gönderen: Samet Ekin
Ödev başlığı: Tezim
Gönderi Başlığı: son haliiii
Dosya adı: Dosya boyutu:348.39K
Sayfa sayısı: 83
Kelime sayısı: 19,099
Karakter sayısı: 124,639
Gönderim Tarihi: 30-Tem-2019 01:10PM (UTC+0300)
Gönderim Numarası: 1156197975

Lise Öğrencilerinin Müzikten Etkilenim Düzeyleriyle Prososyal
Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Öğrenci Adı: Samet EKİN
Toplam Sayfa Sayısı: 121

ORIJINALLIK RAPORU

% 11	% 6	% 3	% 10
BENZERLIK ENDEKSI	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

1	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	% 1
2	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
3	Submitted to Istanbul Aydin University Öğrenci Ödevi	<% 1
4	Submitted to Canakkale Onsekiz Mart University Öğrenci Ödevi	<% 1
5	Submitted to Beykent Universitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
6	adudspace.adu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
7	www.satilmisoz.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	wcssr.org İnternet Kaynağı	<% 1
9	Submitted to Ege Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1

9. ÖZGEÇMİŞ

I- Bireysel Bilgiler

Adı-Soyadı : Samet EKİN
 Doğum Tarihi : 10.05.1992
 Uyuşu: : T.C.
 İletişim Adresi ve Telefonu : Erzurum Yolu 4. Km Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
 Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi ABD B-30
 Merkez, Ağrı/TÜRKİYE +905423231242

II- Eğitimi

- İstanbul Üniversitesi Çocuk Gelişimi Lisans Programı 2018-
- Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Lisans Programı 2018-
- Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans Programı 2017-2019
- Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı 2011-2015

III- Mesleki Deneyim

- Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Araştırma Görevlisi 2017-
- Konya Özel Üçboyut Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Öğretmen 2016-2017
- Konya Özel Saygı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Öğretmen 2015-2016

IV- Bilimsel Faaliyetler

I- Yayınlanmış Makaleler

- Gençoğlu, C, Demircioğlu, H, Demirtaş Zorbaz, S, Ekin, S. (2019). Okul Ortamında Ebeveynlerle Çalışmak: Güçler Ve Güçlükler. *Milli Eğitim Dergisi*, 48 (222), 255-275.
- Gençoğlu, C., Demirtaş-Zorbaz, S., Demircioğlu, H. & Ekin, S. (2019). Psychological Counseling and Guidance Services in Early Childhood Education. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 14(1), 6-23
- Ekin, S., Akçay, N. O., & Halimatov, M. (2018). Okul Öncesi Çocuklarının Günlük Hayatta Karşılaşabilecekleri Durumlara Yönelik Hikâyeleri Tamamlama Durumlarının Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 22(75), 75-98.

- Akçay, N. O., Halmatov, M., & Ekin, S. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Derslerinde Hava Olayları Konusuna Yer Verme Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 4(3), 173-185.
- Akçay, N. O., Halmatov, M., & Ekin, S. (2017). Okul Öncesi Öğretmeni Adaylarının Ağaç ve Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Iğdir University Journal of Social Sciences*, (13).
- Halmatov, M., Okur-Akçay, N., & Ekin, S. (2017). Teknolojik Araçların Sınıfta Kullanımına İlişkin Okul Öncesi Öğretmenlerinin Görüşleri. *Turkish Studies*, 12(11), 95-108.
- Halmatov, M, Ekin, S. (2017). Ebeveynlerin 5-6 Yaş Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarına Çevresel Farkındalığına Olan Katkısının İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 3 (2), 78-87.

II- Bildiri Sunulmuş Kongreler

- Okur Akçay N., Halmatov M., Ekin S. (2017). Ağrı İlindeki Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Fen Merkezleri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bir İnceleme. IMESET, 552-557. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)
- Okur Akçay N., Halmatov M., Ekin S. (2017). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Eğitim Süresince Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözümüne Yönelik Görüşler. IMESET, 558-562. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)
- Okur Akçay N., Halmatov M., Ekin S. (2017). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Derslerinde Hava Olayları Konusuna Yer Verme Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. ICES-UEBK 2017, 1803-1804. (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)
- Okur Akçay N., Halmatov M., Ekin S. (2017). Okul Öncesi Öğretmeni Adaylarının Ağaç ve Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. VII. ULUSLARARASI TÜRK SANATI, TARİHİ ve FOLKLORU KONGRESİ/SANAT ETKİNLİKLERİ (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)
- Halmatov M., Okur Akçay N., Ekin S. (2017). Ebeveynlerin Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarına Çevresel Farkındalığına Olan Katkısının İncelenmesi. VII. ULUSLARARASI TÜRK SANATI, TARİHİ ve FOLKLORU KONGRESİ/SANAT ETKİNLİKLERİ (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)